

KARL MAY

VITZLIPUTZLI PROFESSZOR

ELBESZÉLÉSEK

FORDÍTOTTA:
MAJTÉNYI ZOLTÁN
NÉMETH TIBOR GYÖRGY

TARTALOM

VITZLIPUTZLI PROFESSZOR
EGY KÖNYV ÉS EGY CSODABOGÁR
EGY KECSKE, EGY MACSKA MEG EGY HÁZVEZETŐNŐ
EGY SZEKRÉNY, EGY SZARVASBŐR MEG EGY HERINGVACSORA
EGY ÉLETMŰ ÉS A SORSA

A HADIPÉNZTÁR
A KÉT MOLNÁR
AZ ELMARADT FOGÁS
A GRAND ARMÉE KATONÁJA
A RAJTAÜTÉS
A FELSZABADÍTOTT HAZA

A NYÜSTÖRDÖG
AZ ÁLKEGYELMESEK
MI TÖRTÉNT A HÁROM HATTYÚBAN
TOVÁBBI FEJLEMÉNYEK
A PÖR VÉGE

EPPERLEIN ÚR HISTÓRIÁJA
PANKRAZ, A HÁZASSÁGSZERZŐ
PANKRAZ MINT LÖVÉSZMESTER
PANKRAZ A KÖRTEFÁN
PANKRAZ, A KÓPÉ

VITZLIPUTZLI PROFESSZOR

EGY KÖNYV ÉS EGY CSODABOGÁR

Oly sokat összefirkáltak már professzorokról - jót is és kevésbé jót is -, hogy már-már attól tartok, untatni fogom olvasóimat, ha most elmondok valamiféle hasonló históriát. Ez azonban eszem ágában sincsen. Az én történetem nem is igazi professzorról szól. Az én barátom ugyanis - Vitzliputzli professzor úr - egyáltalán nem volt professzor, és gúnynevét sem a szörnyűmód éles diáknyelvek fabrikálták, hanem csak ismerősei szólították így, mert... de hisz erről majd később értesül a nyájas olvasó.

Első találkozásom ezzel a szerfölött figyelemreméltó férfiúval semmiképpen sem utalt arra, hogy utóbb még baráti kapcsolat is alakulhat ki közöttünk.

Épp Drezdában ögyelegtem, s egy könyvkereskedés kirakatában az inka nyelvről szóló, régés-rég kifogyott, ritkaságnak számító kötetet vettem észre.

A következő pillanatban már meg is ragadtam az ajtókilincset, s az üzletben találtam magam. Kívánságomra az eladó bevette a könyvet a kirakataból, és átnyújtotta nekem.

Figyelmesen átlapoztam. Láttam, hogy rendkívül értékes mű, mégis, amikor szemem megakadt az árán - tíz tallérba került! -, úgy éreztem, túlon túl magas, legalábbis az én anyagi viszonyaimhoz mérten. Ezt meg is jegyeztem az eladónak, mire ő azt felelte, más vevő is érdeklődött már iránta, vásárolni óhajt, tehát nem kötelező megvennem.

Most aztán této vázni kezdtem. Ősi indián nyelvek ismerőjével olyan ritkán találkozok az ember, hogy fél kezén meg tudja számlálni őket, kíváncsiságom feltámadt, és az illető neve után tudakozódtam.

- Hogy valójában hogyan hívják, azt nem tudom - válaszolta kérdésemre az eladó. - Mindazok, akik ismerik őt, csak Vitzliputzli professzornak hívják.

- Hogyan jutott ehhez a furcsa névhez?

- Ó, roppant egyszerű! Az a sajátos szokása, hogy minduntalan ezerféle indián szót kever a beszédébe, ezért adta neki ezt a csúf nevet egy tréfamester: ez aztán úgy rajta is ragadt, hogy az igazi neve teljességgel feledésbe merült.

- Vajon mi a foglalkozása?

- Amit az ember foglalkozásként szokott emlegetni, olyan neki nincs. Teljesen egyedül él a házvezetőnőjével, és csakis az indián nyelvekről szóló könyveivel bajmóldik. Ritkán megy el hazulról, és ha mégis, olyankor egyik vagy másik könyvesboltban kutat és szaglászódik, hogy nyelvtudományi munkáihoz valamilyen új forrásművet kotorjon elő. Így ismerkedtem meg vele magam is, és... De nicsak! Éppen odakünn álldogál. Ha ismeretséget óhajt kötni vele, itt a legjobb alkalom, bizonyára bejön.

Megfordultam, és az üvegen keresztül szemügyre vettem azt a nevezetes férfiút, aki a kirakat előtt ácsorgott, és a kiállított könyveket mustrálgatta. Voltaképpen semmi rendkívüli nem akadt a küllemén. Legfeljebb ruházata rémlett meglehetősen elhanyagoltnak; szemlátomást nélkülözte a szükséges gondoskodást, mindazonáltal mégsem hatott ágrólszakadtnak. Haja és szakála ápolatlanul tüskéskedett. Mindent egybevetve amolyan jámbor szerzetnek látszott,

aki nem sok vizet zavar, és boldog, ha békén hagyják, hadd járja saját útját. Mindenesetre csöppet sem hasonlított Mexikó őslakóinak hadistenére, akinek már a látványa is enyhe irtózatot kelt. Hej, te jó öreg Huitzilopochtli,¹ ha tudnád, milyen csekély riadalmat támaszt manapság a te hajdanában olyannyira rettegett, ám aztán Heinrich Heine által nyakatekertté és mókássá kiforgatott neved!

Az öregúr végzett a kirakat átvizsgálásával. Nyilván nem lelte az óhajtott darabot, mert türelmetlenül legyintett, s az ajtó felé indult. Már benn is termett a boltban. Ottlétemről tudomást sem vett, vékony, kissé reszketős hangon megkérdezte az eladót:

- Az inka nyelvről szóló könyvet szeretném (a tehua indiánok nyelvén: *toku be kito*)! Ugye, még nem adta el?

A boltos sajnálkozva felelte:

- Éppen most szándékozom eladni ennek az úrnak.

- Akkor tehát még kapható! - nyugtázta az öregúr gyorsan és üdvözült hanghordozással. - Adja nekem a könyvet (tonkava tájszólásban: *necs tota*). Itt a tíz tallér. Tehát még jókor jöttem. Kiváló! Ahogy a digger indiánok mondanák: *csala-bim*!

És már nyúlt is felém, hogy kivegye kezemből a könyvet. Csöppet sem volt ínyemre ez a kurta bánásmód. Eszembe se jutott, hogy csak úgy, minden további nélkül lemondjak elővételi jogomról az öreg csodabogár javára, ezért közbeszóltam:

- Bocsásson meg, uram, de amint látja, én is éppen erre a műre alkuszom!

A „professzor” csak most ajándékozott meg először figyelmével.

Úgy mért végig, mintha valami egészen megfoghatatlant mondtam volna, aztán lassan megcsóválta a fejét.

- Nem értem... az akoma indiánok ezt így fejeznék ki: *sza ts'is kan*. Ön ezzel nyilvánvalóan azt óhajtja tudomásomra hozni, hogy megveszi ezt a könyvet... (*toku me kito*, ahogy a tehuák mondanák; megjegyzem, itt nagyon kell vigyázni, hogy az „m” betűt érthetően ejtse ki az ember, nehogy véletlenül felcserélődjék az igencsak hasonlóan hangzó „eladni” kifejezéssel!)... Nos, ezért most el kell magyaráznom önnek viselkedésem okát: lehetetlen, hogy átengedjem önnek ezt a művet, ugyanis feltétlenül szükségem van rá: *as-ti*, amint apacs nyelven mondanák!

- Nekem pedig éppoly udvariasan, mint amilyen határozottan figyelmeztetnem kell önt, hogy engem illet meg az elővételi jog. És nem hagyom, hogy ön megfosszon tőle!

A bácsikán felindulás lett úrrá:

- Mit ért azon, hogy „megfosszon”?! Én semmit sem akarok öntől ellopni, amit a navaho indiánok az *aniszi*, a jutahok pedig az *i-ingi* kifejezéssel fordítanak. Én is ragaszkodom jogaimhoz önnel szemben! Ez az úr igazolni fogja (*emtumki*, mondanák a kejevék, és *ja-a-ata*, mondanák a moki indiánok), hogy én már réges-rég szemet vetettem erre a könyvre (komancsul: *puile*, tao nyelven: *csehan*). Én tehát ön előtt tarthatok rá igényt! Remélem, méltányolni fogja álláspontomat, és önt ezért tisztességtudó embernek tartom majd; ezt az apacsok az *inda-insu* kifejezéssel jelölik.

¹ *Huitzilopochtli* (Vicilopostli): az aztékok hadistene

Miközben párbeszédünket idézem, meg kell vallanom, sokkal több indián szó fordult elő benne, kisdéd szónoklatát az öregúr teletűzdelte az összes indián nyelvjárás ízes tájszólásaival, s ezért nagyon oda kellett figyelnem, hogy megértsem a szavak jelentését.

Elég sok különccel összeakadtam már életemben, s ezért csöppet sem ütköztem meg a tudós férfiú fura magatartásán. Felületes szemlélő önhitt, pökhendi fráternek hitte volna ökelmét, afféle zuglángésznek, aki nyelvtudását kívánja csillogtatni mindenáron. Én más véleményen voltam. A hóbortos vén figura szemmel láthatólag arra törekedett: bárhol jár-ke, ne hagyja ki a legcsekélyebb lehetőséget sem, hogy emlékezetébe idézze a mindennapos beszédet. Hogy ezzel milyen éktelen derűtséget vált ki embertársaiból, azzal mit sem törődött. Meglehetősen könnyen vettem tudomásul érkezését, most azonban kezdett szórakoztatni rigolyás beszédmodorával.

Az eladó a pult mögött Vitzliputzli professzor nyilatkozata alatt megértően rám kacsintott, majd maga is beavatkozott szóváltásunkba:

- De hát miért nem vitte el legutóbb ezt a művet, ha egyszer olyan fontos önnek?
- Nem volt pénz nálam. Otthon felejtettem az erszényemet (apacsul: *tu-binas-ter*).
- Akkor most viselnie kell a következményeket. Ha ez az úr megtartja a könyvet, nem tehetek ellene semmit.
- De a könyvre nekem okvetlenül szükségem van: *jevues*, mondanák a tonkavák! Eredetileg tíz tallérba kerül, adok érte magának tizenegyet; ez a sziúknál így hangzik: *oka on je*.
- De kérem - vágtam közbe -, ez könyvesbolt, nem pedig árverési csarnok!
- Nyughasson már! - ripakodott rám az öregúr: tiltakozásomra hirtelen méregbe gurult. - Ha én egyszer a fejembe vettem (*otokan*, ahogy a feketeláb indiánok mondják), ennek így kell lennie, és így is lesz, punctum! Eltökélt akaratom! Mit kezd uraságod ezzel a könyvvel?! Egyetlen kukkot sem ért belőle. Minek kapkod olyasmi után, ami nem uraságodra tartozik; ahogy a jutah indiánok mondanák... izé... izé...
- *Masziuv* - siettem segítségére, ami nem is esett nehezemre, hiszen már személyesen is kapcsolatba kerültem ezzel az indián törzsszel.
- Igen, *masziuv*! - förmedt rám még ingerültebben, amiért nem jutott eszébe rögtön a helyes kifejezés, s ezzel, valószínűleg úgy gondolta, szégyent vallott. Voltaképp gondolkodóba kellett volna ejtenie, hogy ismerem ezt a jutah szót, de roppant izgalmaiban ez a körülmény nyilván elkerülte figyelmét. Buzgón folytatta:
- Én viszont már évek óta keresem ezt a könyvet (tehua nyelven: *otungva*), és most, amikor végre megtaláltam, többé nem eresztsem ki a kezemből sem húsz, sem ötven tallérért, de még százért sem! Ezt a számjegyet egyébiránt *ti-uita-ti* szóval jelöli az isleta nyelv. Körmöm szakadtáig harcolok érte, úgy küzdök, akár az oroszlán: tonkavául *okmek*. S ha ön, uram, a tulajdonjogot vitatja, akkor ön komisz pernahajder (komancsul: *atspe taesit*), akkor ön... akkor ön...
- Elég! - szakítottam félbe látszólag haragosan, mert most találtam alkalmasnak a pillanatot, hogy jobb belátásra bírjam a rólam alkotott véleményét illetően. - Én nem vagyok kutya (a warmspring indiánok nyelvén: *kusszi-kusszi*, a sziúknál pedig *sonka*), akit ön kénye-kedve szerint eltárgálhat (aztékul: *tlahuiteki*). Egyáltalán nem vagyok olyan számár sem (tehuául: *bunto*), amilyennek ön engem tart az indián nyelveket illetően. Sőt meglehet, hogy a kisujjamba (apacsul: *si larzarzhe*) több tudás szorult, mint az ön egész fejébe (*tszo*, mondja erre a soson indián). Most hát tessék, tisztában van, mi a véleményem a dologról. Ám hogy

lássá, a szívem (mojave nyelven: *i iwa*) nincs kőből (inkául: *caca*), önként átengedem önnek az oly hön óhajtott könyvet! Itt van, fogja, vigye sürgősen, és éljen boldogul (semeszül: *pove*, mokiul: *temue*, dakotául: *yaiyaya*, navahóul: *inal*, apacsul: *nutintar*)!

Mókás jelenet lehetett. Miközben ajkamról ömlöttek az indián szavak, az eladó álmélkodó pillantása repdesve tapadt hol énrám, hol Vitzliputzli professzorra, s egyik ámulatból a másikba esett. Azt hiszem, valamelyest mindkettőnket hibbantnak tartott.

Az öregúr valóban felséges látványt nyújtott. Magasra felhúzott szemöldökkel és tátott szájjal meredt rám, arcáról az érzelmek minden fokozatát le lehetett olvasni, a legviharzóbb dühtől a teljes döbbenetig. Amikor befejeztem, sokáig hüledezve szegezte még rám tekintetét, és meg se mukkant. A feléje nyújtott könyvért sem nyúlt, hogy megragadja. Csak akkor moccant meg, amikor letettem a pultra, és kifelé indultam; ekkor költözött megint élet szobormerev alakjába, és egészen megváltozott hangnemben így szólt:

- Igaz, szent igaz! Az apacsok *nutintarnak* mondják, ha egyetlen személyről van szó, nevezetesen rólam. Ha két személyről beszélénk, akkor *nudotost* kellene mondanunk.

Aztán megragadta a karomat, és félrehúzott. Csodálkozva kérdezte:

- Uram, kicsoda ön (mokiul: *haki omi*), hogy ilyen meglepő ismeretek juthattak a birtokába? És ki volt az ön tanítómestere (ahogy a moszkitó indiánok mondják: *szaszmalkra*)?

- A tanítómesterem? Olyanra nem akadtam, viszont hosszú évek során kapcsolatba kerültem jóformán minden létező indián törzsszel.

- Csakugyan?! Akkor ön valóban megfizethetetlen értéket jelent számomra! Velem kell jönnie (tanítóul, *miusjame*), és segítenie kell a munkámban! Akarja? Mondjon igent! Ez digger nyelven így hangzik: *omem*. Jól megfizetem, nagyon jól: *mah susze*, ahogy a mandánok mondják. Még ezt... még ezt... az inka nyelvről szóló könyvet is átengedem önnek!

Nevetve magyaráztam el neki, hogy ekkora áldozatot nem fogadhatok el tőle, de nagyon örvendek, hogy ismeretséget köthettem vele. Ezután nem kívánt mást, csak azt, hogy kísérem haza az otthonába, ahol ő visszavonultan él terjedelmes és kényelemszerető cselédjével, Johannával, akit a rövidség kedvéért Hannának becéz, és aki a háztartásban nem annyira rendet, mint sokkal inkább rendetlenséget teremt.

Elmondta élettörténetét is. A középiskolát kitűnő rendűen végezte, és a nyelvtudományi egyetemre került. Ott lángoló buzgalommal vetette magát kedvenc tárgyára, az indián nyelvekre. Itt azonban megmaradt végül is a kutatómunkánál. Bár olyan mindent átfogó tudásra tett szert, hogy vizsgálát fényes eredménnyel zárhatta volna, barátai minden rábeszélő művészete ellenére sem nyert megfelelő szakmai fokozatot. Így teltek-múltak az évek, és a kisdíákból ősdíák lett, a múzsafiból begyöpösödött agyú, fuzsitos Vitzliputzli professzor. Megélhetése egyébiránt nem okozott neki fejfájást, mivel kisebbfajta vagyont örökölt, és ebből gondtalanul, bár igen szerényen eltengődhetett. Nőtlenül és közelebbi rokonok nélkül élt, nyelvtudományi könyveinek szentelte napjait, külföldi műveket búvárolt éjjel-nappal, némelykor azt sem tudta, hogyan is hívják a házvezetőnőjét. Kávéját állni hagyta, míg be nem szőtte hálóval a pók, aztán zsémbeskedett, hogy túl forró, mert ökelme épp beleizzadt a kecsuáni csettintő hangokkal való munkálkodásba. Leforrázta nyelvét és szájpadrását a faggyú zsírozta krumplilevesssel, mégis makacsul állította, hogy túlontúl is hideg, mert pillanatnyilag épp valamely grönlandi főnév bogárzott a fejében. Mellesleg szólva nem termett nála jámborabb lény a nap alatt! Igazán morcosnak csak egyetlenegyszer láttam barátságunk idején, épp amikor ismeretségre léptem vele.

Hát így esett első találkozásom Vitzliputzli professzorral.

Nem sokkal később útra keltem.

Amikor jó hosszú idő múlva hazatértem szülőföldemre, zsúfolásig telt postaládámban - irdatlan nagy halom írás gyülemlett föl benne - találtam tőle is egy levelet. Közölte, hogy immár nem Drezdában lakik. Megbetegedett, göthösen kornyadozott a dohos szobalevegőtől és a könyvek porától; „kollégái” az orvoskarról váltig nógatták, hogy költözzék vidékre, lehetőleg a hegyekbe. Eleinte süket füleknek papoltak, míg aztán egy alkalommal vért nem köpött; ezt a kórságot a dakoták a *juhnaskinyan* kifejezéssel illetik; no, ezt már ő is komolyan vette. Akkor hirtelen halálfélelem fogta el, tonkava nyelven: *csu-csukyo-vauvakhon* -, s egy hónap múltán már magas hegyek-bércek közt megbúvó aprócska faluban lakott, egyelőre próbaképpen. Amikor kiderült, hogy a hegyi levegő valóban jót tesz neki, vett ott egy házacska, és Hannát is maga után hozatta. Bár nem állt szándékában, hogy állandóan itt telepedjék le, amint nekem írta is. Én azonban könnyűszerrel elgondolhattam, hogyan végződnek majd a dolgok. És a jövő is engem igazolt. Olyan heves szenvedéllyel, folyton-folyvást és kizárólagosan tette a szépet örökös arájának, a nyelvtudománynak, hogy többé esze ágába se jutott az elmenetel, s amikor aztán először legyintette meg a halál szele, akkor döbbent csak rá, hogy igazából nem is akart ilyen sokáig itt maradni.

Fenntartottam vele a kapcsolatot, már amennyiben azt egyáltalán kapcsolatnak lehet nevezni. Soha nem talált egyetlen megveszekedett bélyeget sem a háznál, s ahhoz, hogy alkalomadtán hozasson egyet, rendszerint nem akadt aprópénze; ráadásul a házvezetőnője se nyújtott semmiféle segítséget a levelezés lebonyolításához: a jó asszony effélére sosem ért rá, mert épp kávé kellett darálnia, s ugyebár azt se hagyhatta, hogy a kannából kiforrjon a mokka. Ezért csak igen-igen ritkán kaptam róla hírt.

Hanem amikor aztán hébe-hóba lelt otthon aprópénzt a jó öreg habókos, és Hannának is volt ideje, hogy postára vigye a levelet, akkor igencsak igyekeztem válaszolni ám, vagy ha sikerült egy-két szabadnapra szert tennem, rögtön felutaztam hozzá magam is.

EGY KECSKE, EGY MACSKA MEG EGY HÁZVEZETŐNŐ

Csodálatos őszi nap kék-arany ragyogása tündökölt az égbolton, amikor leszálltam a vonatról, hogy meglátogassam öreg barátomat.

Akkortájt a vasútállomástól az illető faluba kerek három órán át kellett bandukolnia az embernek, ha nem óhajtotta igénybe venni a postakocsit, amely persze naponta csak egyszer közlekedett. Épp ezért úgy határoztam, nem zötyögök a rozoga batáron, hanem elindulok gyalogszerrel. Nekivághattam annak az útnak, amelyiknek akartam, azt választottam hát, amelyik nagyjából erdőn át vezetett.

Milyen szép a német erdő ősszel, amikor a levelek a legsötétebb zöldtől a legélénkebb vörössárgáig minden színnyalatban csillognak-villognak!

A menetelést testi erővel jól bírtam, mondom: testi erővel, ugyanis nem a postakocsi útvonalán haladtam, amelyről senki sem tévedhetett le, hanem helybéli kifejezéssel szólván „paraszt-úton” vágtam át; ez az erdő közepén, néhány kis falun keresztül vezetett hangulatosan. A roppant déli rengetegekre gondoltam közben, és Észak-Amerika ősvadonaira, már amennyire ismerem őket, s újra meg újra elámultam: lám, az idegen táj soha nem keltheti azt a meghitt hangulatot, amit a szülőföld szépsége kínál az embernek, s amit mégis oly kevésbé becsülünk és értékelünk!

Az utamba eső falucskák csöndes magányban leledzettek, és vonzó látványt nyújtottak. A kicsiny ablakokban kandi fejek bukkantak fel, váltig csodálkoztak azon az idegenen, aki ilyen isten háta mögötti helyre is elvetődött. Ha összeakadtam valakivel, barátságos üdvözlésemre még szívélyesebb köszöntéssel válaszolt. Amikor betértem egy fogadóba, rövidesen tucatnyi odavalósi csődült össze, hogy szemügyre vegyék a messziről jött vendéget. A konyhába menyecskék és eladó lányok tömege zsúfolódott; a velük született kíváncsiság sarkallta őket, restelltek ugyan az ivóba jönni, de unos-untalan bekukucskáltak az ajtónyíláson, hogy engem fürkésszenek.

Aztán hogy odapillantottam, és rájuk kacsintottam, szégyenlős kuncogás csendült fel, majd meghallottam, amint egyikük így suttog:

- Ej, no, hát nem észrevette tüstént, amint bekukucskáltam! Hijnye, de marcona ábrázata van! És mégis rám kacsintott! Derék, szép szál ember, annyi szent. Majdnem olyan, mint a törvényszéki őrmester!

Hogy fogyasszak valamit, kértem egy pohár sört és kenyeret, vaját meg sajtot. Megszegetlen, háromkilós parasztkenyeret, fél kiló vaját és jókora karika köményes sajtot tettek elé, és mert egyre jobban ízlett minden újabb falat, derekasan belakmároztam. Degeszre tölttem magam. Mikor aztán megkérdeztem, mennyivel tartozom, a válasz úgy hangzott, mint Uhland gyönyörű költeménye az almafáról:

*És mi az ára, kérdezem,
de csak lombját rázza váltig;
mindörökké áldott legyen
gyökerétől a csúcsáig!*

Végül a sörért hat pfenniget, a kenyérért, vajért és sajtot huszonöt pfenniget számoltak. Kijelentettem, hogy én ennél jóval többet fogyasztottam. Ám erre a fogadósne emígyen talált felelni:

- Ez nálunk nem úgy van, mint a nagyvárosban, mi magunk termeljük meg az ennivalónkat! Itt egészen más ám minden. Egy porció huszonöt pfennig, az egyik vendég többet eszik, a másik kevesebbet, így aztán kiegyenlítik egymást. Azt látná csak uraságod, hogy a helybeliek mennyit falnak! Két harapással fél ökröt bendőjükbe temetnek a pokolbélűek!

Egy márkát fizettem. Amikor vonakodtam, hogy elfogadjam a visszajáró pénzt, mérhetetlen álmélkodás támadt a roppant tékozlás láttán, s amikor a fogadósne egy kupica pálinkát hozott a mögöttem ülő vendégnek, az atyafi jó hangosan az asszonyság fülébe súgta:

- Hallod-é, Karline, valami nincs rendjén ezzel a krözussal! Vagy rangrejtett bankár ökelme, vagy utazónak álcázott milliomos. Tudom én, arra áhítozik a jópípa, hogy megválasszuk országgyűlési képviselőnek, azért szórja így a pénzét. Engem azonban nem tesz lóvá, én bizony megint csak a régi küldöttünkre szavazok! No, mit gondolsz, galambom?

És így tovább.

Amikor indultomban hátranéztem, láttam, hogy a legények, leányok, menyecskék és gazd-uramék mind utánam bámészkodnak. Kalapommal visszaintegettem, ők pedig utánam kiabáltak:

- Szerencsés utat! A viszontlátásra!

Egy recsegő hang azonban - nyilvánvalóan a pálinkaivó atyafié - közbeőbégatott:

- Alászolgája, pénzeszsák úr! Hanem azzal a képviselőválasztással jól melléfogtál. Orrod tőle fokhagymás!

Aztán megint erdő tarkállott körülöttem szélteben-hosszában. Olyan halkan és fenségesen magasodott fölém, mint hajdanvolt őseink áldozati berke. Szellőcske sem rezdült, leheletnyi nesz sem zsongott a falombok közt, csak lépteim tompa dobbanása hallatszott az ösvényen.

Másfél órás ballagás után célomhoz értem. A professzor az első faluszéli házban lakott. Meghúztam a csengőzsinórt. Kétszer, háromszor, ötször csöngettem, mikor végre fordítva föltett páróka jelent meg a kis lépcsőházi ablakban.

- Ki...?! Mit...?! Hogy...?! - nyekeregte fentről egy repedtfazék-hangzat.

A házvezetőnő eme tömör összefoglalással további kérdések egész tömegét takarította meg.

- Kész a kávé?! - kiáltottam fel, mint hajdanán szoktam volt, tekintet nélkül arra, hogy a nap mely szaka járta, dél-e vagy este.

- Egek ura! Ön az? Azonnal jelentem! Meg rögtön darálom a kávé is, és egy adaggal többet teszek a kannába. Forró vizem mindig van, hiszen tudja!

A páróka eltűnt... és többé nem mutatkozott.

Vártam öt percet, tíz percet. Hanem amikor Hanna csak nem bukkant fel újra, hogy legalább kaput nyisson, kezdett bosszantani a dolog. Emlékeztem azonban arra a kedvező körülményre, hogy a jó Hanna kecskét tart a kávéba való friss tej kedvéért.

Hm, hátha bejuthatnék a házba a kecskeól fölött vagy a kecskeólon keresztül...

Átugrottam hát a sövényen, a ház mögé kerültem, és szemügyre vettem a terepet. Az óltetőn át nem lehetett a ház belsejébe férkőzni, ezt fölmértem az első pillantásra. No, akkor talán az ólon keresztül?! Valahol csak akad egy rés, ahol bemászhatok. Utazásaim során végtére átvergődtem már nehezebb akadályokon is. Mi ez a tákolmány Abraham Mahmur hét lakattal zárt Nílus-parti házához képest vagy a sziklaszirtekbe vajt, megközelíthetetlen új-mexikói Pueblóhoz mérten?! És mégis mindkettőbe sikerült behatolnom. Itt is szerencsével járok hát! Hiszen én volnék Old Shatterhand, vagy mi a manó!

Nekiláttam, hogy a kecskeól falából kifeszítsem a korhadt deszkákat. Sajna, magasröptű tervemnek komoly hátráltatója akadt... méghozzá épp a kecske személyében. A csökönyös jószág sehogy sem hagyta, hogy bekússzam. Birokra keltem hát vele, s hősi küzdelem után diadalmasan kiakolbólítottam, majd elégedetten vettem tudomásul, hogy az óllal határos házfalban ablak nyílik, amelyet csak betámasztottak. Kitártam hát, és bemásztam egy helyiségbe; a benne uralkodó rendetlenségből és néhány női ruhadarabból arra következtettem, hogy ez csakis Hanna szobája lehet. Miután erre az éles elméjű megállapításra jutottam, úgy döntöttem, kilépek a folyosóra, és elhatározásomat tett is követi, ha szándékomban nem akadályoz meg egy macska.

A cirnos egy kosárban feküdt kicsinyeivel az ajtó mellett, és éppen arra készült, hogy az arcomnak ugorjék. Bámulatos lélekjelenléttel fölkaptam egy esernyőt, amely az ágy alatt hevert a legbékésebb nyugalomban, védekezésképp újra meg újra kifeszítettem, s e hadmozdulat oly hatásosnak bizonyult, hogy pillanatok alatt sikerült a nőtényt kölykestül, kosarastul, mindenestül az ólba számkivetnem.

Immáron semmi sem állta utamat, csak előbb a házirend megsértése miatt támadt helyi pörpatvar ügyében kellett még fellépnem békebíróként. A kecske ugyanis visszatért az ólba, és mélységes felindultságában szarvával próbálta jobb belátásra bírni a betolakodó és lakbitorló macskát. Végül ennek a viszálynak is sikerült végét vetnem a felek kölcsönös meglegedésére, s a csatazaj elültén folytathattam utamat.

Amint kiléptem a folyosóra, megláttam Hannát, épp a kávéval sietett fölfelé a lépcsőn. Utána eredtem, s mivel a professzor szobájának ajtaja félig-meddig nyitva maradt, fűltanúja lehettem a következő párbeszédnek:

- Nagyságos úr, itt a kávé!

Vitzliputzli bizonyára épp valamilyen indián nyelvtanba dugta az orrát, se látott, se hallott.

- Professzor úr!

Ekkor a vén tudor fölkapta a fejét az alaszakai nyelvjárások közül, és szórakozottan pislogott Hannára.

- A kávé!

- Igen, igen, persze... ahogy a mokik mondják: *ovui...*

Azzal ismét a könyvbe temetkezett. Ekkor Hanna oldalba bökte, majd ráförmedt:

- Professzor úr! Két csésze! Nem látja?!

Vitzliputzli mester fölhorkant, valamelyest magához tért; mindazonáltal gyanakodva meredt a csészékre, majd csodálkozva kérdezte:

- Miért kettő? A szunji indiánoknál: *killi*. Minek kell kettő? Senki sem jön hozzám. Tudja, kedves Hanna, visszavonultan élek, és nem szeretem magam körül a jövő-menést.

- No, akkor ez egyszer tegyen kivételt!

- Hogy érti ezt?

- A barátja, Karl May van itt Drezdából.

- Honnan veszi ezt a sületlenséget? Ahogy az apacsok mondják: *ticsi...*

- Onnan, hogy itt van.

- Itt? Hol? Tokawául: *hetetá*.

- Atyaúristen! Azt kérdi, hol? Természetesen lenn a kapu előtt! Ott rostokol már egy álló órája, és a professzor úr még mindig nem tér magához!

- Egy órája? De hát miért nem engedte be?

- Mert azonnal a kávé iránt érdeklődött. Nyomban készülődniöm kellett a vendéglátásra. Úgy rémlett, rettentően szomjas. Ha úgy tetszik gondolni, hogy két csészével sem elég...

A professzor fejében végre-valahára fölgyúlt a gyertya; tisztába jött a tényekkel. Fölujjongott:

- Hallgasson, fusson, rohanjon, száguldjon, nyisson kaput! A lehető legjobbkor érkezett! Mindenekelőtt megtudakolom tőle, vajon a régészeti kutatás értékes eredményei bizonyítják-e észrevételelem helyességét, miszerint a kejavé nyelvben egy és ugyanaz a szó jelöli a kondért és a követ, nevezetesen: *tszu*. Szeretnék egyszersmind utalni arra is, hogy Amerikában sokkal huzamosabb időn át fennmaradt kőkorszakot kell feltételeznünk.

- Nézete helytálló, kedves professzorom - szoltam be a szobaajtó nyílásán. - Maguktól a kejevétől tudom, hogy főzőedényeik még ma is részint égetett agyagból vagy kőből készülnek. És gondoljon arra is, hogy a fémkondérok meghonosodása előtt kéregbográcsokban, felforrósított kövek segítségével főztek...

- Gondoltam én, gondoltam hát - bölintott elégedetten. - De kedves barátom, ön idefönn van már? Úgy hallottam, még a kapu előtt ácsorog!

- Bizony, ott vesztegeltem jó ideig, de mert a kapu zárva maradt, én pedig meghallottam a kávédaráló hívogató hangját, másutt kerestem bejáratot. A kecskeólon és Hanna szobáján keresztül másztam be, előbb azonban a velem, sajna, ellenségesen szembeszegülő kecskét is, macskát is ki kellett üznöm meghitt, otthonos vigvamjukból, ezért...

- A kecském! A macskám! - jajdult föl Hanna, s mint akit puskából lőttek ki, leviharzott a lépcsőn.

A professzor azonban vidáman kezét rázott velem, asztalhoz tessékelt, a csészékre mutatott, és így szólt:

- Igyék, mielőtt kihül... navahóul: *goszgaszé!*

- Felszólításának készséggel eleget tettem.

- Kér még egy csészével? - kérdezte Vitzliputzli.

- Nem, köszönöm, most nem, talán később.

- Akkor jöjjön csak gyorsan! Épp azon dolgoztam, hogy bebizonyítsam: az ugalencek és az athapaszk indiánok nyelvi rokonságban állnak egymással. Ebben kellene segítenie! Üljön már le! Vagy ahogyan az akomák mondják: *csiyoya*. Úgy! Itt a szójegyzék. Lapozzuk csak fel a... Ej, mi van odalenn?!

A földszinten ugyanis ebben a pillanatban ugalencül is, athapaszku is egy s ugyanaz a dolog történt. A kecske mekegett, a macska nyávogott, Hanna pedig rikácsolt.

Lesiettünk az asszonyság hálókamrájába.

A macska fenn kuporgott a fali virágkosárban, Hanna jajveszékelve térdelt az ágynál, hogy takaró alá rejtse a kiscicákat. A kecske ugyanis időközben úrrá lett a macskanemzetségen, visszakergette őket a hálókamrába, és úgy ágakodott ott délcegen, valóban homéri mekegéssel tudtukra adva, hogy jobb, ha mindenki tiszteletben tartja pillanatnyi harctéri idegességét. Hátsó két lábával a feldöntött és szilánkokra tört tükör cserepeit tapodta, a mellsőkkel pedig a mosdóasztalra kapaszkodott, mintha ott keresne menedéket. Egyik patáját a vizeskorsóba, a másikat Hanna vasárnapi főkötőjébe dugta. Szarvával szakadatlanul a fal felé bökdösött, ahol a virágkosár lógott, benne a riadt cirmossal.

Balról barátságosan sütött be a kedves napfény az ablakon, jobbról azonban mintha bájdúsan derengő holdsugár szűrődött volna be az áttört falú kecskeól hasadékan. Kár, hogy nem akadt sem festő, sem rajzművész, aki ezt a szívmengető csendéletet megörökítette volna, mert a professzor megjelenésével ez az elbűvölő kép villámgyorsan megváltozott.

A nagy Vitzliputzli ugyanis halálmegvető ugrással vetődött a kecskére, s a padlóra teperte. A kávéhoz való tej nyájas forrása azonban nem tűrte az ilyen erőszakot, és ellentámadásba lendült; ám megfoghatatlan módon összetévesztette a személyeket, és bosszúból a derék Hannának rontott. A jó asszony még mindig az ágy mellett térdepelt, amikor az orvlökés hátulról érte: rémülten és háborogva ugrott talpra, s az épp kezében levő kiscicát a rohamozó gödölye fejéhez vágta.

A cica felnyivákolt, hogy anyai kötelességére figyelmeztesse a cicamamát. Az tüstént le is pattant fali fedezékéből, Hannának esett, és két mellső mancsa karmaival olyan cudarul megbolyhozta a parókáját, hogy az élemedett korú delnő segélykérőn a professzor ölelő karjába omlott.

Vitzliputzli nyelvtudor kimeríthetetlennek tetsző tetterővel és vitéz karakánsággal lekapta Hanna fejéről az aranyos jószágot, és parókástul kihajította a nyitott ablakon át. Mivel azonban elfelejtette becsukni az ablakot, a macska szépszerivel viasszasompolygott, de paróka nélkül, a nevezetes vendéghaj egyelőre odakünn maradt, a napocska vidáman kacsingatott rá.

Engem időközben az az öröm ért, hogy sikerült a kecskét az óljába kényszerítenem, és mivel a macska meglelte kölykét, és fölugrott vele az ágyra többi kicsinyéhez, újabb rohamtól előreláthatólag nem kellett tartanunk.

Sajnos, mihamar rá kellett döbbernem, hogy feltételezésem hamis, mert mégiscsak bekövetkezett a fordulat, méghozzá micsoda fordulat! És ama boldogtalan, akit az új vihar olyannyira megtépázott... fájdalom, magam voltam! Hanna ugyanis öklével oldalba vágott, és dühtől sisteregve rám sziszegett:

- Na tessék, szép kis égszakadás-földindulás! Végem van! Kiadom a párámat! És tudja-e, kinek köszönhető ez a ribillió?!

- No, kinek?

- Kinek?! Még kérdi?! Hát magának! Maga rablóvezér! Betör a házba, és fényes nappal tiszteletre méltó személyek szobájába mászik!

- Nem a házba törtem be, hanem az ólba, ebben a hálókamrában pedig csak macskák szunyókáltak. Ők is tiszteletre méltó személyiségek, kedves Hanna?

- Hallgasson! Nem vagyok a maga kedves Hannája! Kedves Hannának hívja az ember a szeretőjét vagy a menyasszonyát, én pedig nem vagyok a maga mátkája!

- Johanna, Johanna - merészelt közbeszólni békítő hangon a professzor.

- Maga is fogja be a száját! - förmedt rá a haragvó amazon. - Maga is bűnös! Minek rántotta le a kecskét! Elment az esze? Hát illendő ilyen durva bánásmódot tanúsítani az én drága jó törékeny jószágom iránt?! És nézzen csak körül, hogyan fest itt minden! Micsoda csatatér! Minden a padlón hever! Még a vizeskorsó és a... a... főkötőm is!

Elakadt a szava, rámeredt a meggyalázott asszonyi fejdíszre, összezsáptotta a kezét, és keservesen sápítozott:

- Főkötőm! Vasárnapi főkötőm! Mivé lettél?!

Odatámolygott a mosdóasztalhoz, megragadta ruházata eme női ékességének a szalagját, megforgatta néhányszor orrunk előtt a divatos, bár megviselt fejfedőt, és reánk ripakodott:

- Ez?! Főkötő?! Igazán? Még mindig annak nevezhető?

- Szentül hiszem, nem lehet más - válaszoltam megszeppenve és tisztességtudóan.

- Nem lehet más, nem lehet más - ismételte gúnyosan jámbor szavaimat -, no igen, főkötőnek kéne lennie, de ez már nem az! Jaj, én Uram Istenem! Karácsonykor lesz még csak négy éve, hogy a professzor úr pénzt adott rá, ez a legújabb, a legjobb főkötőm! Hogy óvtam, és milyen nagy becsben tartottam! És ma ronggyá tiporta a kecske... Mondja csak, professzor úr, és maga, maga haramia, vajon kié ez a főkötő? A kecskéé vagy az enyém?!

- A magáé! - válaszoltuk a legangyalibb összhangban.

- Nahát! Ha viszont az enyém, akkor maga is jobban tette volna, ha otthon marad, nem jön ide, és nem kergeti be hozzám a kecskét! Ki hozza nekem rendbe ezt a főköttöt? Itt ebben az eldugott faluban nincs egy árva lélek sem, aki helyre tud állítani ilyen csodálatos műremeket! Mit veszek majd fel, ha templomba vagy keresztelőre megyek?! A pék odaát, akitől kora reggel a zsemléket hozom, már régóta duruzsol a fülembe, hogy vállaljam náluk a kereszt-anyaságot. És most ez a főköttő! Most aztán szégyenszemre el kell hárítanom magamtól ezt a nagy megtiszteltetést!

Egészen belegerjedt a siránkozásba, és még sopánkodott volna tovább. Ha egyszer belefogott, akkor egy szuszra kiadott mindent, és leshettük, hogy abbahagyja. Ám tudtam, van egy módja, hogy elhallgattassam, és habozás nélkül, vakmerően megkíséreltem. Fölemeltem az összetört tükröt, és az arca elé tartottam. Maradt benne néhány nagyobb szilánk is, Hanna szemügyre vehette magát. Ő azonban bele se pillantott, hanem csodálkozva énrám bámult.

- Mi van a tükörrel? Én rakjam tán össze, hogy újra ép legyen?!

- Ezt nem kívánja senki, de nézzen csak bele!

Eleget tett biztatásomnak, és elálmélkodott.

- De hisz ez tekegolyó, tekego...

- Nem tekegolyó! - vágtam közbe irgalmatlanul. - Valószínűleg csak a felső félgömböt szemlélte. – „Lejebb fogom billenteni a tükröt!” - Így látja már?

Amint röpke pillantást vetett a tükörbe, máris visszahőkölt, és megrökönyödve fölsikoltott:

- De hát ez az én arcom! Az én arcom!

- Természetesen.

- Hisz nincs rajtam a... nincs rajtam a...

A fejéhez kapott. A kedves Johanna ugyanis mind elhullajtotta már a haját, kopasz lett, egészen kopasz. Amikor fölfedezte személyiségének ama csupasz részét, amelyet az imént tekegolyónak tartott, reszketés fogta el.

- A parókám! A parókám! Hol a parókám?!

- A macskánál.

- Ki...?! Mit...?! Hogy...?!

- A macska kivitte az ablakon.

- Hisz akkor odakünn fekszik, odakünn a piszokban, ahol tegnap lerakták a szemet! Egek ura! Micsoda csapás!

Elviharzott, a professzor meg én fölmentünk az öregúr dolgozószobájába. A jó öreg Vitzli-putzli kortyolt egyet a kávéjából, s olyan komoly arcot vágott, mintha a kör négyszögesítésén töprengene, majd különös kérdést intézett hozzám:

- Kedves kolléga, nem tudja véletlenül, hol (tonkawául: *he-uvan*) található a lakásomban kalapács (dakotául: *mazyape*) és szög?

- Nem.

- A kecskeól fala, ha jól emlékszem, fából van... szunyi nyelven: *thleloeve*. Igaz-e?

- Valóban, deszkából ácsolták.

- Deszkából! S ön egyszerűen ripityomra törte szét! De hisz ön valóságos góliát! Remélhetőleg azonban a deszkák újra egyberóhatók szögek segítségével. Nemde?

- Csakugyan, professzor úr, össze lehet szögelni őket, hogy a közbeszéd szerint fejezzem ki magam.

- Jó, nagyon jó... *avan at*, ahogy az utah indiánok mondanák. De vajon ki végzi el ezt a munkát ebben az isten háta mögötti faluban?

- Én, professzor úr!

- Igaz, jut eszembe (apacsul: *si binasna*)! Ön mindenhez ért, mindenhez az égvilágon! Ha jól emlékszem, összeenyvezte az esernyőmet, megfoltozta a csizmám talpát, és kitisztította a szalmakalapomat (*takinak* hívják a diggerek)! Igen, ön mindenhez ért! Ugye, szíveskedik tehát jó szorosan egymáshoz illeszteni majd a deszkákat is? Hát ez megvolna (tehuául: *tékiho-imbo-vay*). A többi azonban nem ilyen könnyen javítható és rendbe hozható! Ami a tükröt illeti...

- Holnap hozok egyet Annabergből - szóltam közbe.

- Nagyon jó! És a főkötő? Jaj, az a főkötő! Amiatt még gondban fő a fejem! Nem tudná együttal azt is rendbe hozatni?

- Elviszem kalaposnőhöz, és megkérem a kisasszonyt, cicomázza fel, ahogy dukál, csakhogy a derék Hanna visszanyerje régi derűs kedvét.

- Pompás (*ha-as enokh-tszo*, ahogyan a tonkavák mondják)! Nos hát, akkor ettől a gondtól is megszabadultunk... Hanem van ám itt még valami bökkenő (tehuául: *huénehpiyeh*)! Kérésem lenne önhöz.

- Beszéljen csak, professzor úr!

- Ugye, nem veszi rossz néven? Bizonyos, hogy nem neheztel meg érte? Ezt egyébiránt a *niskahdissziwinis* szóval fejezik ki az odzsibvék.

- Semmi szín alatt nem veszem zokon.

- Nos tehát, kedves barátom (tonkawa nyelven: *ketepaunon*), ha legközelebb meglátogat, kérem, ne fáradjon be igénytelen hajlékomba a kecskeólon keresztül! Csak felizgatná vele Johannát. Nem igaz? Ugyebár nemhiába terjesztem ön elé szerény óhajomat?

- Teljesítem kívánságát. Csak arra vagyok kíváncsi, hogyan fogok majd akkor bejutni, ha Johanna megint csak nem nyit kaput? Miután én becsöngettem, ő előbb fát aprított, tüzet rakott, kávéét őrölt, és még ezer mást csinált! Amikor aztán újra megrángattam a csengettyűt, legalább a kapukulcsot ledobhatta volna nekem az ablakból!

- Igen, ezt valóban megtehetette volna, hiszen ön mindig szívesen látott vendég a házamban; más teremtetett lelket egyáltalán be sem engedek. Jó, akkor hát önnek majd az ablakból ledobja a kulcsot; sőt még jobb, ha emlékeztet rá, hogy keressek valami zsineget vagy fonalat, amellyel majd Johanna lassan és óvatosan leereszti a kulcsot! Elégedett?

- Tökéletesen.

- Hála Istennek! Akkor most térjünk a tárgyra, és lássuk a medvét. Olyan művön dolgozom, amely önnek is tetszésére lesz! Elmondjam, miről szól?

- Kérem!

- A címe így hangzik: *Az előljárószavak szintetikus kapcsolatai a pokoncsi indiánok nyelvi néveredeteivel*. Mit szól hozzá?

- Nem rossz. A pokoncsi indiánok a maha-quihé csoporthoz tartoznak. Tehát most ezzel foglalkozik?

- Már réges-rég. Ön is ilyen magamfajta indiánológus. Én viszont néhány, illetve több dolgot sem értek egészen világosan, és úgy vélem (ahogy a mandánok mondják: *wa pusi da hus*), ön esetleg segíthetne nekem.

- Talán. Ha ön hasznomat veszi, szíves örömet!

- Helyes, nagyszerű! Akkor kezdhetjük (*bárebi-ire*, mondanák a tehuák). Felolvasom önnek, előbb azonban meg kell említenem, hogy...

- Kérem, kérem! Hagyjuk ezt későbbre! Megreparálom előbb a kecskeólat, és vár még itt rám jó sok egyéb tennivaló is. Mindenekelőtt rendet kell teremtenem. A tudomány majd este kerül sorra.

- Igaz, valóban, ön csak este és éjjel szokott dolgozni, írni (tuszkarora nyelven: *autszunje*). Én azonban már most tudni szeretném, hogy...

- Most semmit, de semmit nem fog megtudni tőlem! Én napközben egyáltalán nem szeretek szellemi munkát végezni, mert ilyenkor az elme túlfűtött és zavart; úgy látom, önt szintén sok minden háborgatja. Most megismerjük a házat, és betömünk minden lyukat, amit csak találunk. Aztán megebédelünk, majd sétálunk egyet, és...

- Sétálni?! - vágott szavamba az agg nyelvtudor. - Hova gondol! Hiszen nagyon jól tudja, hogy én ilyesmit sohasem szoktam!

- Valóban, sajnos, sohasem szokta, én azonban ma szelíd erőszakkal ráveszem! Visszahúzódt a hegyek közé, hogy egészséges legyen, hát nem szabad elzárkóznia, hanem élveznie kell a napot és a friss levegőt!

Amikor ebéd után a tervezett sétára hívtam, kissé szabódott, végül mégis sikerült kituszkolnom a szabadba.

Ilyen volt hát az én kedves öreg Vitzliputzli professzorom. Csak a tudományának élt, és ezen kívül szinte semmi mást nem kívánt. Mindent megevett, amit eléje tettek, mindent megivott, még a legförtelmesebb lőré is, amit csak bevett a gyomra. Kerülte a társaságot, és évről évre mind magányosabban és visszavonultabban pergette napjait. Én voltam az egyetlen, akivel még időnként érintkezett, amin a faluban mindenki váltig csodálkozott is. Rengeteget dolgozott, kéziratái valóságos hegyekké növekedtek már, de soha semmit nyilvánosságra nem hozott. Tudtam, művei közt igazgyöngyök is akadnak. Milyen gyakran kértem, úgyszólván nógattam, hogy lépjen kapcsolatba kiadókkal. Mindhiába!

Kérdésemre, hogy kire akarja hagyni ezt a roppant örökséget, az életművét, állandó válasza így hangzott:

- Majd a nyilvánosságra marad.

Hogy nevezetesen ki lesz az örökös, azt nem kérdeztem tőle, de nem is akartam.

EGY SZEKRÉNY, EGY SZARVASBŐR MEG EGY HERINGVACSORA

Két év múltán láttam őt utoljára.

Akkortájt költöztem éppen, és Drezda egyik kertvárosában telepedtem le. Ezt megírtam neki, és rögtön értesítettem az új lakáscíméről is. Estefelé ment el a levelem, következő délután kellett megkapnia. Így is történt, és ez alkalommal nem levélben hívott meg magához, hanem távirat érkezett a következő szöveggel:

JÖJJÖN AZONNAL, RETTENTŐ
FONTOS FELFEDEZÉS!

És én mentem.

Két héttel leheztünk karácsony előtt, nagyon hideg, viharos téli napon keltem útra. Amikor a professzor házához érkeztem, a kaput természetesen zárva találtam. Csöngettem kétszer, háromszor, ötször... hiába. Olyan hévvel rángattam a csengőzsinórt, hogy erre a lármára még a holt is életre támadt volna. Amikor végre-valahára meghallotta az éktelen csengés-bongást, odafönn nagy nyikorgással-csikorgással résnyire nyílt az ablak - nyilvánvalóan befagyott, azért kellett erővel fölfeszíteni -, majd fülemet megütötte Vitzliputzli barátom rekedt varjúhangja:

- Ki az?... *Kesel nono*, ahogy a jemesz indiánok mondják.

- Én vagyok az, professzor úr.

Az ablakszárny kétségkívül jócskán bedagadhatott, ezért nem bírta teljesen kitárni. Most azonban, amint meghallotta a hangomat, erőnek erejével teljesen kicsapta, elődugta a fejét, és fölujjongott:

- Ön az?! Végre! Végre! Már annyira vártam!

- Hol van Johanna?

- Nem tudom. Ahogy a tonkavák mondanák: *sai nekenokh*. Hát nincs idehaza?

- Ezt azért önnek jobban kellene tudnia, hisz én csak most érkeztem. Jó ideje hiába csilingelek!

- Akkor Johanna bizonyára bement a faluba. Várjon egy percet, egy másodpercet, egy pillanatot! Mindjárt megkapja a kapukulcsot, csak kerítek valami kötelet, zsinórt vagy madzagot, hogy leengedhessem önnek.

Ledobni lényegesen egyszerűbb lett volna, de a jó öreg Vitzliputzli professzor már csak ilyen kacifántosan intézett mindent, senki sem tudott változtatni rajta.

Várom kellett hát, mert hirtelen eltűnt az ablakból. És én megint csak vártam, majdnem öt percet! Akkor végre lekiáltott fentről:

- Sehol sem találom!

Eltelt öt perc, mire ismét leszólt; hangja vigasztaló zöngével csengett:

- Még mindig semmi!

Legalább nyár lett volna! Engem azonban majd megvett az isten hidege: fogvacogva fázik ám az emberfia, amikor télvíz idején csak ácsorog, és nem akad semmi, amivel elűthetné az időt! Szavamra, megint elvánszorgott ólomlábon öt perc. Odafönn mi sem változott, és a kedves Johanna sem bukkant föl sehol a zimankós faluszélen.

Törjem fel újra a kecskeólat? Akkor megint össze kell szögelnem. Kifogytam a béketúrásból: nem rostokolok itt tovább! Nekifoházkodtam, átmásztam a kerítésen, körbejártam a házat, és körülméltem, hol juthatnék be végre. Már a harmadik szegletén fordultam be, s a negyedikhez értem, amikor ablak került elé: a zsalugáter zárva volt ugyan, de hiányzott róla egy pánt. Elhatároztam, hogy ezzel próbát teszek.

Szinte minden veszély nélkül, egyszerűen kirántottam: a másik pántot csak rozsdás szögek rögzítették a korhadt fakerethez. Amikor ezzel végeztem, észrevettem, hogy a farkasordító hideg ellenére is nyitva az üveglablak. Nyilván be akarták csukni, de annyira megvetemedett, hogy félig-meddig beszorult. Az ablaktábla, hogy az Érchegység lakóinak kifejezésével éljek, „bedagadt, akár a jégverem rekesze”.

Benyomtam a keretet: eleinte lassacskán ment, aztán egyszer csak elakadt. Valamilyen tárgynak kell állnia mögötte, s ezt az üveglapokra fagyott jégvirágok miatt nem láthatom! Ej, engednie kell annak is! Összeszedtem minden erőmet, és nekifeszültem. Végre megingott a torlasz, s ekkor odabent irtózatosszerű recsegés-ropogás, csörömpölés és zörömpölés támadt, mintha csak földrengés dühöngene valamely zsúfolt porcelánkereskedés alatt.

Már megint valami galibát követtem volna el?!

Nagyon valószínű!

Mit volt mit tenni? Most már mindegy! Bemásztam. Amint bejutottam, megláttam, mi okozta az égszakadás-földindulást. Feldőlt szekrény feküdt a lábam előtt, mellette pedig egy ládatető, amely jól beleillett az ablaknyílásba. A látottakból a következő éles eszű megállapításra jutottam: a keret nem zárt már jól, s a résen beáradó hideg ellen Hanna a ládatetővel rekesztette el az ablakot, majd eléje tolta még a szekrényt is. Eminnen nem volt szükség fényre itt - az éléskamrában -, mert amennyi kellett, annyi beszüremlett a szemközti, magasan lévő világítónyíláson.

Ahogy benyomtam az ablakot, a ládatető nekifeszült a szekrény hátlapjának, ezért borult fel az egész alkalmatosság.

Igyekeztem kellett, hogy régi helyükre rakjam a dolgokat; nos, ami a ládatetőt meg a kamrapolcot illeti, ez valószínűleg sikerült is volna. A szekrény tartalmával azonban korántsem bizonyult ilyen könnyűnek a dolgom! Az iménti éktelen csörömpölés és zörömpölés baljós sejtelmeket ébresztett bennem, s bár egyébiránt a babona távol áll tőlem, a képzelőerő eme megnyilvánulásának mindig adtam némi hitelt.

Először is becsuktam az ablakot, már amennyire lehetett, majd fölemeltem a jó nehéz szekrényt; alaposan megkínlódtam vele, míg végül sikerült. Felállítás közben ismét végzetes hangzatok zendültek ki a szekrényből: recsegés-ropogás, csörömpölés-zörömpölés, robaj és dobaj. Ezek a zajok élénken emlékeztettek ifjúságomra, amikor is odahaza, a szülői otthonban, a félig nyitott szekrényajtón lógva húzódkodást játszottam. Most is libabőrös lett a hátam, amikor eszembe jutott édesapám, aki a bal keze mutatóujjával hívogatva, barátságosan magához intett, miközben jobbjaiból a háta mögött árulkodón kilógott a nádpálca. A vessző aztán rendszerint rohamos gyorsasággal helyet cserélt, immár nem az atyai, hanem a fiúi háton tartózkodott, azzal a különbséggel, hogy ott egyáltalán nem maradt veszteg, hanem túlon túl is eleven hopszasza-polkába fogott...

A szekrényt zárva találtam, de a kulcsot a zárban hagyták.

Kinyitottam.

Micsoda látvány tárult álmélkodó s iszonyodó szemem elé! A hajam égnek állt, s úgy rémlett, hogy minden szál külön-külön még magasabbra kívánczik!

Hát hallják! Itt őrizte befőttjeit meg más csemegéit a jóságos Johanna!

Dobozok, köcsögök, palackok, üvegek, edények, korsók gurultak itt egymás hegyén-hátán... legalábbis azok lehettek, már amennyire kénygyönyörben feloldódott és egybefolyt tartalmuk és megmaradt töredékeik alakjából megítélhettem. Úgy tetszett, a szekrényből jókora fűszer- és csemegeboltot meg tartósítottáru-kereskedést lehetne fenntartani időtlen időig! Természetesen csak nagyon is általános véleményt alkothattam így, első pillantásra, hiszen minden-minden összevissza keveredett, keresztbe-kasul hanyódott, és egy csomóba ömlött: az egész zűrzavaros tömkeleg alkotóelemeit nem különböztethette meg sem a szem, sem az orr, mivel jelenlegi állapotukban a tárgyak immár tökéletesen eggyé olvadtak.

Én azonban mégis megkíséreltem, hogy az orrom segítségével valahogy eligazodjam. Az áradatban kálmosfű, árnika és körtepalinka szaga örvénylett; birsalmabefőtt és szalmiák illata elegyedett velencei szappan szeszes oldatáéval, továbbá szilvaízé, almaszirupé és gyümölcs-musté a hagymalé csípős párájával; télire eltett sárgabarack, őszibarack szaga vegyült a reszelt tormáéval; fokhagyma és olajos hal búzlott borsikafű, macskagyökér és rozmarin közt, majd rezeda és rózsaoil illatozott kovászos uborka és eperszőrp üde lehelete meg aszúborpárlat közt.

Ezeket és még egyebeket is véltem felismerni szimatom segítségével. Szegény orrom, ha valami csoda folytán előbb halt volna meg, mint jómagam, most bizonyára forogna a sírjában!

A ház jóságos tündére más dolgokat is őrzött még a szekrényében: úszkált ott filcpapucs borsópürében, selyem csokornyakkendő savanyú káposztában; két harisnya szerelmi bánatában belefulladt az almaborba. Egy lámpaburában két sózott hering aludta örök álmát, megtermett szál szafaládé prémes kucsmában tért nyugovóra, cukrozott mandula meg doboznyi kámforgolyócska híg málnalekvárban ázott; a lámpabura kárörvendőn vigyorgott, mert épen maradt, mellette viszont miszlikbe tört tintásüveg szerencsétlenkedett, s irodalomkedvelő fekete tartalmában harcias ollójú rákok vöröslöttek a narancssaláta sárgás gerezdjei közt.

Egy szó mint száz: ételek, italok, tégelyek, illatok, bödönök, palacknyakak, fazékfülek, szilánkok, törmelékek és egyéb hajdani finom és hasznos dolgok zsúfolódtak keszekuszán, egy rakáson, ám ezeket most alaposabb szemrevételezés nélkül a legnagyobb fáradtsággal is alig lehetett megkülönböztetni egymástól.

Holmi kívülállónak esetleg vidám látványt nyújtott volna, én azonban nem érezhettem ártatlannak magam, meglehetősen cudar kedvem támadt hát.

Leforrázva álltam ott, mint valami rontópál, aki ez egyszer nagyon is rossz fát tett a tűzre, a rombolás eme szörnyű műve előtt, és gyalázatosan restelltem magam. Ám vajon nem háríthatom el árva fejem felől ezt a szégyent?

Csak tanakodtam és tanakodtam. Ez ma még inkább balul ütött ki, mint annak idején az a hajcihő a kecskével meg a macskákkal, de... Állj! Heuréka! Megvan! A cicák! Ha még egyáltalán itt vannak. Talán ha az aprók nem is, de az anyamacska bizonyára még itt tanyázik: tudtam, hogy nappal Hanna hálókamrájában szunyókál, éjjel pedig végigportyázza a házat!

Szerencsére az ajtót kinyithattam belülről, s így az előtérén át bejutottam a kedves Johanna szobájába. Hála őrangyalomnak és minden jószellememnek, a cicamama a kosárban feküdt, két kiscica pedig az ágyon ejtőzött. Az anyaállat immár önállóan tartotta kölykeit, nyugalmasan pihengetett tovább, hagyta, hogy gyöngéden karomra vegyem őket, és kimenjek

velük. Odaát, az éléskamrában mindkettőt bedugtam a szekrénybe, rájuk zártam az ajtót, a ládafedelet az ablakba illesztettem, majd helyére toltam a szekrényt.

Odabentről jóízű nyalakodás és cuppogás nesze hallatszott ki, az aranyos, csöpp jószágok nyilván nem a tintát lefetyelték, hanem valami ingyencfalatra bukkantak a sötétben.

Bűnrészességem leplezése és ártatlanságom tanúsítása kedvéért ki kellett jutnom a házból, és kívülről visszaigazítanom az ablakra a zsalugátért: ne mondhassák, hogy már jártam bent. A hátsó ajtón át ez nem sikerülhetett, mert azt kívülről nem tudtam volna bereteszni: ablakon át kellett megpróbálnom. Ezért visszamentem Johanna hálókamrájába, és kinyitottam az ablakot. Kívülről aztán úgy csuktam be, hogy felkattintottam zsebkésem dugóhúzóját, beletekertem az üvegtábla fakeretébe, jó erősen, szorulásig helyére húztam az ablakot, majd szépen kicsavartam a dugóhúzót, és visszakerültem a kapuhoz. Attól nem kellett tartanom, hogy lábnyomaim elárulnak; tudtam, a ház lakói sokkal jámborabb lelkek annál, semhogy a nyomolvasáshoz szükséges éleselméjűség fényűzését feltételezhetném róluk.

Hannának még mindig se híre, se hamva. Visszaraktam helyére a zsalugátért, majd csöngettem, méghozzá olyan erősen és kitartóan, hogy nemsokára megint lehallatszott fentről a kérdés:

- Ki az odalenn? *Khate ti*, ahogy a navahók mondják.

- Hát még mindig én, kedves professzor úr!

- Á, igen, igen, persze, ön az! Teljesen megfeledkeztem róla! Tudniillik én most éppen az indián nyelvek hangutánzó szókészletével foglalkozom. Ebben a munkámban feltétlenül segítenie kell...

- Az imént le akarta engedni nekem zsinóron a kapukulcsot.

- Csakugyan. Törtem is a fejem, hogyan s miként ejtsem szerét, de nem találtam zsineget, aztán valamiféle dallamos csörömpölés és zörömpölés (*dilgus*, mondják az apacsok) élénken emlékeztetett az indián hangutánzásra; ez elterelte figyelmemet a zsinegről, és visszaterelte a nyelvészetre; megint nekiálltam a munkámnak. Most azonban tüstént (*hitanok*, fejeznék ki ezt a tonkavák) be kell önt engednem!

- Zsineggel?

- Igen.

- Azt hiszem, nem talált.

- Mindjárt találok egyet, rögtön keresek egyet!

- Hallja, kedves professzor úr, ha esetleg megint eszébe jutnak az indiánok, akkor késő éjjelig itt ácsoroghatok a hidegben! Talán jobb, ha lejön, és kaput nyit, vagy ledobja a kulcsot.

- Valóban! Ez a legegyszerűbb! Már rég megtehettem volna! Egy pillanat! Azonnal hozom a kulcsot!

Eltűnt, majd öt perc múltán újra megjelent odafönt az ablakban:

- Nincs meg! Pedig az imént még a kezemben volt (*teho nane*, ahogy ezt a rikkari indiánok kifejezik), erre határozottan emlékszem. Nem sejti véletlenül, kedves barátom, hol hagyhattam?

- De! Ezt igen nagy valószínűséggel meg tudom mondani: ott, ahol majd csak néhány hónap múlva, teljesen véletlenül fog ráakadni. Keresgélésnek tehát semmi haszna!

- Ez bizony lehetséges, én tehát szívesen fel is hagyok a további kutatással. Ön azonban vajon mit csinál addig, ha csak hónapok múlva (*kilja*, mondják az inkák) kerül elő a kulcs?

- Hazautazom!

- Az lehetetlen! Szükségem van önre az indián hangutánzóimhoz, ezenkívül mutatni szeretnék egy leletet, egy nagyszerű leletet is; nemrég küldték meg, hogy adjak róla szakvéleményt... Most mit tegyünk? Nincs megoldás?

- Hm! Talán van.

- S mi lenne az? *Hé ono mu*, ahogy a tehuák mondják.

- Mégiscsak betörök a kecskeólba.

- Az nagyon veszélyes volna! Nem tudom, akad-e szög itthon, hogy megint bedeszkázza, meg aztán van itt még egy bökkenő. Vajon Hanna a kecskéjét (tonkavául: *konkheitson*) hagyná-e fagyoskodni a nyitott ólban? Hisz megveszi az isten hidege (*sztuya*, a feketelábúak nyelvén)! Nem juthatna be másképpen a házba, vagy ahogyan a dakoták mondják, a *tipibe*?

- Végül is dehogynem. Ha például tudnám, hogy Johanna még ez év folyamán valamikor mégiscsak hazatér. Azt valahogy kivárhatom... hiszen már decembert írunk!

- Igaz is, igaz is, Johannának csakugyan be kell jönnie valahogy, nyilván vitt kulcsot magával. Mióta keresztkomája a pék, folyton ott lebzsel... Hohó, de látom, már jön is! Nos, hamarosan beljebb kerül, drága barátom! Aztán siessen majd azonnal fel hozzám... *Ogihdah-kumig*, ahogyan az odzsibvék mondják...

Visszalépett az ablakból. A hideg ellenére is vidámság fogott el. Ez a kedves öregúr a betörés robaját és az edények csörömpölését dallamos csilingelésnek vélte. Áldott fura szerzet! Szentséges ég, az én fülem bezzeg nem hallotta mennyei muzsikának azt a pokoli lármát!

Amikor végre Hanna közelebb ért, és meglátott, már messziről kiáltotta:

- Maga megint a kapuban rostokol! Régóta áll már itt?!

- Majdnem egy órája.

- Egek Ura! Ebben a fagyban! Hát miért nem csöngetett?

- Csöngettem, csöngettem, de a professzor úr elrakta valahová a kulcsot.

- Mint mindig. Épp azt nem találja, amire abban a pillanatban szüksége lenne! És most, mióta az az ostoba bőr megérkezett, még kelekótyább ökelme, mint eddig!

- Miféle bőr?

- Vedlett szőrű, ósdi irha, kutya fülit se ér már, vörös jelekkel és vonásokkal rótták tele. Egyetlen varga se venné már semmi hasznát, nem jó az se papucsnek, se cipőfelsőrésznek. Ott gubbaszt fölötte éjjel-nappal, és csak motyog mindenféle értelmetlen zagyvaságot. Sok szerencsét kívánok hozzá, legyen boldog vele!... No de jöjjön már be! Tüstént főzök magának egy finom, forró kávét, és előtte kap egy pohár likórt, hogy átmelegedjék. Bár tudom, nem barátja a szesznek, de ilyen hidegben csak tegyen kivételt, ezt a kontyalávalót én magam kotyvasztottam, igazán kitűnő, hét lakat alatt őrzöm a kamraszekrényben!

Ó, jaj! Úgy látszik, a balsors, a nemezis mégis gyorsan utolért! Az eumenidák, a fúriák, az Erinnuszok és más egyéb bosszúálló istennők nekigyürköztek már, hogy holmi pohárka likőr ürügyén tetemre hívjanak engem az éléskamra legsötétebb zugába. Lelkemben fölzúgott már szárnyuk vészjósló suhogása! De mi lesz még ebből?

Mindenesetre fölsiettem a professzorhoz. Asztalánál ült, a kézírata fölött. Azonnal felugrott, hozzám sietett, és kezét nyújtott.

- Végre! Végre! És ezúttal szerencsére a bejáraton keresztül jött be, minden erőszak nélkül... Ennek örülök, nagyon örülök! *Csekvo*, mondanák a tonkavák. Készül már a kávéja?

- Alighanem.

- Nagyszerű! Akkor mindenekelőtt vegyük szemügyre ezt a bőrt. Előtte azonban tudni szeretném, hallott-e már az indián zaj- és zörejutánzásról, a természetfestő hangokról?

- Sokszor és sokat.

- Pompás! Akkor ön az én emberem! Mutassa meg rögtön, mit tud! Hallanom kell, hogy ez alkalommal is megbízhatom-e önben. Az embernek mégiscsak figyelembe kell vennie, hogy a vad törzsek jóval több hangfestő szóval élnek, mint a műveltebb népek. Nem igaz?

- Nem. Én nem vagyok híve az úgynevezett ding-dong elméletnek. Aki oly sokáig időzött már a bennszülöttek közt, mint én, az tudja, hogy ők sem használnak több hangutánzó szót, mint mi magunk.

- Ők azonban a szabad ég alatt élnek, sokkal inkább a természetben, mint mi, és bizonyára több hangjelet is használnak, mint amennyi nyelvük törzsállományába került. Mi a lövés hangját (tonkavául: *nesuano*) „piff-paff-puff”-fal, a vízbeesést „zsupsz”-szal, a csengő hangját „csingi-lingi”-vel, a cseréptörést „csörömp-csörömp”-pel utánozzuk. Gyerekeink a kutyát (apacsul: *litsane*) „vau-vau”-nak nevezik, a birkát (tehuául: *kua*) pedig „bee-bee”-nek. Hangutánzó az is, ha a legnagyobb bagolyfajtánkat hangja után „uhu”-nak nevezzük. A ló „nyihog”, a tehén „böög”, a szamár „iázik”, a méh „zümmög”. Nevezzen meg egy, csupán egyetlenegy olyan hangutánzó szót, mint ezek, az indiánok nyelvén!

- Csak megnevezem, vagy utánozzam egyben azt is, hogyan hangzik?

- Az utóbbit természetesen, az utóbbit! Adja elő, kérem, hogyan szól! Kezdje el! Nevessen például egy jót indiánul!

- Jó. Legszebben a tonkavák nevetnek. Hallgassa csak: *tsatsa tsatsa-tsaja*...

Ezt persze nem elmondtam, hanem hangosan elkacagtam.

- Pompás! - kiáltott föl az öregúr.

- Énekelni moki nyelven: *tao-lao, tao-lao, tao-lao*...

Ezeket a hangokat zengzetesen eldaloltam.

- Tud-e kifejezéseket a mennydörgésre is? Hogyan szól indiánul példának okáért az, hogy „robajlik” és „morajlik”?

- Nos, az aztékok mélyen zúgó hangon így mondják: *tlatlatcinilitli*; moxo nyelven: *tirruruekko*. A villámot az apacsok gyorsan kiejtett szóval így fejezik ki: *hatatitla*. Ez a gyors szó, *intahinta*, ugyanennél a népnél élénkséget, vidámságot jelent. A prérifarkas hosszan elnyújtott üvöltését a moki indiánok a *kuehhueh* szóval, a tehuák a *kojoh* szóval és a taosz indiánok a *kohehwach* szóval érzékeltetik.

Messzire harsogó üvöltést hallattam, mint a puszták farkasa.

Ekkor nyílt az ajtó. A jóságos Johanna jelent meg, szemlátomást igencsak feldúlt állapotban; épp sietős léptekkel beszánguldott volna a szobába... Ám amidőn rémületes üvöltözésemet meghallotta, és még rémületesebb ábrázatomat megpillantotta - ez utóbbit miatta vágtam, ijedtemben -, megtorpant, és tágra nyílt, aggódó szemmel bámult rám.

- Felséges! Felséges! - rivalgott fel kappanhangján az agg nyelvtudor, és örömeiben tapsikolt. - Épp ez az, amire szükségem van! *Asti*, mondják erre apacsul. Ez az, amit nem ismerek eléggé! Tovább, kedves barátom, tovább!

- Igenis, tovább! - vágtam rá magam is, csak hogy ne engedjem szóhoz jutni Hannát. - A guarani nyelvben az uhu: *urukuera*, *tsil-tsil*, *tsil-tsil* pedig a diggereknél az a madár, amelyik éppen ilyen csipogást hallat. A megdöngetett kondér kongatása utah nyelven: *timbuimbamban*, s ez így hangzik az ő ajkukon...

Természetesen a megfelelő tompa süvöltéssel eregettem ki torkomon a bagolyhuhogást, éles fejhangon csivogtam, és komoran dübögő hangzatokkal érzékeltettem a kondér kongását. Lelkesen folytattam:

- A „forró” fogalmát a moki indiánok azzal a jajkiáltással fejezik ki, amelyet a leforrázott ember hallat: *utuhu-u*, továbbá...

Előadásom elakadt, szereplési kedvem megtört a hallgató közönség egyik felének ellenállásán. Még teli tüdőből bömböltem a leforrázott ember borzalmas ordítását, ám ezt Johanna füle nem tűrhette már tovább, rám vetette magát, megragadta a karomat, ráncigálta, s közben emígy nyöszörgött:

- Elhallgasson! Türtőztesse magát! Meghibbantak mind a ketten? Ettől az óbégatástól zeng az egész falu! Beleremegnek a házak! A helybéliek még azt hiszik, hogy vademberek sereglete tombol minálunk! Rádásul maga olyan keserves képet vág, mintha kólika csikarná a hasát! Megszakad a szívem, olyan szálnalmas...

- Dehogyan szálnalmas! Csodálatos, fenséges, pompás, egyedülálló... *nakate nso*, ahogy az apacsok mondanák! Csak érteni kell hozzá, kedves Johanna! - ujjongott a professzor.

- Érteni?! No, aki ebből bármit megért, az nemcsak az öt érzékszervét vesztette el, hanem az eszét is! Hogy dirmegnek-dörmögnek valamelyest, arra persze számítottam, de ilyen éktelen vonyításra, bömbölésre és őrjöngésre nem! Ez itt, a mi csendes hajlékunkban úgy hat, mintha vadak dühöngénének, emberevő hottentották vagy vérivó tatárok! Ki bírja ezt elviselni józan elmével? Ki nem bolondul bele ebbe a tébolygásba?

- Johanna, Johanna! - szólt rá csillapítón a professzor.

- Mit Johannázik?! Csak ne tegyen úgy, mintha képes lenne még kimondani értelmes német nevet is! Az utóbbi időben magából valódi indián főnök lett! Az egyetlen épeszű lény itt a négy fal közt magam vagyok egyedül! De hát hogyan álljam így, egy szál magamban a sarat, ha újra meg újra eláraszt a töméntelen ostobaság?! Különben is, már megint mit művelt odalenn a szekrényemben?!

- Miféle szekrényben? *Ko-uah altszesze*, mondják apacsul, ami „kis házat” jelent, mivel a szó ilyen értelemben, hogy „szekrény”, nem ismeretes...

- Hagyjon nekem békét a sületlen fecsegéseivel! Bánom is én, mit karattyolnak a maga agyalágyult rézbőrűi! - ripakodott rá böszülten Hanna. - Még azt kérdi, miféle szekrény?! Ne tegyen úgy, mintha nem tudná! A kamrában!

- A kamrában? Mit keresnék én ott? Én oda soha be nem teszem a lábamat. De hát ezt maga nagyon jól tudja.

- Márpedig az imént mégis bement!

- Eszembe se jutott ilyesmi. Ha akarnék, se tudnék, nincs rá időm: *sai katu lel*, körülbelül így fejezné ki ezt egy tonkava. Egyébiránt utána néztem, miképpen használják a többes szám, a felsőfok és az igeragozások esetében a szótagkettőzéseket...

- Igen - kaptam észbe sürgősen -, tonkava tájszólásban a „tegnap” szót így mondják: *takhashtak*, ami a *tagas* szóból ered, és jelentése: „nap”. A dakotáknál „koromfekete” így hangzik: *szapszapa*, s a *szapa*, a „fekete” szóból származik. A warmspring indiánoknál a „kutya”: *kusszikusszi*, a „ló” pedig csak röviden: *kusszi*; a „bogár”: *mukhli-mukhli*, a „tehén”: *musztmusztzin*, a „gyökér”: *mitszaimitszai*; aztékul pedig a „rözsényaláb” egyenest: *tlatlatlal-pisztlitentli*... Ezek mind jellegzetes szóképzések vagy szóismétlések, és ha...

- Elég! Elég! Torkig vagyok már ezzel a hókuszpókusszal! - visított közbe Hanna, és tapasztotta mindkét fülét. - Bánom is én a maga indiánjait a nyamvadt rözsényalábjaikkal! Itt vérfagyasztó gáztetről van szó! Az éléskamráról beszéljünk! Ha maga mindent olyan kiválóan tud, amilyen főokos, és még indiánul is vartyog, bizonyára meg tudja magyarázni nekem, hogyan kerültek a macskák a mandula közé!

- A macskák? - érdeklődtem álmélkodva, ártatlanul és elfogulatlanul.

- A macskák? - visszhangozta a professzor kérdésemet. - Tehuául: *musza*...

- Igen, a macskák! - ismételte Johanna dühösen. - A szekrényben vannak! Tudja-e, mit jelent ez? Tudja?... Nem! Csakugyan, maga semmit sem tudhat, hiszen itt sem volt! Hanem őuraságának, a professzornak tudnia kell! Indiánus rögeszméitől holdkórosan lebotorkált a kamrába, és bezárta a macskákat... Azt azonban el sem tudja képzelni, micsoda irtózatot okozott ezzel!

- De kedves Hanna! Én egyáltalán nem jártam odalent! Cáfolhatatlan tény: csak a csengetésre mentem ki a szobából, hogy kinézzek az ablakon... Ahogy a szunyi indiánok mondják: *una*...

- Persze! Aztán tudákos agyrémeitől bódultan letántorgott a lépcsőn, nem csoszogott vissza az odújába!

- A lábam (sosen nyelven: *nampa*) nem is érintette a lépcsőfokokat! Ha nem hiszi, nyomban szavam adom, hogy nem jártam a kamrában, s akár ezerszer is megesküszöm rá!

- Eredjen már az esküivel! Hiába esküdözik égre-földre; a maga szava már mit sem nyom a latban, hisz már azt sem tudja, hogy öt perce mit csinált! Annak a szörnyű kalamajkának, amit a tulajdon szememmel láttam, jobban hiszek, mint a maga ezer becsületszavának! Az a tény engem igazol, és ezt a szeme elé fogom tární! Ne teketóriázzék, jöjjön csak velem most azonnal, és lásson csodát!

Karjánál fogva ingerült gyorsasággal és erőnek erejével rángatni kezdte az ajtó felé, majd le a lépcsőn. Kíváncsian követtem őket. Az aranyos kiscicák az ajtó mögötti zugban kuporogtak, és talpascskájukat nyalogatták. Az előszobába nyíló ajtó tárva állt, szintúgy a szekrényajtó is. Hanna drámai mozdulattal mutatta a roppant felfordulást.

- Na, oda nézzen! Ott a meglepetés! Mit szól hozzá? Nem áll égnek a haja?! Ha most nem furdalja a lelkiismeret, akkor nincs is lelke, s egyszer s mindenkorra elvesztette emberi mivoltát!

- Hát ez valóban elképesztő! Szörnyű! - állapította meg Vitzliputzli professzor, és kiguvadt szemmel bámult az eléje táruló zűrzavarra. - Itt minden, de minden ripityára tört! A komancsok erre azt mondanák, hogy... hogy...

Úgy megrökönyödött, hogy nem találta az odaillő szót.

- Hogy erre a komancsok mit mondanak, az nekem édes mindegy! Fűtyülök rá! - fakadt ki ádázul a zord amazon. - Nekem másvalami sokkal fontosabb.

- Ki tette hát ezt?!

- A macskák! Természetesen a macskák!

- De hogyan jutottak be a szekrénybe?

- Úgy bizony, hogyan jutottak be oda? Hát éppen ez az, amit magától akarok megtudni!

- Fogalmam sincs róla, fogalmam sincs róla... *vo gihan gina*, ahogy a tehuák mondják! Én olyan ártatlan vagyok, mint a ma született bárány, vagy mint a Nap az égen (kejova nyelven: *kiákoh*). Vajon hogyan történhetett?

- Ugyanezt kérdelem én is! És azt hiszem, erről senki sem tud jobb felvilágosítást adni, mint maga!

- Én?! Semmi esetre sem! Ez a szekrény nem az én birodalmam, hanem a magáé. Ezért magának kell tudnia, hogyan eshetett meg ez a cécó!

- Nekem?! Hát ez már mindennek a teteje! Mi vagyok én, máriás huncut? Én tudjam? Én?

- Természetesen. Gondolkozzék csak! Emlékezzék vissza! Hátha maga téved. Én például nem is látom odabenn a szekrényben a cicákat.

- Egek Ura! Micsoda ember! Úgy véli, benn kéne hagynom őket, hogy ráadásul belefutadjanak abba a tengernyi lekvárba és lélöttybe?! Még csak az hiányzik!

- Tehát csakugyan benne tapicskoltak a kulimászban?

- Úgy bizony, méghozzá nyakig. Azért jöttem a kamrába, hogy a maga barátjának likőrt vigyek, mert szegény ördög csonttá fagyott, és megesett rajta a szívem. Már amikor a kulcsot a zárba dugtam, olyan cuppogást és szürcsölést hallottam, hogy kilelt a hideg. Azt hittem, egér vagy patkány! No hiszen, jó étvágyat a lakomához! Amikor kinyitottam a szekrényajtót, a macskakölyköket leltem odabenn, benne ültek a pácban, és roppant élvezettel nyalakodtak. Azt hiszem, abban a pillanatban gutaütés kerülgetett! A szegény kis jószágokat persze irtózatossá halálfélelem gyötörte a vaksötét szekrényben, és mindenáron szabadulni akartak tömlöcükéből. Ezért örülten rohángásztak, egyik polcra a másikra ugráltak, és magától értetődik, hogy közben mindent összetörtek és összezúztak.

- Igen, magától értetődik - bólogatott a professzor, akit porig lesújtott a pokoli pusztulás látványa.

- Milyen nyugodtan, milyen közönyösen mondja! - ripakodott rá még ingerültebben Johanna. - Talán az is magától értetődő, hogy a macskákat valaki a szekrénybe zárta?!

- Nem, kedves Johanna, ezt nem tartom cseppet sem magától értetődőnek. Még ha a legenyhébb oldaláról szemlélem is, csak annyit mondhatok erre: hát ez bizony elmaradhatott volna!

- Valóban így gondolja? No, akkor ebben egyetértünk, bár egyáltalán nem azonos szemmel nézzük a dolgokat! Saját magáról mondott ítéletet!

- Magamról? Ítéletet? Hogyhogy? De hiszen nem én voltam!

- Igen ám, de én sem! - sivalkodott felbőszültén Johanna. - Akkor csak egy harmadik személy lehetett itt a házban, mégpedig a kecske! Ha nem mi ketten tettük, akkor csak ő követhette el ezt a galád rombolást!

- De Johanna, be kell látnia, habár a kecskénk kitűnő friss tejet (tehuául *uabo*) ad a kávéhoz (*ami-kakhe*, tonkavául), mégiscsak oktan állat, és következésképp alkalmatlan arra, hogy a szekrénykulcsot megforgassa a zárban...

- Ezt tudom magam is, mondania sem kell; de ha maga tagadja, és én is tagadom, mégsem lehetett más, csak a kecske!

A szóváltás olyan irányba terelődött, hogy végleges felfordulással fenyegette a ház békéjét. Hogy az én derék öreg professzoromat gyanúba keverhetik, sőt kifejezetten eme nyomorúságos gáztett, e silány betörés elkövetésének vádjával illethetik, erre magam se gondoltam. Ezért hát át kellett vennem a szót.

- Kedves Hanna, a professzor úr nem tehet semmiről!

- Hát akkor ki tette? Talán én?!

- Nem.

- Tehát mégis a kecske?

- Az sem... Én tettem, Hanna! És okvetlenül megtérítem a kárt, amit okoztam, hogy pótolhassa az én hibámból veszendőbe ment értékeket.

- Maga? Maga-a-a-a? - bámult rám hűledezve. - Ezt komolyan mondja?

- Nagyon is komolyan.

- Valóban? Akkor igazán érdekel, milyen magyarázattal szolgál. Csupa fül vagyok!

- Be akartam jutni a házba, és senki sem nyitott ajtót. A kecskeólon át nem hatolhattam be, tiltotta korábbi ígéretem. Ezért odakünn a kamraablakról leszedtem a zsalugátért, benyomtam a ládatetőt, s ezzel sajnos, felborítottam a szekrényt.

- Vagy úgy?! - kacagott fölényesen. - Aztán csak úgy bemászott?

- Igen.

- És bezárta a macskákat a szekrénybe?

- Igen.

- És gondolja, hogy mindezt el is hiszem? Be tudom bizonyítani az ellenkezőjét!

- Nos?

- A zsalugáter be van zárva!

- Mert én visszacsuktam.

- A ládatető elfödi bentről az ablakot!

- Én tettem vissza a helyére.

- Akkor hogyan ment ki?

- A maga hálókamrájának az ablakán másztam ki.

- Nyitva volt?

- Nem, én nyitottam ki.
- Mesebeszéd!
- Menjen be, és meglátja, hogy nem lódítok.
- Ha mégis nyitva van, akkor én felejtettem úgy. Nem, én átlátok magán! Szándéka világos előttem! És mindenestre nagyon meghat engem.
- Úgy, éspedig miért?
- Maga feláldozná magát értem!
- Magáért? Hm! Hogyan?
- Tudom, milyen sokra becsül engem, amiért annyira a szívemen viselem, hogy olyan finom kávéval kedveskedjek magának, amilyent sem otthon, sem utazásai során még nem kapott. Az én kávéim csodálatosan felüdíti magát, annyira, hogy az én jó öreg kávéénikém lett, helyesebben szólva a jó öreg kávébácsikám. Ezzel a szerető gondoskodással hódítottam meg a szívét! Igaz?
- Hm, nem tagadhatom, hogy némiképp valóban megkedveltem magát, Hanna! Ez kétségbevonhatatlan.
- Na ugye! - vágta rá örvendezve. - Mivel a professzor úr elfelejtette, hogy idelent járt, és úgy gondolja, én zártam be a macskákat, maga most feláldozná magát értem, és mindent magára vállalna, maga jó, nemes lelkű ember!
- Nem, dehogy! - szólt közbe Vitzliputzli mester. A dolog egészen másként áll!
- Ugyan már, másként! Na, halljam csak, hogyan lehet másként! - nyelvelt vissza Johanna szaporán.
- Mindjárt megmondom, kedves Johanna. Következtetése helyes ugyan, csak összecserélte a személyeket. A mi kedves barátunk nem magát akarta menteni, hanem engem!
- Ó! És hogyan?
- Lehet ugyan, hogy maga iránt valamiféle részvéttel vagy vonzalommal viseltetik, hiszen maga, némi bogarasságát leszámítva, egyáltalán nem akármilyen személyiség; de az mégis csak magától értetődő, hogy régi barátom énrántam sokkal nagyobb szeretetet táplál! Tehát ha valakit menteni akar, először mindenképpen rám, nem pedig magára gondol. Ráadásul én keveredtem abba a megfoghatatlan gyanúba, hogy bizonyos okozati összefüggésbe jutottam a kiscicákkal és különféle tetteikkel, s aki mélyebb belátással bír (iszleta nyelven: *komui*), az bizonyára elismeri: jómagam sokkalta inkább rászolgáltam a mentetésre, mint maga, és méltóbb is vagyok rá. Bátorkodom tehát kijelenteni, hogy én vagyok az, akiért ez a nemes lelkű férfiú (*sojenem-ko-ovap*, mondják a taosz indiánok, dumahkul ellenben: *ipah-eszkuailk*) feláldozná magát!
- Nem, hanem értem! - felelt Hanna.
- Szájaskodjék csak, ahogy akar, én tudom, hogy én vagyok az!
- Mondjon, amit akar, én vagyok az, én egyedül! És ezért meg is kell kapnia azonnal a forró kávéját! A szegény ördög már annyit várákozott odakint, aztán meg itt bent is! Hiszen már végét járja a szerencsétlen! És mi csak vitatkozunk, és nem is gondolunk öreá! Már is futok! Hadd nyerje el jó szándéka a jutalmát, amiért kedvemért magára vállalta a felelősséget!
- Azzal a lelkes asszonyság kivi harzott.

Még azt mondják, van igazság a földön! Olyan cudarul furdalt lelkiismeretem a nyitott szekrény előtt állva, büntettem helyszínén, hogy irtóztam önmagamtól, most pedig, lám, nem sújthat porba vétkem súlya, hanem éppenséggel felmagasztalnak, s az önfeláldozás és nemeslelkűség legdicsőbb babérkoszorújával koronáznak! Vészhelyzet mentőangyalaként tündökölök, és akaratlan s végre nem hajtott hőstettemet jó meleg kávéval fogjuk megünnepelni. Hát ezt valóban nem érdemlem meg!

A professzor Hanna után lesett, és csak akkor intézte hozzám kérdését, amikor már a jóasszony léptei elhaltak.

- Legyen őszinte velem, kedves barátom! Kiért akarta magát feláldozni? Értem vagy Hannáért?

- Természetesen az ártatlanért.

- Bűnösnek tart?

- Nem.

- Ennyi elég! Az ön nemes lelkű cselekedete tehát nekem szólt. Ez bennünket még szorosabb baráti kötelékben egyesít! Nyújtsa a kezét (sziú nyelven: *nonpeh*). Köszönöm!

Szeretettel megszorongatta a markomat, majd így folytatta:

- Most azonban fordítsunk hátat a rombolás eme színhelyének (digger nyelven: *kholtzok*). Valami nagyszerűt akarok mutatni önnek. Jöjjön csak fel!

Föllépdeltünk a nyikorgó falépcsőn. Amikor a professzor befordult a szobájába, nyílt a szomszédos ajtó, előbukkant Hanna, megfogta a karomat, kivonszolt a konyhába, becsukta mögöttem a konyhaajtót, és így szólt:

- Most aztán legyen őszinte velem! Kiért akarta feláldozni magát?

- Természetesen az ártatlanért.

- Engem tart hibásnak?

- Nem. Meg vagyok róla győződve, hogy maga ebben a macskahistóriában teljesen vétlen!

- Értem, értem! Ezt akartam tudni! Tehát nem a professzor úrra gondolt, hiszen ő a ludas, hanem énám... Ezt nem fogom magának soha elfelejteni! Tudja, most hogy bevallotta, mennyire szeret, én is elárulom: nagyon a szívemhez nőtt!... Akkor most kap egy kávé, de olyan kávé, amelyik hét nyelven beszél! Hét indián nyelven!

- Drága Hanna, én sokkal jobban szeretem az egészen sötét négerfekete kávé. Nem kell annyi víz hozzá!

- Nagyszerű! Tehát több pótkávéval főzzem?

- Nem, dehogy!

- Nem? Hogy ezeknek a férfiaknak milyen fura elképzeléseik vannak a jó kávéról! Hát hogyan csináljam azt a híres kávé? Árulja már el!

- Törökösen.

- Azt én nem ismerem.

- Akkor figyeljen! Amíg a kávé pörköli, föltesz...

- Már megpörköltem.

- Úgy nem szeretem. Vegyen negyedcsészényi zöld babkávét. Lefödött serpenyőben pörkölje meg! Ezalatt gondoskodjék forró vízről. Ha a kávészemek jól megpörkölődtek, mozsárban lisztfinomságúra törje őket; közben a mozsarat is fődje be, nehogy az illata elillanjon! A porrá tört kávé szórja a csészébe, öntsön lobogó forró vizet rá, és kész a török kávé. Majd meglátja, milyen egyszerű. Jó?

- Gyerekjáték! Ne aggódjék, olyan kávé kap, hogy hét nyelven...

- Hol bujkál, kedves barátom? - nyitott be a professzor. - Sohasem hittem volna, hogy a konyha érdekli, amikor én odaát legújabb idahói leletemmel várom!

- Szentséges ég! - sikoltott fel Hanna. - Most meg belebújik abba az idéetlen bőrbe! Megpukkadok! Olyan ez a ház, mint valami elmeegógyintézet!

A jó professzor valóban különös látványt nyújtott, bár rémüldözni semmiképpen sem kellett tőle. Úgy leffegett le róla az a vedlett irha, mint valami bő malaclopó köpönyeg, a feje köré pedig bőrpántot tekert.

- Megyek már - feleltem az öregúrnak -, csak épp meg akartam mutatni Hannának, hogy készül a török kávé.

- Török kávé? Hagyja a csudába, kedves barátom! Az indián tájszólásokkal és még ennél is sokkalta fontosabb dolgokkal kell foglalkoznunk. Jöjjön csak át! Már sötétedik (*tokano*, mondják erre a wihinast indiánok). Hanna, lámpát gyújthat már!

- Viszem magammal - ajánlkoztam.

A professzor visszaindult, én követtem az égő lámpával. A szoba közepén várt rám, és így szólt:

- Tegye a lámpát az asztalra, és mindenekelőtt árulja el, ismeri-e az ifjabbik White-ot.

- Az ifjabbik White-ot? Melyikre gondol? Hiszen White rengeteg van.

- Nos, arra odaát Boise Cityben.

- Az indiánfőnökre? Igen, őt ismerem.

- Helyes, gondoltam. Tehát vele már jó ideje levelezésben állok, mivel az indián sziklarajzok eredetéről szeretnék együtt kiadni egy művet. Ezt a bőrt itt ő küldte; mint látja, indián jelek hemzsegnék rajta, olyanok természetesen, amelyek alakokat ábrázolnak. Ki kell hámoznom ezeknek az ábráknak az értelmét, és a főnök kíváncsi, hogy eredményeim azonosak-e az ő megfigyeléseivel.

- Nos, megfejtette őket?

- Néhányat. A többi sok fejtörést okoz, ezért írtam önnek. Azonnal megmutatom a bőrt, és azt a wampum-övet is; azon szintén sok a rajzolat, és ki kell bogoznom a jelentésüket.

Izgatottan totyogott ide-oda a szobában, és minden zugba bekukkantott.

- Mit keres? - kérdeztem.

- A bőrt! Tokavául: *nauvall*.

- De hiszen önön lóg!

- Vagy úgy, persze, csakugyan!... Hogy mindketten kényelmesen hozzáférjünk, a bőrt terítsük ki a padlón. A lámpát tegyük rá, úgy a legjobb a megvilágítás.

- A guggolás azonban igen kényelmetlen lesz...

- Guggolás? Ugyan, nem kell görnyednünk. Melléje fekszünk a padlóra. Kényelmesebb nem is lehet.

No jó, úgy is cselekedtünk. A bőrt leterítettük, ráhelyeztük a lámpát, aztán melléje feküdtünk, hogy a késsel rámetasztott és piros festékkel beledörzsölt figurákat könnyebben tanulmányozhassuk. A professzor hagyta, hogy áttekintsem az egészet, majd feszülten tudakolta:

- Mi a véleménye erről a bőrről, erről az írásról?

- Amíg az ember nem vette szemügyre az egyes alakzatokat, nehéz ítéletet formálni az egészről. Én azonban véletlenül ismerem azt a férfit, aki az ábrákat a bőrre róta, és meg tudom önnek azt is mondani, mit jelentenek.

- Nos?

- Ez azt a hadjáratot ábrázolja, amelyet Nagy Kutya a krí indiánok ellen indított.

- Nagy Kutya?

- Igen, így hívják a kígyó indiánok főnökét, akitől ez az írás ered.

- Honnan tudja?

- Az első figura lovas, aki nem vadászfegyvert, hanem harci fegyvert tart a kezében, tehát harcról van szó, nem pedig vadászatról. A szájából kinyúló vonal kutya alakjában végződik, amelyet a többi figurához viszonyítva szokatlanul nagynak ábrázol a rajz. A figura szájából kihúzódó vonal azt jelenti, hogy a lovast úgy hívják, mint a rajzot, azaz Nagy Kutya a neve. Lova lábánál kígyó tekereg, és vezéri toll látszik a fején. A lovas tehát Nagy Kutya, a kígyó indiánok főnöke.

- Remek! Remek! Ha ez így megy tovább, félig készen is leszünk. Ismerte ezt a férfit?

- Hallottam róla egyet s más.

- Nagyszerű! Tovább!

Ekkor azonban bejött Hanna, és diadalittasan jelentette:

- Itt a törökös kávé! Remélem, ízleni fog!

Föltápaszkodtam, hogy megihassam a hőn várt forró italt. Johanna ott állt jóságos arccal, kezében a világ legöblösebb húslevesibrikjét tartotta.

Atyaúristen, micsoda „findza”! Legalább félliteres ürtartalmú. Éppenséggel nem emlékeztetett török csészére, amely alig nagyobb, mint a tojástartó. Komor balsejtelem borongott lelkemben. Ugyan hányadán is állunk ezzel a „törökös” kávéval?! És csüggeteg, bátortalan mozdulattal nyújtottam ki érte a kezemet.

- Hát ez... hát ez meg micsoda? - dadogtam döbbenten, mikor pillantásom a roppant ibrik tartalmára esett.

- Nohát a törökös kávé!

- De hiszen ez nem is fekete!

- Már hogyan lenne fekete, amikor jócskán öntöttem bele finom kecsketejet.

- Látom, látom. Cukrot is tett bele bőségesen?

- Egész csomót! - bólintott önelégülten. - Tudom én, mi az illem! Sose aggódjék, ez az ital ez alkalommal az ízlése szerint sikerült! No de most már magán a sor, hajtsa föl szépen!

Balsejtlemem keserves bizonyossággá vált: török kávé cukorral és fél liter kecsketejjel! A lötty azonban meleg volt, én meg valóban alaposan átfagytam, Hannát pedig, akinek az imént „szerelmet vallottam”, nem akartam megbántani, ezért tehát megittam a „törökös” kávé, és tőlem telhetőleg átszellemült arcot vágtam hozzá.

- No, hogy ízlett?

- Pompásan!

- Valóban? No, akkor bámulnak majd az új tudományomon!

- Hol?

- Hát odaát a péknél, a keresztkomámnál. Azzal dicsekszik a jóember, hogy ő főzi a környék legjobb kávéját. Ha addig élek is, megkóstoltatom vele ezt a törökös fajtát. Hú de bámul majd!

Valamilyen pajkos kisördög rávett, hogy így szóljak:

- Még nagyobb lenne a hatás, ha a „téli kávé” kóstoltatná meg vele.

- Téli kávé? Hát olyan is van?

- Persze! A törökök nyári kávé is isznak, meg téli kávé is isznak.

- Mi a különbség a kettő közt?

- Az, amit most ittam, a nyári kávé. Gondoltam, nincsenek a keze ügyében kellékek a téli kávéhoz, azért nem azt rendeltem, pedig az sokkal jobban ízlik!

- Kellékek? Mifélék?

- Ekkora edénybe, mint ez itt, teáskanálnyi gyömbért és három csepp ánizsolajat kell tenni. Akkor aztán...!

Pattintottam az ujjammal, és csettintettem a nyelvemmel, mint amikor az ember valamilyen csodálatos nyalánkságot dicsér.

- Akkor aztán? - kérdezte sugárzó tekintettel. - Csakugyan olyan finom?

- Mennyei, állíthatom!

- No, akkor rövidesen ámulni fog a világ, bízhat bennem! Rittyentek egy fenséges téli törökös kávé, és vendégül látom a legelőkelőbb szomszédokat...

- Megvan hozzá minden, ami kell?

- Igen. Gyömbér van itthon, és ánizsolajat a kovácstól kérek.

- A kovácstól? Hogyhogy? Gyógyszerekkel kereskedik?

- Nem, de van egy beteg kutyája, egy pudli, s annak kihullott a szőre. Az állatorvos előírta, hogy ánizsolajjal kell bedörzsölni.

- Hm! Vagy úgy!

- Tudom, hogy a kovácsnak van elég, és szívesen ad belőle valamicskét. De én titokban tartom azt, hogy mire kell. Senki sem tudhatja meg, hogyan készül a törökös téli kávé!... Mi lesz azonban a vacsorával, uraim?

- Nem eszünk (*na noye tehuiyo be*, ahogy a tehuák mondják)! - jelentette ki a professzor kurtán és méltósággal.

- Nem esznek? Komolyan gondolják?
- A legkomolyabban. Ezt a bőrt kell elemeznünk, és maga nagyon jól tudja, hogy sohasem eszem, ha ilyen fontos dolgokkal foglalkozom! Zavar az evés!
- De nem kívánhatja, hogy más is koplaljon! Magának vendége van!
- Ó, ő még szívesebben éhezik, ha ilyen bőr kerül a szeme elé!
- Hiszi a piszi! Aki órákon át zötyögött a vonaton, majd hosszú mérföldeket gyalogolt, annak jó étvágya van! Mások a vendégeiket vendéglőbe viszik, hogy megigyanak egy sört, amint dukál! Maga azonban elássa legjobb barátját a négy fal közé, és...
- Hallgasson már! - vágott közbe Vitzliputzli nyelvtudor. - Nem ért maga ehhez! A barátom azért jött hozzám, hogy dolgozzunk, nem pedig azért, hogy sörözzünk (komancs nyelven: *hibig*), mert azt megtehetné másutt is.
- De hát ennie csak kell!

Johanna ezt olyan nyomatékkal mondta, hogy a professzor megszeppenve fordult hozzám:

- Izé, hogyan is van az? Valóban enni óhajt? Én délben ettem...
- Én pedig ebédidőben a vonaton ültem - feleltem őszintén.
- Hm! Akkor mindenesetre, akkor... úgy tetszik, tanácsos lenne harapnia valamit, kedves barátom. De mit? Valamit, ami gyorsan megfő, és hamar bekaphatja. Ha nem csalódom, kiváló burgonyánk van (tehuául: *szagombe*). Szereti?
- Igen.
- És a heringet?
- Azt is.
- Jól van! Hanna, készítsen burgonyát heringgel! Az hamar megvan, és könnyebben emészthető, mint a nyúlpecsenye vagy a libasült...
- De professzor úr! Mégsem kínálhatja krumplival a vendégét!
- Ó, dehogynem! - szóltam közbe. - Szívesen eszem krumplit.
- No, én nem bánom! A heringet azonban hagymával, ecettel és olajjal ízesítem, hogy legalább ne lássék olyan szegényesnek!

- Hordja már el magát hagymástul és olajostul a szobámból! - förmedt rá a professzor bosszúsan. - Az én házámban nincsen semmiféle ínség! Aki tudja, hogy a szellem tápláléka magasabb rendű, mint a testé (a temesz indiánok nyelvén: *vadlo*), az nem tömi degeszre a hasát mindenfélével, aminek úgyszincs semmi más haszna, mint hogy megemésztődjék!

Hanna elment, mi pedig végignyúltunk a bőr mellett, és még hosszasan tanulmányoztuk. Ezalatt azonban több ízben is rajtakaptam magam azon a szentségtörő gondolaton, miszerint alighanem a szellemi tápláléknak sincs több haszna, mint hogy megemésztődjék, s bizony akadnak az emberi életben pillanatok, amikor egy meleg leves üdvösebb a szellemi egészségnél, mint holmi okkersárgával kimázolt és cinóbervörössel bedörgölt szarvastehénbőr böngészgetése!

Mindeme prózai tévelygésem ellenére olyan gyorsan haladtunk, hogy éppen készen lettünk, amikor Hanna enni hívott. Igazi érc-hegységi ínycsalatot készített: „hájában főtt krumplit heringgel”. Errefelé sok családban naponta háromszor is kerül krumpli az asztalra: reggel és

este sósan, ebédkor - főétkezés gyanánt! - heringgel. Az emberek errefelé olyan szegények, hogy némelyik családban olykor hét-nyolc főre jut egyetlen hering. És mégis, itt, az Érc-hegységben, a szülőföldemen teremnek az elképzelhető legderekabb honpolgárok és leghűségesebb hazafiak.

Amikor elköltöttük vacsoránkat, a professzor újra visszavonult a szobájába, füzetet húzott elő a zsebéből, és kenetteljes előadást kívánt tartani arról, milyen értékes a szellemi foglalatosság, ha már a test megkapta a magáét. Én azonban mégis félbeszakítottam kisdéd szónoklatát, és nem akármilyen ékesszólással eléje tártam, milyen jótékonyan hat egy szivarka és egy pohár bor a heringvacsora záradékaképpen.

Hogy milyen csalafinta eszközökkel sikerült az én szerfölött mértékletes és önmegtartóztató professzoromat rácsábítanom ezeknek az általa mindeddig került mérgeknek az élvezetére - mint a szivar (navahóul: *khilil*) és a pohár bor (a tehuák nyelvén: *binto*) -, és hogy a jószágos Johanna sikert aratott-e barátnői körében a „téli kávéjával”, azt talán majd máskor beszélem el.

Amaz olvasóimat, akik különösen kifinomult lelkiismeretűek, utólag szeretném felvilágosítani, hogy távozásom előtt a szekrényben általam okozott károkat - miután töredelmesen és bűnbánattal meggyóntam vétkeimet - jóvátettem. A professzor, aki már megint indián nyelvek összehasonlító hangtanának dús szellemi lakomáján dőzsölt, csak fél füllel hallgatott oda. Hannával azonban már nehezebben sikerült zöld ágra vergődnöm. Hosszadalmas béketárgyalásokat kellett folytatnom, mire végre-valahára és feddő korholások közepette felmentést adott.

EGY ÉLETMŰ ÉS A SORSA

Örvendeznék, ha a fentebb leírtakkal sikerült megnyernem az olvasó figyelmét Vitzliputzli nyelvtudor barátom érdemdús egyéniségének! Sajnos, amit az alábbiakban elmondandó vagyok, kevésbé öröndetes.

Amikor egy ízben hosszabb távollét után ismét hazatértem, és levélben jelentkeztem a professzornál, két nap múltán visszajött a levél, a következő postai feljegyzéssel:

A címzett elhunyt

Azonnal odautaztam, de Vitzliputzli professzor házáat akkor már mások lakták. A szabó és a kosárfonó, akik odaköltöztek, az örököstől vették meg, akinek nevét és tartózkodási helyét csak nagy ügyel-bajjal sikerült megtudakolnom. Az illető földbirtokos volt Vogtlandban, Treuen környékén.

Öreg barátom és a derék Johanna sírjára virágot tettem - mert ő nemsokára szintén átszenderült az örökkévalóságba -, majd Treuenba utaztam.

A ritka értékű szellemi kincsek örököse künn bóklászott a mezőn. Fölkerestem hát ott, és előadtam kívánságomat.

- Á, a professzor! - göcögött ostobán a fontoskodó fajankó. - Akinek a tudás a fejébe szállt! Az élethez, a világhoz, az üzlethez bezzeg semmit sem értett! Kisebb tőke kamataiból élt, s azt én örököltem, de nem valami sok... A házat, azt a rozzant kulipintyót tüstént eladtam. Bagót ért az a vityilló, bagót is kaptam érte!

- És a könyvek?! - kérdeztem felajzottan.

- Még hogy könyvek? No hiszen, csupa ósdi kacat! Senki emberfia nem tudta kibetűzni, és senkinek sem akaródzott megvenni őket. Elkótyavetyéltem potom áron a papírmalomnak.

- Az ég szerelmére, igaz ez?!

- Mi mást tehettem volna?

- De legalább a kéziratot megtartotta?

- Kéziratot? Mi a manó az?

- Teleírt papírlapok paksamétája: a kisebbik könyvszekrény alsó fiókjában tartotta a megboldogult.

- Aha, az a francia irkafírka? Az is a papírmalomba került. Fél kilóért két fityinget adtak.

Azt hittem, rögtön elájulok, de ami megtörtént, azon változtatni már nem lehet. A papírmalomba került! Egy dolgos tudósélet egész termése zúzalékként semmisült meg a papírmalomban!

Az örökös elmondta, hogy az öreg falusi tanítóhoz fordult, aki francia nyelvű iskolásfüzeteknek vélte Vitzliputzli barátom kéziratát. Visszautaztam, és fölkerestem a papírmalmot, hátha valami még megmenthető a hagyatékból. Reméltem, a tulajdonos vagy valamelyik alkalmazottja okvetlenül észrevette, hogy ezek a könyvek és irományok mégis értékesebbek annál, semhogy a papírmalomban cafatokká széttépjék és összezúzzák őket. Ám tévedtem.

A malom már messziről elárulta, kik is dolgoznak benne: a kis hegyimalomban nem valami nagyszerű, gőzhajtású gépek működtek, a szerény vállalkozás mindössze talán száz munkást és tisztviselőt alkalmazott. Csak a molnárt találtam ott; ez a korlátolt fickó azt hitte, hogy igencsak fifikus, agyafűrt és elmés; két másik naplopó is beténfergett később az épületbe, ezek még tudatlanabbnak bizonyultak, mint oktondi gazdájuk.

Természetesen már mindent feldolgoztak, egyetlen cédulát sem őriztek meg!

Hébe-hóba eszembe jut, talán én magam vagyok az, akire Vitzliputzli professzor gondolt, amikor művei örökléséről és nyilvánosságra hozásáról beszélt. Lehetséges. Hiszen mégiscsak én voltam az egyetlen, akivel még érintkezett, ha élőszóban nem is gyakran; de hát végrendelet nem került elő sehonnan...

Még ma is szemrehányást teszek magamnak, amiért erről a körülményről soha nem beszéltem vele; biztosítanom kellett volna, hogy értékes életműve fennmaradjon, nem is a magam érdekében, hanem a tudományos világ kedvéért.

Szegény jó professzorom, hiábavalóan múlt el az életed! De nem, mégsem múlt el hiába, hiszen komoly munkával töltötted, ami boldogabbá tett, mint jó néhány olyan tudóst, akinek a hír és dicsőség pálmája meg a nyilvánosság elismerése osztályrészülni jut. És éppen ezért becsüllek kétszeresen is, kedves, jó Vitzliputzli professzor, s ameddig csak élek, mindig szívemben őrzöm majd emlékedet, te jámbor lelkű, végtelenül szeretetreméltó ember! Ezzel búcsúzom tőled, kedves öreg barátom!... Isten áldjon! Vagy ahogy sziú nyelven mondják: *hau ke cse va*.

Majtényi Zoltán fordítása

A HADIPÉNZTÁR

A KÉT MOLNÁR

A felső malmos ki nem állhatta az alsó malmost, az alsó malmos pedig nem bírta a felső malmost. Ennek számos oka volt. Tíz évvel ezelőtt egyetlen malom volt a völgyben, a felső malom, amely gazdájának szépen hozott, s ekkor betoppant a mai alsó malmos, a maga újmódi kereplőjével, és elszippantotta az örletöket. A felső malmos ezt szinte ördögi cselszövénynek tartotta, kivált azután, hogy egy pört is elvesztett, amellyel versenytársától kívánt megszabadulni. Ez azonban minden hájjal megkent, dörzsölt fickó volt, csak röhögött a markába, s abban lelte örömét, hogy kollégája egyre jobban és jobban elszegényedik.

A kettejük között dúló viszálynak más oka is volt. A felső malmos ugyanis igaz, derék Rajna vidéki hazafi volt, aki nem állta zokszó nélkül, hogy az a szép Németország a Rajna környékén a szemtelen franciák igája alatt sínylődjék.² Az alsó malmos azonban, aki a Mosel környékéről származott, titokban Franciaország felé kacsingatott, s egyetlen istene az a nagy Bonaparte volt, aki odáig merészkedett, hogy hatalmas karját egész Európa után kinyújtsa. Sőt az alsó malmosnak egy lánya is volt, akinek szépsége, erényessége, szívjósága - netán a reá váró hozomány miatt is - a legények úton-útfélen csapták a szelet. De ez nem változtatott a két molnár viszonyán, sőt a felső malmos ellenszenve még csak nőtt, amikor észrevette, hogy a leányka Franz nevű fiát sem hagyta hidegen, aki esténként az alsó malom környékén kószált, nappal pedig a megörlendő gabona helyett a krumpliszák tartalmát öntötte a garatra.

Ezen a napon is a hebehurgyaságok egész sorát követte el, ami egyébként nem volt szokása, és mikor leszállt az est, felvette vasárnapi ünneplős mellényét, s útra készülődött.

- Hová mész, Franz? - kérdezte az apja, és hangjában, ami mostanában sokszor megesett, neheztelés csengett.

- Le a faluba. Tánc lesz.

- De te biztosan nem érsz le oda, mert az alsó malom útba esik.

- Igaz. De elmegyek mellette.

- Vagy megállsz egy kis időre. Amíg Anna kijön.

Franz elpirult.

- Fussak el előle?

- Nem, erre nincs szükség. De tudod, hogy én odalent azt az idegen népséget ki nem állhatom. Az alsó malmos franciabarát, ő vette el a kenyerünket, s az ő bűne, hogy nekünk nap nap után kockára kell tenni a bőrünk is, hogy éhen ne vesszünk. Lehet, hogy ez az Anna szép, de neked más lány is jutna.

- De nekem nem kell, apám! Szeretjük egymást, és te is biztosan megkedvelnéd, ha úgy ismernéd őt, mint én. Jószívvel beszél rólad és anyáról, és szívesen jóvá tenné azt, amit az apja ellenünk vétett.

² Ez a történet a napóleoni háborúk idején játszódik

- Úgy! - mondta a felső malmos elgondolkodóan, és hangja jóval szelídebben csengett. - Bár mindég barátságosan köszöntött, ha találkoztunk, ennél többet nem is tudok róla. És mit szól az apja a dologhoz?

- Ő még nem tud semmit. Azt akarja, hogy Anna menjen hozzá Jambrieu-höz, ehhez a pimasz francia vámtiszthez, akinek Goarban van az állomáshelye.

- Na látod! Ha Anna úgy gondolkodik, ahogy mondod, lehetséges, hogy én egy nap igent mondanék. De az öreg sohasem fogja megengedni, hogy a lánya a halálos ellenségének a fiához hozzámenjen. Keress magadnak mást! Te bejártad egész Németországot, Franciaországban is eltöltöttél pár évet. Aki ilyen sokat látott és tanult, az könnyen kap jóra való asszonyt.

A fiú nem válaszolt, vette a sapkáját, és az ajtóhoz lépett. Már kinyitotta, mikor elhangzott az apai parancs:

- Pont tizenegykor itthon légy! Ma jó üzleti nap van, éjfélkor már vízen kell lennünk. Telihold van, emellett nem fog senki egykönnyen észrevenni. Hacsak a véletlen nyakunkra nem küldi az egész vámőrséget, jó kis összeg üti a markunkat. Ha csak néhány vámos jön, azokkal mi is elbánunk.

- Sok rakodnivaló van?

- Több, mint máskor. Ezért az egész csapat együtt lesz. Talán nem is lesz elég jármű.

- Akkor magunkkal visszük az alsó malmos csónakját is. Anna majd odaadja a kulcsot hozzá.

- Tehát tudja, hogy...?

- Tudja. Véletlenül jött rá, én pedig nem tudtam tagadni... De a többieknek nem kell félniük semmitől. Csak azt vallottam be, hogy én benne vagyok.

- Igen? És ő nem árult el semmit? Derék dolog tőle - mondta az apa. - Egyáltalában nem értem, hogy egyes németeknek miért kell többet fizetniük a cukorért és kávéért, mint másoknak. Hacsak azért nem, mert Napóleon úrnak úgy tetszett, hogy egy határvonalat húzzon köztük.

- Akkor hát hozzam a csónakot?

- Igen. Csak arra vigyázz, hogy az öreg semmit észre ne vegyen! Nem kell eljőnnöd egészen a felső malomig, rögtön evezz a túlsó partra. Tudod, hogy hol találkozunk.

Franz elindult. Keménykötésű, jóképű fiú volt, bármely leánynak megállhatott rajta a szeme, ezt Anna tudta a legjobban. Ezért is várt már negyedórája a kerítésre támaszkodva, s figyelt az éjszakába, nem koppannak-e meg titkos imádoztjának ismerős léptei?

AZ ELMARADT FOGÁS

Éjjel tizenkét óra volt. A Sankt Goar-i vámházban Jambrieu hadnagy a lámpánál ült, s egy jelentésen dolgozott, amelyet másnap reggel el akart küldeni parancsnokához Baharahba. De az írás sehogy sem ment ma neki. Gondolatai az alsó malom körül jártak, ahol egy csinos kis német lányka lakott, aki nagyon megtetszett a tisztnek.

- *Morbleu!*³ - dörögött magában, s félretette a tollat. - Egy épkézláb mondatot sem tudok leírni, mindig ez az átkozott lány van a fejemben. Ideges és nyugtalan vagyok. Talán valamilyen előérzetem van? Úgy hallom, hogy a felső malmos Franzcal kacérkodik. Tán épp most bújik meg vele valami zugban, s hagyja, hogy szájon csókolják. Ha rajtakapom, átszúrom ezt a nyomorult *colont*⁴ a kardommal. *Colon*, igen, így mondta a császár, és így igaz. *Colonok* ezek mind, ez az egész *choucroute*⁵, brigantik és csibészek, akik bandában üzik a csempészetet, anélkül hogy az ember elcsíphetné őket.

E percben sietős léptek közeledtek a házhoz, s a következő pillanatban egy nyurga, ösztövé ember toppant be a szobába, homlokán veríték gyöngyözött.

- Elnézést, hadnagy úr, hogy zavarom - mentegetőzött a jövevény. A tiszt azonban nem hagyta, hogy befejezze a mondatot, hanem felállt, s mint egy kegyúr, így válaszolt:

- Maga az, alsó malmos? Nem zavar, akkor sem, ha az éjszaka közepén kelt fel. Mi szél hozta? Egészen ki van fulladva!

- Ez azért van, amiért jöttem hadnagy úr, s biztosíthatom, hogy egész életemben nem futottam még úgy, mint most, hogy idejében érkezem.

- Idejében? *Diable!*⁶ Ez úgy hangzik, mintha valami fontosat akarna közölni. Üljön le és beszéljen!

A molnár leült a felkínált székre, és belefogott mondókájába:

- Ön ismeri ugye hadnagy úr, a felső malmost és a fiát, Franzot?

- Igen. Miért kérdezi?

- Szeretné elfogni a csempészeket, akik eddig oly ügyesen kicsúsztak a markából?

- Hogy szeretném-e? *Sacré nom de Dieu*,⁷ nincs forróbb vágyam, mint hogy egyszer tetten érjem őket. Naponta viszik a sok ezer franknyi árut a határon túlra, anélkül hogy nyakon tudnánk csípni őket. De mi köze ennek a felső malmoshoz?

- Ő is a banda tagja, ha nem épp a vezére.

- *Hélas!*⁸ Lehetséges ez? Honnan tudja?

- Mindjárt hallani fogja. Már jó ideje figyeltem, hogy Anna esténként, egy meghatározott időben kimegy a kertbe. Ez feltűnt nekem, s egyszer utána lopakodtam, hogy megtudjam, mi keresnivalója van ott ilyen szokatlan időben. Ma is utána osontam, s mit gondol, mit láttam?

- Mit?

- Anna ott állt a kerítésnél, s Franzcal mindenféle tisztességtelen dologról tárgyalt. Épp azon voltam, hogy felfedem magam, amikor Franz a csónak kulcsát kérte, amelyen a túlparti vevőimhez szoktam a lisztet szállítani.

³ *Morbleu* (ejtsd: morblő): teremtettem!, teringettem!

⁴ *Colon* (kolón): gyáva

⁵ *choucroute* (sukrut): káposztavető

⁶ „Az ördögbe is”

⁷ *Sacré nom de Dieu* (szakré nom dö Győ): Isten szent neve, „Az Isten szerelmére!”

⁸ *Hélas* (elász): Jaj nekem!

- Tovább! Tovább! - sürgette a vámtiszt.

- Tovább? Nincs más mondanivalóm, a többit magától is kitalálhatja.

- Kitalálni? Na, igen. Szóval a lánya Franzcal kacérkodik. Erre már régen rájöttem! De remélem, hogy...

- Semmi baj, hadnagy úr! Minthogy már tudom, mi folyik a hátam mögött, ügyelni fogok, hogy ez többé ne történhessen meg.

- Hát persze! De nem tudná befejezni a történetét?

- Befejeztem. A többi önt úgysem érdekli - vélekedett az óvatos molnár, aki nem akarta lányát veszélybe sodorni. - Csak azt tehetem hozzá, hogy a fickó a csónakkal a túlsó parton van. Valamivel később az apja is elindult, s egy kissé távolabb, lent, észrevettem néhány más csónakot is, amely nagy csendben a túlsó part felé tartott. Az evezőket ronggyal tekerték körül. Valami gyanús vállalkozásról lehet szó, s én hanyatt-homlok rohantam ide, hogy ezt hírül adjam önnek.

- Köszönöm, alsó malmos, s ígérem, hogy ezt nem fogja megbánni! - felelte Jambrieu, s az ajtóhoz lépett, hogy összehívja a vámosokat, akik az előtérben tartózkodtak. Miután kiosztotta a megfelelő parancsokat, szorosabbra csatolta kardszíját, két töltött pisztolyt dugott övébe, és vállára vetette a kabátját.

- Úgy. Most már van nálam fegyver, allons, alsó malmos! Maga szépen hazamegy, senkinek nem kell tudnia, hogy ki figyelmeztetett, én pedig megyek a randevúra, ahol már várnak az embereim.

Mindkét férfi elhagyta a vámházat, s lefelé igyekezett a parton, míg csak arra a helyre nem ért, ahonnan az alsó malmos tanúsága szerint Franz ellökte a csónakot. Itt a molnár búcsút vett, és hazatért. A hadnagy pedig egy közeli hely felé indult, ahol már várta őt néhány alárendeltje, akiket gyors futárüzenet révén rendelt ide. Rövid idő alatt még mások is csapódtak hozzájuk, s az örök nemsokára olyan nagy számban voltak, hogy még egy nagyobb csapattal is meg tudtak volna birkózni, mint amilyenbe a „feketeúton levők” általában összeverődnek.

A vámtiszt seregét két csoportra osztotta, egyik felét a folyón lefelé, a másikat felfelé küldte. A Rajna tekintélyes szakaszát szemmel tarthatták így, és egyetlen jelre tüstént összegyűlhetek. Nemsokára az egész vidéket, amely pillanatok alatt elkeseredett harc színhelyévé válhatott, mély csend ülte meg.

Telt az idő. Éjfél már rég elmúlt. Egyet, majd kettőt harangoztak. Ekkor Jambrieu őrhelyének közeléből panaszos békakuruttyolás hallatszott. A tiszt olyan gyorsan és zajtalanul, amennyire csak futotta tőle, előresietett, s rövidesen összetalálkozott az őrral, aki a jelet adta.

- Mi van, Sombrier? - kérdezte a tiszt. - Észrevettél valamit?

- Hajoljon csak le, hadnagy úr! - mondta a másik. - Addig, amíg csak a szeme egy vonalba nem ér a víz színével, és tekintsen át a túlsó partra!

A tiszt követte az utasítást, s tekintetével megpróbálta átdöfni az éji sötétet abban az irányban, amit beszélgetőtársa mutatott. Gyenge foszforeszkálás jelezte, hogy hol van a víz szintje. Pár aprócska fekete pont jelent meg most felette, amelyek folyásirányban haladtak, s míg közeledtek, egyre nőttek.

- *Voilà!* Ezek ők! Húzódjunk vissza, hagyjuk, hogy nyugodtan kikössenek, és rögzítsék a csónakokat. Akkor azonban rajta! Rájuk!

A tiszt azonban elszámította magát, a csempészek óvatosabbak voltak, mint hitte. A csónakokat a parttól biztos távolságban megállították, s nemsokára halk csobbanás jelezte, hogy valamelyikük vízbe ugrott, hogy úszva érje el a partot, s személyesen győződjön meg arról, hogy nem fenyegeti őket veszély.

A hírhozó hatalmas karcsapásokkal szelte az árt, lassan felkúszott a gát rézsűjén, megállt és hallgatózott. Ekkor halk nesz vágta ketté az éjszaka csendjét, olyan halk, hogy más észre sem vette volna, a küldönc azonban meghallotta, és késéhez kapott.

- *Sacré!*⁹ - sziszegte Jambrieu a foga között. - Épp most kellett ezt az átkozott kardot magammal hoznom! Elvágom a fickó elől a visszavonulás útját, nehogy bevethesse magát a vízbe.

Ez a lépése ostobaságnak bizonyult. Bármilyen halkan próbált lopakodni, a csempész meghallotta léptei zaját, és a folyó felé fordult. Láthatólag az volt a szándéka, hogy ismét csak úszva visszamenjen a csónakokhoz. Ezt a tervét azonban nem valósíthatta meg, még a víz közelébe sem ért, mikor érezte, hogy a tiszt megragadja, és szorosan fogja.

- Vissza! - kiáltotta társai felé a fogoly. - Itt vannak a vámpatkányok!

Ezzel egyidejűleg összeszedte erejét, hogy kiszakítsa magát a hadnagy szorításából. Vállalkozása csődöt mondott, mert jó csomó kéz nyúlt feléje, ezek mind őt akarták megragadni, s míg a túlerővel harcolt, az egyik vámos előhúzta köpenye alól a fényszórót, s az arcába világított.

- Ez Franz! - kiáltotta. - Franz, a felső malomból!

- Kötözzék meg! - parancsolta a tiszt.

Franzot tehát felismerték. Ha nem sikerül elmenekülnie, gályarabságra küldik. A keménykötésű legény e gondolatra megkettőzte erejét, akárcsak egy medve, amelyre kopók hada támadt, lerázta a csenevész franciákat - a vámosok csak úgy potyogtak róla körös-körül. Csak Jambrieu szorításából nem tudta kitépni magát.

- El innen, te nyavalyás Bonaparte tacsó, különben meglátod hogy mi lesz még veled!

- Azt hiszed, *colon*? Mutasd meg, hogy mit tudsz!

- Mindjárt meglátod - felelte a legény.

Fényes késpenge villant meg az éjszakában, s lesújtott a tisztre. Ez éles, rövid jajkiáltást hallatott, karját a magasba lendítette, és összecsuklott.

Franz néhány ugrással eltávolodott ellenségeitől, s a következő pillanatban beleveszett az éjsötétjébe. Egy távoli csobbanás jelezte, hogy a csónakban ülők meghallották figyelmeztető kiáltását, s amilyen gyorsan csak tudtak, eleveztek. A „fogás” kicsúszott a poroszlók markából.

⁹ *Sacré* (szakré): A szentségit!

A GRAND ARMÉE KATONÁJA

Karácsony lett. A tél átvonult az országon, s mindenfelé elhullatta pelyheit. Németországra az a várakozásteljes csend borult, ami a közeledő vihar előjele. A levegő legsűrűbb a Rajna-vidéken volt, amely leginkább érezte a politikai elnyomást, és a Kisjézus, aki ilyenkor általában derűs arcokat lát, most komoly tekintetekkel találkozott, melyek olyan dolgokról beszéltek, amit a száj nem mert kimondani.

A két malomban nyugodtan folyt az élet. Franzról ama nevezetes este óta senki sem hallott. Jambrieu sebe, amelyet a kés ejtett rajta, teljesen begyógyult, s a vámtiszt most az alsó malomban lakott. Sankt Goarban nem érezte magát többé biztonságban, s azért választotta magának ezt a szállást, mert azt remélte, hogy a franciák visszavonulása esetén egy olyan lányt vihet magával, akinek jelentős hozománya van.

Anna teljes erejéből tiltakozott az apja által ráerőszakolt kapcsolat ellen, s hogy a felfuvalkodott francia legyen a férje, de a tiszt napról napra makacsabban ostromolta, s előrelátható volt, hogy a molnár megfellebbezhetetlen atyai parancsszóra ragadtatja magát.

Így jött el karácsony másnapja. A család késő éjszakáig ott ült a gyertyák által megvilágított szobában, s azokat a hetvenkedő elbeszéléseket hallgatta a *grand nation*¹⁰ hőstetteiről, amelyeket Jambrieu már századszor adott elő. Ekkor kopogtattak az ajtón, s a molnár hangos „tessék”-jére egy férfi lépett be. Rongyos ruházatáról lesírt, hogy gazdája súlyos megpróbáltatásokon esett keresztül. Karja fel volt kötve, s arcát egy orrától füléig húzódó ragtapasz rútitotta el. Ha sebei nem árulták volna el, a mellét ékesítő becsületrend bizonyította volna, hogy katona az illető.

- Jó este! - szólalt meg tört németséggel. - Kaphatna egy szegin katona *un peu*¹¹ enni, inni s aludni?

A vámtiszt erre azonnal felállt, s asztalhoz vezette a siralmas kinézetű idegent. Magától értetődően bőven kapott mindabból, amit csak kívánt. Sok-sok kérdésre kellett válaszolnia, miközben evett. Azt mondta, hogy annak a „nagy hadseregnek” a katonája volt, amely Oroszországból vonul vissza, s amelyet Németországban is megvertek, s amelynek szétszóródott gyalogosai most koldushordákként csatangolnak, s keresik az utat vissza, a dicső Franciaországba. Beszélgetés közben kiderült, hogy a jövevény molnár. A házigazda tehát megkérdezte, nem maradna-e az alsó malomban, amíg fáradalmait egészen ki nem piheni? Az idegen ebbe örömmel beleegyezett. Miután vacsoráját elfogyasztotta, a molnár utasítására lánya kísérte a hálósobába.

Anna megragadta az egyik gyertyát, hogy a vendéget kikísérje, a keze remegett. De ijedtségének csak akkor adta jelét, amikor már a hálókamrában álltak, ahol idegen szem nem láthatta őket.

- Franz!

Csak a nevet ejtette ki, de hangsúlya sokkal többet mondott mint akár ezer szó.

- Anna! Tehát megismertél?

- Nem mindjárt, de végül mégis. Az ég szerelmére, menj innen, ha rájönnek, hogy ki vagy, elvesztél!

¹⁰ *grand nation* (gran naszion): nagy nemzet

¹¹ *un peu* (ön pő): egy kicsit

Franz erre levette a fejéről a parókát, letépte arcáról a bozontos szakállt, és félredobta a karját tartó kötést.

- Itt maradok, Anna. Itt kell maradnom. És senki sem fog felismerni. Mindenki franciának vél, minthogy elnyomóink nyelvét tökéletesen beszélem.

- Nem! Menned kell! Meghalok a félelemtől.

- Itt kell maradnom, Anna, törődj bele! Mi a helyzet Jambrieu-vel?

- Arra kényszerítenek, hogy menjek hozzá. Hacsak valaki ki nem segít a bajból.

- A segítség jön, méghozzá hamarosan! Ezért vagyok itt. És hogy vannak a szüleim?

- Épek, egészségesek. Mit jelent itt ez a ragtapasz? Ez is álsebet takar?

- Nem, a vágás valódi. Tényleg felhasították az arcom.

- Vágás? Hol kaptad?!

- Később majd elmesélem. De most menj, nehogy a lentiek gyanút fogjanak!

Átölelte a lányt, szájára forró csókot nyomott, aztán kitolta a szobából. Az ajtót elrekeszelte, s kinyitotta az ablakot. Ez a gátra nyílt, ami a folyó által alkotott tavacskán húzódott keresztül, s amelyhez a ház hátoldala támaszkodott. Franz egyetlen ügyes ugrással kint termett, s egy kis kitérővel megtalálta azt az ösvényt, amely a patak mellett fölfelé a felső malomhoz vezetett. Ott minden ajtót zárva talált, fény sem szűrődött sehonnan. A szülei, akiket meg akart látogatni, már aludtak. Megzavarja őket nyugalmaikban? Némi habozás után úgy döntött, hogy visszafordul. Több napig maradnia kell, lesz még ideje felkeresni őket.

Lassan lépdelt visszafelé az úton, amelyen jött, s már éppen hálókamrája felé akart lopakodni, mikor a ház eleje felől lépéseket hallott közeledni.

Megállt, hallgatózott. Kopogtattak a ház ajtaján, s mikor kis idő múltán a molnár kinyitotta az ablakot, egy idegenes hang Jambrieu hadnagy iránt érdeklődött.

Franz közelebb osont, és elbújt egy halom rőzse mögött, amely az ajtó közelében volt felrakva. Egy idő múlva megjelent a hadnagy. A későn érkezett vendég pár szó után megragadta a karját, s elhúzta az ajtótól, úgy, hogy a beszélgetők a hallgatózó Franz közvetlen közelébe kerültek.

A fiú a heves szóváltásnak minden egyes szavát hallotta, s mikor a két férfi gyors léptekkel távozott, sebes lélegzetet véve felegyenesedett görnyedt tartásából.

Hosszú időbe tellett, míg a beszélgetők ismét visszatértek, de ezúttal nem ketten, hanem hárman voltak. Valami nehéz holmit hoztak magukkal, nagy ívben megkerülték a malmot, aztán eltűntek a bozótban, amely a tavat háromfelől körbefogta. Pár perc múlva recsegés hallatszott, mintha a jeget törték volna, aztán rövid loccsanás, mintha egy nehéz tárgyat bocsátottak volna a vízbe, amely - miután az őt tartó kezek elengedték - tompa puffanással süllyedt a tófenékre.

A következő reggelen a molnár a két francia helyett, akiket házába fogadott, még másik kettővel találkozott, akik a hadnagy révén szintén nála szálltak meg, s kijelentették, hogy egypár napig itt maradnak. Ugyanebben az időben, Sankt Goarban egy üres kocsi elé fogott vén gebe álldogált, fejét éhesen és szomorúan csaknem a földig eresztve. Szerszámját a gazdája ismeretlen oknál fogva rajta hagyta.

A RAJTAÜTÉS

Elérkezett 1814 szilvesztere. Kint a világban nagy dolgok voltak készülöben, s az alsó malom felett is fellegek tornyosultak. A németeknek is feltűnt, hogy az egyébként oly nagyhangú franciák egyre csendesebbek lesznek, sok vámos azt a felszólítást kapta, hogy legyen menetkész, de a visszavonulásról szóló parancs óráról órára késett. A nagy császár mindenhatóságába vetett hit olyan erős volt, hogy mindenki kételkedett az elszenvedett vereségekben, s minden pillanatban várták a hírt, hogy Napóleon a légió élén az ellenséget szokásos, hatalmas csapásainak egyikével a földre terítette.

A négy francia, aki most az alsó malomban lakott, egyetértett abban, hogy ez a reménység egyszer csak valóra válik, s közöttük az egyik, aki molnárnak vallotta magát, s a becsületrendet hordta, még a hadnagyot is felülmúlta abbéli igyekezetében, hogy nyelvével csatázzon a dicsőséges császáráért. Látható volt, hogy ez a szájhős más vonatkozásban is lefőzni igyekszik a hadnagyot. Legalábbis a féltékeny Jambrieu úgy látta, hogy közte és Anna közt, visszataszító külseje ellenére, egy mind gyengédebb kapcsolat szálai szövődnek, s már többször is azon volt, hogy a toladóval szemben érvényre juttassa - vélt - előjogát.

A molnár sehol sem érezte magát jobban, mint ennek a négy embernek a társaságában, akiknek ugyanaz volt a bálványa, mint neki, s akik jócskán belaktak az asztalánál. Minél inkább kerülték mostanában az emberek politikai meggyőződése miatt, ő annál inkább kitartott mellette, azok a kósza hírek, amelyek a szövetségesek előrenyomulásáról szóltak, annyira hidegen hagyták, hogy Anna és Jambrieu eljegyzését a mai napra tűzte ki.

Arra számított, hogy elhatározása lányánál heves ellenállásba ütközik, s nem kevéssé csodálkozott, mikor Anna közönyös arccal tudomásul vette atyai parancsát, s külön utasítás nélkül hozzálátott, hogy ellássa a családi ünnep megtartásához szükséges házi munkákat. A molnár azt hitte, hogy lánya végre észre tért, mert a szemében egy francia vámtiszt világiárt úriembernek tetszett, s úgy vélte, hogy ha egy német leányka egy ilyen emberrel házasságra lép, „ragyogó partit” csinál.

Kevés vendéget hívtak meg, de az atyafiság és cselédség olyan nagy számban jelent meg, hogy rövidesen élénk beszélgetés alakult ki, amely éjfélkor, amikor az ünnepélyes eljegyzésnek be kellett következnie, a jó pár pohár bor következtében zajos vidámságba csapott át.

Csak Jambrieu nem osztotta az összegyültek hangos jókedvét, túlságosan is jól látta azokat a szempillantásokat, amelyeket Anna és a légionárius váltott titokban. Amennyire kedvelte ez utóbbit az első napokban, annyira ellenszenvesnek találta most, s már-már azon volt, hogy egy éles szót vessen oda neki. Ettől csak az a tudat tartotta vissza, hogy a szépséges leány most már bizonyosan az övé. Próbálta tehát legyőzni féltékenységet, s megragadott egy teli poharat, hogy köszöntőt mondjon a császárra. Mindenki csatlakozott a „*vive l'empereur*” üdvkiáltáshoz, csak a légionárius bukott az asztal alá, mintha ott keresgélne valamit.

Most a molnár is felállt, hogy pohárköszöntőt mondjon. Gúnyos hangon beszélt a franciák ellenségeiről, s felszólította a násznépet, hogy igyon az ellenfél vesztére. Mindenki eleget tett a molnár felhívásának, csak a légionárius maradt nyugodtan ülve, poharát ujjai közt forgatva.

- Hé! - szólt rá Jambrieu. - Odaragadtál a székhez?! Mit jelent ez, hogy meg sem mozdulsz?

- Ez aszt jelent, hogy Napóleon van *perdü*, Napóleonnak lüttek, Napóleonnak vége! - felelte az a maga tört németiségével. Ezek a szavak óriási feltűnést keltettek. Hallatlan dolog volt, hogy valaki így beszéljen a császárról. Jambrieu olyan mozdulatot tett, mintha rá akarna ugrani a csirkefogóra, de ebben a pillanatban valaki feltépte az ajtót. Egy vámos lépett be, teljes felszereléssel, s a hadnagynak egy zárt levelet adott át.

Jambrieu megnézte a borítékot. A levelet parancsnoka küldte. Elolvasta, és arca egyszeriben fakóra vált.

- Itt az ellenség! - kiáltotta. - El kell mennünk! Előre, a hegyekbe, míg a császár újból reájuk csap, és megsemmisíti őket!

Jambrieu odasietett az ajtóhoz, de visszatántorodott, mert ennek keretében magasra nyúlva ott állt a légiós, és reá szegezte pisztolyát.

- Várj egy kicsi, hadnagy úr! - mondta az, s mosolygott. - A menasszon itt marad!

- Hogyhogy? - kérdezte elképedve a tiszt.

- Ez aszt jelent, hogy franciáknak vége, és a hadnagy úr is vége!

- Végem? Nekem?

- *Oui* vége, vége, úr!

- Vissza, te csibész! Hagyd a buta vicceidet, nincs rá időm, hogy végighallgassam őket.

- Úgy, a hadnagy úrnak kellen szalad, szalad ki a hegyekbe a *colonok* elől, a *choucroute* megesz minden franciát és fámot. *Hélas*, a hadnagy úrnak kellen marad, ebben a *chambre*, míg jönni *colon*!

Jambrieu torkon akarta ragadni, de a légiós visszataszította. Aztán letépte a fejéről a parókát, arcáról a szakállt, és ledobta ócska mellényét is. Rémült kiáltás szakadt fel az összegyűltektől, mert a sebesült francia helyett Franz állt előttük, aki egy gyors mozdulattal kirántotta a tiszt kardját hüvelyéből. Fekete mente volt rajta, vörös zsinórozással, melyből félhold alakban álltak ki váll-lapjai. Sötét bőrvébe több fegyvert dugott, és tartása annyira fenyegető volt, hogy egyetlen francia sem merte magát rávetni, annál is kevésbé, mert azt az egyenruhát, amit hordott, túlságosan is jól ismerték: a Lützow-huszárok viselték.

A bátor német Jambrieu kardját a falhoz támasztotta, s másik kezébe is pisztolyt vett. A két pisztoly kakasa kattant, csak az ujjak gyenge nyomása kellett, s mindkettő elsül.

- Most már megismer, hadnagy úr? - kérdezte Franz komolyan. - Valamikor el akart fogni egy csempészt, most ön van az ő hálójában. S most ide figyeljenek, emberek! Aki nem teszi azt, amit mondok, azonnal lelövöm!

Franz arcáról elszántság tükröződött, látták, hogy komolyan beszél, s ezért mikor nyersen, röviden megparancsolta: „Leülni!”, Jambrieu kivételével, mindenki igyekezett előző helyét elfoglalni.

- Hadnagy úr, lövök! Üljön le! Egy... kettő...

Az ijedt hadnagy nem várta meg, hogy a végzetes „három” elhangozzék.

- De hát végül is mit akar tőlünk? - kérdezte csendesen, miközben leült székére. - A haja szálát sem akarjuk meggörbíteni, csak engedjen utunkra!

- Még sok beszélőnivalóm van önnel - nevetett a vitéz Lützow-husár. - Egyebek közt köszönöm önnek azt a részletes felvilágosítást, amit nekem dicső honfitársainak helyzetéről adott.

- *Mille tonnerress!*¹² - átkozódott hangosan a leleplezett vámtiszt.

¹² A mennykőbe!

- Továbbá azt is köszönöm, hogy a tó jegére oly jól látható jelet karcoltak. Másként nem találtam volna meg olyan könnyen azt a vasládikót, amit önök ott elrejtettek.

- *Sacrébleu!*¹³ - a tiszt felugrott. - Mennem kell, a fickó mindent tud! *En avant*, emberek, üssétek le! Meg kell mentenünk a hadipénztárt!

Nem jutott messzire, a rászegeződő pisztolycső megállította.

- Leülni! - mondta keményen Franz. - A hadipénztárra önnél derekabb embereknek lesz gondja.

A hadnagynak villámlott a szeme, de engedelmeskednie kellett, ha életét menteni akarta.

Franz most az alsó malmoshoz fordult.

- Most pedig magán a sor! A győztes *colonok* pillanatokon belül megszállják a házat. Emlékszik még, hogy mit kívánt ezelőtt nekik s mit a franciáknak?

A molnár elsápadt, nem tudott mit válaszolni.

- Sorsa a viselkedésétől függ. Nincs időm hosszas eszmecserére. Válaszoljon tehát röviden és tömören: szabad még a lánya?

- Igen - felelte reszketve a molnár.

- Önök itt épp egy eljegyzést kívántak megünnepelni. A hadnagy úrnak erről le kell mondania! Gyere ide, Anna!

A lányka, aki ijedten szemlélte a történeteket, odalépett a Lützow-huszárhoz. Az megfogta kicsi, remegő kezét.

- Alsó malmos úr, ön tudja, hogy mi ketten szeretjük egymást. Adja hozzám nőül a lányát!

A molnár hallgatott.

- Feleljen! Adja vagy nem?

A kérdezett némán pillantott körbe...

A FELSZABADÍTOTT HAZA

Új idők kezdődtek, a bátorság és bizalom új szelleme suhant végig a német tartományokon. A vitéz szíveknek és lelkeknek hosszú időn át titokban kellett tevékenykedniük, mert a francia túlerő gúzsba kötötte a német földet. Csak a franciák hívei jártatták hangosan a szájukat, a derék németek csak csendben és bizalmasan beszéltek a haza nyomorúságáról, az ellenség által bitorolt szülőföldről és egykor oly szépen virágzó országuknak elszegényedéséről.

Az a férfiú, akinek ősei évszázadok óta lakták a Rajna egy szép mellékvölgyében álló várat, név szerint Stein báró, teljes titokban, de nagyon céltudatosan készítette elő azt az akciót, amely az oroszokkal való összefogással az új béke alapjait s a gögös francia elnyomatás végét volt hivatva megteremteni.

¹³ Teringettét! A hétszentségit!

Milyen büszkén dobbant meg a németek szíve, amikor az idegen katonák, akik világhódító szándékkal vonultak kelet felé, most legyőzöttek voltak kénytelenek visszatérni hazájukba. A németek ismét szabadon lélegezhetek, s nyíltan ejthettek szót egymás között, anélkül hogy a franciák besúgóitól, a jószágvesztéstől vagy akár az agyonlövétéstől félniük kellett volna. A német leányok hajfűrtjeiket ajánlották fel a haza oltárán, aranygyűrűket cseréltek vasgyűrűkre, minden nélkülözhető éket feláldoztak, hogy megszülethessen az a hadsereg, amely véglegesen elűzi Napóleon Bonapartét a német földről.

Milyen nehéz volt éveken keresztül a hiú győztes iránt érzett titkos gyűlölettel járnivaló! Most azonban megpezdült a vér az ereken, új tavasz költözött a szívekbe, s kiváltképp a Rajna-vidéken, a haza legfenségesebb folyója mentén verődtek össze gyakran a kupák, és hangzottak a franciák közeli távozásáról szóló dalok.

A fiatal Lützow-husár is lelkesülten beszélt a beköszöntő győzelemről, s most már szilárdan hitte, hogy visszafizetheti a gögös franciának a kölcsönt, és oltárhoz vezetheti a szeretett leánykát. Önbizalma és bátorsága volt az, amitől a frankománok is elsápadtak. Éles hangon tette fel még egyszer a kérdést:

- Itt az idő, alsó malmos! Ne habozzon sokáig! Adja a lányt, vagy nem?!

Ebben a pillanatban az udvar felől lódobogás és egy kemény vezényszó hallatszott.

A ház ajtaja kivágódott.

- Mit késlekedik még?! - intette Franz a molnárt. - A játszmának vége! Megjöttek a *colonok*, a *choucroute-ok*.

- Nincs... semmi... kifogásom! - felelte sóhajtván a molnár. Jambrieu felugrott, és karját magasba lendítve tiltakozni próbált. Franz azonban szorosan magához ölelte a lányt, és forró csókot nyomott az ajkára.

- Így van ez jól! - mondta mögöttük egy dörgő hang. - Csak előre, aki szerencsére és győzelemre vágyik!

A beszélő egy aggastyán volt. Már hetvenedik évében járt, de meg szálfegyenesen tartotta magát. Vállát hosszú köpeny, fejét könnyű, szürke tábori sapka fedte. Tömött, fehér bajusza ádáz kifejezést adott arcvonásainak. Bal kezében kardját, a jobban rövid szárú, füstölő pipáját tartva végignézett a gyülekezeten. Tiszteletet parancsoló tekintetétől mindenki elnémult a szobában.

Az öreg tüstént átlátta a helyzetet.

- Aha! Eljegyzés huszárosan! Vagy nem?

- Igenis, excellenciás uram! - felelte Franz, és tisztelgett.

- Sok szerencsét hozzá! Az apának meg kell tartania a szavát! - Aztán Jambrieu-re mutatva megkérdezte: - Ez az a vámos, akinek híreidet köszönhetjük, fiam?

- Igenis.

- A pénzt át kell adnia nekünk! Hol van?

- A tóban, excellenciás uram.

- *Fi donc!* - nevette el magát az öreg tábornagy, aki félórával ezelőtt kelt át Kaubnál a Rajnán.

- Napóleon-aranyak a hideg vízben! Meg kell mentenünk őket, mert még eláznak. Mutasd az utat, fiam!

A tábornagy barátságosan megsimogatta Anna haját, és kilépett az ajtón. Elegendő volt egy pillantása, hogy a kívül állók a szobában tartózkodó személyeket erős őrizetbe vegyék. Franz követte az öreget, s lent az udvarban egy csákányt vett magához.

A ház előtt egy csapat Lützow-huszár tartózkodott. A híres szabadcsapat tagjai, a német felkelés vitéz elővédje nyitotta meg az utat a rajnai átkelésnél, s most Blücher parancsára kíséretként ők jöttek az alsó malomhoz. A tisztek csatlakoztak a hadvezérhez. A tónál Franz egy mély, keményre fagyott hely felé mutatott a part közelében.

- Itt van a láda, excellenciás uram. Kötelekkel erősítették meg, s ezeket úgy szerelték rá, hogy a ládával együtt bentfagytak.

- Szép. Akkor könnyű dolgunk lesz. Kezdd bontani, sürget az idő!

Néhány csapás, és elkészült a lék, a legények megragadták a kötelet, s a ládikó nemsokára szárazon, a tó partján volt.

- Vegye át a ládát, Hortvitz! - fordult most Blücher egyik tisztjéhez. - Holnap jelentse, hogy mit talált benne. A vámosokat most rögtön magunkkal kell vinnünk! Neked azonban, fiam, két nap szabadságot adok. Rajta leszek, hogy szolgálataid ne menjenek feledésbe. Boldog az, aki a nehéz időkben kitart hazája mellett!

Pár perc múlva újból hangos patkódobogás hallatszott, a völgyben álló magányos malomra ismét éji csend borult. De abban a szobában, ahol a hadvezér a szerelmeseket meglepte, még sokáig állt a bál. A felső malmosék is előkerültek. Franz most azon a széken ült Anna mellett, amelyen korábban a vámtiszt foglalt helyet. Egymást érték a pohárköszöntők. Az alsó malmos is, akit elvakítottak a franciák győzelmei, tiszteletteljesen kezdett viselkedni a bátor fiatal-emberrel, s pohárköszöntőt mondott - de egészen mást, mint nemrég. Mondókájának tárgya ezúttal nem a megszállók tisztikara volt, hanem a vitéz „Előre marsall”-t magasztalta, és a felszabadított hazát.

Németh Tibor György fordítása

A NYÜSTÖRDÖG

- Úgy! És most rajtad a sor, te fenegyerek!

- Jó, ha úgy gondoljátok, s nem unjátok, elmesélem nektek, hogyan nyertem el az én öregem kezét. Persze, én sem kaptam meg könnyen, éppúgy, mint itt ez a kovácsmester, Pöröly Konrád a magáét, de végül mégiscsak az enyém lett, s ez a nyüstördögön múlt. Ha az nem lett volna, még ma is agglegényként járnám a világot, ha ugyan közben el nem kopott volna a lábom.

- A nyüstördögön múlt? Hát az meg mi fán termett?

- Termett? Na persze, ti nem vagytok takácsok, így hát fogalmatok sincs róla, hogy miről van szó. Ha sorjában akarok haladni, ahogy kell, nem kezdek a mesét a nyüstördöggel. Inkább apósomról kellene szólnom, az istenben boldogult Frank Gusztávról.

- Á, a vén Frank! Az volt aztán a fura fickó, néha Gúnáros Franknak is nevezték, mert...

- Te csak tartsd a szád! Ha én beszélek, hát én beszélek. Majd akkor szólj, ha reád kerül a sor. Így parlamentáris a dolog, ahogy a tudósok mondják. Majd a gúnár is sorra jön. Tehát figyeljete!

Ott lent a piacon, épp a gyógyszerár mellett lakott Gúnáros Frank Gusztáv, vászon-, szövet- és gyapjuszövő takácsmester feleségével, Johannával, akinek a nevét röviden és közönségesen Hannának mondjuk. Gusztáv sovány volt és magas, akár egy szőlőkaró, a felesége viszont kövér és alacsony, derekának vagy három sing a kerülete. E két embernek volt egy lánya, aki a keresztségben a Rozália nevet kapta. Tizennyolc éves korára olyan szép lány lett, hogy a napra lehetett nézni, de őrá nem, s aki mégis megtette, nem tehette annak veszélye nélkül, hogy *raptus* ne fogja el, ahogy a tudósok mondják. Engem is elfogott egy ilyen roham, ennek pedig ez a története:

Voltaképp a hegyvidékről való vagyok, amint ezt annyian tudjátok. Ott azonban annyi szegény ember lakik, hogy ha a szerény krumplitermés nem üt be, az emberek egymás torkának esnek. Nagy keresetről azon a vidéken szó sem lehet. Ezért sokan lejönnek a síkságra, hogy ott keressenek maguknak munkát, vagy pedig felcsapnak vándorkereskedőnek, s kanalakkal, kefékkel, szalagokkal, csipkével kóborolják be az országot. Az apám - isten bocsássa meg neki azt a sok ütleget, amit rám kiosztott - szegény favágó volt, az anyám pedig csipkét vert. Az apám hetente egy tallért és hat vashatost keresett, az anyám naponta tizennyolc pfenniget. Ez azt jelentette, hogy a hat gyerekekkel, a nagyapával és a két nagyanyával együtt a család tagjaira naponta és fejenként nyolc garas és négy pfennig jutott. Ennyiből kellett jóllakatni tizenegy éhes szájat. Ennivaló alig akadt, harapnivaló még kevesebb. Elképzelhetitek, hogy a hasunkra még jobban kellett vigyázni, mint a pénzerszényre. Mi, gyerekek kimentünk az emberek után az erdőbe, s ott egy darab kenyeret, egy kendőre való gombát vagy egy hátra való fát kunyeráltunk. Engem, mivel félig-meddig felnőttek számítottam, a bátyám magával vitt bogyszedésre.

Ha a hegyekben megéri a fekete és vörös áfonya, az erdőben százával hajladoznak az emberek, kicsik és nagyok. Összegyűjtik ezt a gyümölcsöt, amelyet aztán kosárban, kordén leszállítanak a síkságra vagy az iparvidékre, ahol nem terem meg. A bátyám már járt arra felé néhányszor a kézikocsijával, s most nekem is vele kellett mennem.

Egy szép napon ide érkeztünk, az Ernest-völgybe. Még csaknem az egész rakományunk megvolt, de máris jó üzletet kötöttünk. A piac felső végénél álltunk meg, a gazdag Talléros előtt, aki húsz-valahány kannányi áfonyát vásárolt tőlünk, kannáját öt pfennigért. Miután megkötöttük az alkut, behívott a házába, egy szobába, ahol volt még egy kevés ételmaradék délről. Mit tesz isten! A kedvenc ételém volt, pacalpörkölt sárgarépával és burgonyával. Derekasán hozzáfogtunk az evéshez, és nem vettük észre, hogy közben odakint mi történik a kocsinkkal.

Ott pedig egy csomó fiú és lány sereglik össze, akiknek feltűnt az áfonya. A kutya miatt nem mertek egészen a kocsi közelébe menni, csak a kis Rozi merészkedik oda, és mászik az áfonyahegy tetejébe, hogy csenjen magának egy marokra valót. Ekkor Káró kutyánk felugrik, el akarta kapni a kicsit. Meglöki a kocsit, az meglódul, elkezd gurulni, s mert a piac lejtős, egyre gyorsabban, a főtér felé. A kocsi a kutyát is magával rántja, az ugat és nyűszít. A kislány előrebukfencezik az áfonyahalom hegyébe, sikít, mintha a fogát húznák, kapálózik a lábával, szeretne kikászálódni. Közben csapkodja, töri értékes szállítmányunkat. A többi srác a nyomában fut, és olyan lármát csap, hogy az emberek majd kerettestül dugják ki fejüket az ablakon. Most a kocsi egy kőbe ütközik, és ahogy katonáéknál mondják, „félbalraátot” tesz, megbillen, felborul - puff! Ott fekszik az egész rakomány, fenekestül felfordulva, latyakosan. Az áfonya alul, rajta a kutya, a kocsi, a kislány és még vagy fél tucat srác, akiket a kocsirúd jól oldalba vág. Micsoda pokoli jelenet volt! Mindenütt ordítás, kiabálás, ugatás, mindenki kúszik, mászik, kapaszkodik az összevisszaságban. Mi - mintha puskából lőttek volna ki - süvítünk kifelé a Talléros házából, rávetjük magunkat a bandára, egyenest a csoport közepébe, s kedvünkre eldöngetjük a fiúkat. Ezek akkora jajveszékelést csapnak, hogy öregjeik kirobogtak házaikból, ők minket kezdtek püfölni. Engem a vén Frank Gusztáv ragad üstökön, s akkorát húz be nekem, hogy az ég elborul előttem, megpördülök, és - mintha puskaapor volna a fenekemben - keresztülröpülök a tömkeleg magján, s egyenest nekivágódom a kövér Johanna asszonynak. Az asszonyság veszélyben látta Rozikáját, ideszaladt, s épp készült összecsapni feje felett a kezét, amikor nekizuhantam. A lökés csaknem leüti lábáról, megfog, hogy hátra ne essen, én pedig belekapaszkodom, hogy vissza ne taszítson a tehetetlenségi erő, ahogy a tudósok mondják. Háromnegyedes keringőütemben pördülök Johanna asszonnyal egypárat, azután pedig gurulni kezdünk a piac felé, hol ő van alul, hol én. A tisztos vászon-, szövet- és gyapjuszövőmester, Gúnáros Frank azt hiszi, hogy nejének erényére török, száguldva jön utánunk, kitép bennünket egymás karjaiból, és úgy elpáhol, hogy minden csontom fáj, mintha mozsárban törtek volna össze, ahogy mifelénk mondják. S hogy teljessé váljék szerencsétlenségünk, megjelenik Eberhard, a községi rendőr, minket letartóztat, rakományunkat lefoglalja, úgy, ahogy van, merő latyakban.

Jó, csak nevésetek! Nekem nem volt nevetős kedvem. Hogy a rengeteg áfonya hogy festett, ezt már ecseteltem, de ti is elképzelhetitek. Kása volt az egész, azok pedig, akik meghempergöztek benne, mintha egy tinta felhőből esett volna rájuk az eső. Káró siralmasan vinnyogott, sírt, mert az ütések, rúgások őt kapta „primér módon”, ahogy a tudósok mondják. A bátyám a felfordult kocsin ült, és tagjait masszírozgatta, nekem pedig zúgott, csengett a fülem, mintha egy nagybőgő belsejében ültem volna.

És ebben az állapotban dutyiba dugtak bennünket. Ezt a napot sosem felejttem el, de az éjszakát sem! Másnap - szerencsére - jobbra fordult a sorsunk. A városi bíró elé vezettek minket, s ott elmondhattuk, mi is hogy történt. Tanúkat sorakoztattunk fel, s a nóta végén mi kaptunk kártérítést és még fájdalomdíjat is. Ilyen jó áron még sosem kelt el a portékánk.

A dolog java azonban még hátravolt. Abban az időben ugyanis élt még Sírásó, az iskolamester. Hogy mint jutott ehhez a címhez, nem tudom, eredeti foglalkozása ugyanis szabó volt. Mint koros aggregény már régen keresett magának valamiféle segítséget. Most, hogy hallotta,

milyen szerencsétlenség ért minket, mivel jóságos, részvevő lélek volt, eljött hozzánk, s megkérdezte, nem volna-e kedvem nála maradni. Jóravaló és tanult fickót nevel belőlem - mondta -, ha szorgalmas és engedelmes leszek. Bár nekem mindehhez nagy kedvem volt, szüleim hozzájárulása nélkül nem mondhattam igent. Sírásó azonban kijelentette, hogy levél útján megszerzi az engedélyt, így rögtön szolgálatba is léptem nála, bátyám Kárával kettesben vágott a hazavezető útnak.

Bár sosem bántam meg azt a hajótörést, amit áfonyarakományunkkal szenvedtünk, az ügynek rám nézve kedvezőtlen következményei is voltak. Az öreg Frank hosszú ideig nem felejtette el, hogy fizetnie kellett nekünk, s Johanna asszony sem feledte azt a hatalmas ütést, amit akkor kapott, amikor rázuhantam. E nehézségek ellenére jól éreztem magam az iskolamesternél. Szegényes háztartásában nem sok tennivaló akadt, így egész nap a könyveket bújhattam. Ezért van az, hogy ma is jól kiigazodom minden tudományágban, s szakértő vagyok olyan dolgokban, amelyekről másoknak fogalmuk sincs. Sírásó azt tervezte, hogy gimnáziumba ad, ahol latint is tanítanak, már nem emlékszem, melyik városba. Ezért éjjelnappal tanultam. Latint persze nem, de ehelyett sok mást, ami csak a kezembe került, és nem-sokára olyan előmenetelt tanúsítottam, hogy kérdéseimre maga az öreg sem tudott válaszolni.

De hát ember tervez, Isten végez. Egy napon az iskolamester ágynak dőlt, apoplexiát, azaz agyvérzést kapott. A rémülettől bénultan álltam az ágya mellett. A mester - halott volt.

Aztán jött a bíróság, és átnézte a holmijait. Az asztalfiókban egy cédula hevert, amelyen az állt, hogy engem tesz meg egyedüli örökösévé. Ez a derék ember, úgy látszik, sejtette, hogy közel a vég. Az örökség terhére temették el, s nekem, mikor a temetésről hazaérkeztem, e nagyvilágon nem volt egyebem, mint a könyvek, amelyeket senki sem akart megvenni, ezenkívül egy köteg régi írás, egy negyed tucat pipafej, egy hegedűvonó, egy lapátnyel és két fazék, amelyek közül az egyiknek nem volt fedele, a másiknak pedig feneke.

Mitévő legyek? Vissza, fel a hegyekbe, koplalni? Ehhez nem volt semmi kedvem. A gimnáziumi tanulmányokról szőtt terv füstbe ment. Így valami mesterséget kellett találnom. Kikértem a gyámom tanácsát. Ugyanis az örökösödés miatt, minthogy szüleim nem idevalósiak voltak, a hatóság gyámot jelölt ki számomra. S tudjátok, ki volt ez? Senki más, mint a vászon-, szövet- és gypjűszövőmester, Gúnáros Frank Gusztáv. Hogy ez miként történt, nem tudom. De ha a helységben gyámságot kellett vállalni, senki más nem jöhetett szóba, csak ő. Lassan szinte már kérkedni kezdett, hogy ő a „mindenki gyámja”. Ezért hát az én esetemben elvállalta a megtisztelő hivatalt, annak ellenére, hogy nem kedvelt. Ennek következtében azonban szóval és tettel mellettem kellett állnia. Hosszas könyörgés, kunyerálás után végre beleegyezett, hogy hozzá mehessek tanoncnak. A takácsmesterség számomra mindennél kedvesebb volt.

Miért? Hát persze Rozika miatt. Ugyanis tudnotok kell, hogy mi ketten az áfonyaügy után igen jó barátok lettünk. Mindég együtt kuksoltunk valahol, ha erre mód nyílt. A jólelkű lányka nagyon szívére vette, hogy a nevezetes eseménynél apja oly komiszul elbánt velem, s fűrtös kis fejcskéjébe vette, hogy barátságával kárpótol a verésért, amit akkor kaptam. Ez persze igen tetszett nekem, s ha épp nem a könyveket bújtam, akkor jó időben kettesben csavarogtunk, ha rossz idő volt, visszahúzódtunk az udvarba, s elbújtunk a nyüstördögben.

Amint láthatjátok, a nyüstördög itt színre lép. Egy ilyen önéletrajzi történetnek megvan a maga időrendje, s az embernek ehhez kell alkalmazkodnia, hogy a dologból *belletrisztika* legyen, ahogy a tudósok mondják. Egy szép, kerek történetet kikerekíteni nem olyan könnyű, ahogy azt vélitek, de erről nektek fogalmatok sincs.

A nyüstördöggel így állt a helyzet:

A gyapjút hosszú, durva vásznú, nagyméretű zsákokban árusítják. Amikor az ember egy ilyen zsákot felnyit, hihetetlen, hogy a gyapjún kívül mennyi szemetet s hulladékot talál benne. Ettől a gyapjút valahogy meg kell tisztítani, s erre való a nyüstördög. Ez a szerkezet egy hosszú, négylábú ládaféle volt, elől-hátul nyílással, amelyeket csapóajtó fedett. A belsejében dob, lendkerékkel összekötve. A dobból másfél könyök hosszúságú karok álltak ki. Az ember a gyapjút betette a hátsó nyíláson, lecsukta a csapóajtót. Aztán ha a lendkereket mozgásba hozta, a karok beleakaszkodtak a gyapjúba, vágni, nyüstölni kezdték a ládában, hogy csak úgy zengett az egész. Emellett a gép belseje morgott, bőgött, éppúgy, mint a bábszínházban Belzebub, mikor pokolba viszi doktor Faustot. Ezért is nevezték el nyüstördögnek. A szemét alul egy rácson keresztül kihullott, az elülső nyílásnál pedig, amely maga is egy könyöknyit előreugrott, ki lehetett szedni a tiszta gyapjút.

A szerkezetnek ez a nyílása elég nagy volt ahhoz, hogy a ládába bújjunk, s olyan kellemes volt benne ülni csendben, miközben odakint zuhogott az eső, vagy a felhőkből dara esett. Kettőnk számára egymás mellett az első fiókban nem volt elegendő hely, ezért Rozikának át kellett csúsznia a dob alatt, s a hátsó fiókba kellett ülnie.

Az első időkben felcsaptuk a csapóajtókat, és egymásra nevetgélünk, később azonban mindig lecsaptuk őket, és kísértethistóriákat meséltünk egymásnak, ami nagyon jól illett ahhoz a borzongató homályhoz, ami a nyüstördög belsejében honolt.

A gép persze nem egészen a szabadban állt, hanem egy deszkaházikóban, s ennek a kunyhónak is megvolt a maga története.

Gúnáros Frank házában ugyanis csupán egy egészen kicsiny udvara volt, mely Csúszmászky-nak, az ügynöknek kertjével volt határos. Csúszmászky felesége bábaasszony volt, ezért ura szögre akasztotta eredeti mesteriségét: a kötélverést, és játszotta a vőfély, az alkalmi tanácsadó szerepét, mindenféle tevékenységet folytatott, mikor mi jött. Nagyon jóban volt Frankkal, s a két barát csaknem minden estéjét együtt töltötte. Csúszmászky lemondott Frank javára kertjének azon részéről, ahol a nyüstördög állt. Erről írás is készült, amely ott pihent Frank nürnbergi *Képes Bibliájának* lapjai között, néhány könyv társaságában az ajtófélfá felett. Az iratot két tanú is aláírta: Bódog, a bádogos és Fodor, a posztónyíró.

Habár gyámom és Csúszmászky jó barátságban voltak, Rozika és én ki nem állhattuk sem az öreget, akinek volt valami taszító az arckifejezésében, sem a fiát, akit én halálos ellenségemnek tekintettem. Ez utóbbi ugyanis nagy bajkeverő és játékrontó volt, mindenkinek örömmel tört borsot az orra alá, minket pedig a deszkakunyhóban egyenesen kipécézett magának, s minden erejével azon volt, hogy a nyüstördögben összeférhetlenség forogjon fenn közöttünk, ahogy a jogászok mondják. Gyakran került sor az ifjú Csúszmászky és köztem kemény összetűzésekre, s az lett a nóta vége, hogy alaposan eldöngettem a fickót, annak ellenére, hogy ő pár évvel idősebb volt nálam. De ő apró termetű, satnya fiúcska volt, én pedig izmos kölyök. Ha egy ilyenfajta csetepatéből győztesen kerültem ki, olyan büszke voltam a diadalomra, mint egy király, mert Rozika ilyenkor mindig azt suttogta a fülembe:

- Frici, te erősebb vagy mindenkinél! Egyszer majd a feleséged leszek.

Múltak az évek, Rozika nőtt, és egyre szebb lett, nőttem én is, és egyre hosszabbra nyúltam, nőtt Csúszmászky is, ő meg egyre komiszabb lett. Bárhol került sor valami disznóságra, mindjárt ezt mondták: „Ez a Csúszmászky volt!” S ez így ment évről évre, míg csak bíróság elé nem került. Megjavítani persze ez se tudta.

Az eset óriási visszhangot vert a faluban. A fiú anyja csaknem vigasztalhatatlan volt, apja pedig elment Frankhoz, és azt mondta, hogy az egész nem több fiatalkori botlásnál, melynek könnyelműség volt az oka, s hogy fiának egy erőskezű asszony kell majd, aki rövid pórázon tartja. Frank persze rázta a fejét, de az öreg Csúszmászky nem zavartatta magát, sőt a végén Rozikára kezdett célozgatni. Próbálkozása azonban kudarcba fulladt, Frank felolvasást tartott neki a Bibliából. Erre elfancsalodott a képe, és szégyenkezve eloldalgott.

Ettől kezdve azonban kitört az ellenségeskedés Frank és a Csúszmászkyk között. Az öregek rá sem néztek egymásra, csak a mihaszna ifiúr volt állandóan Rozika sarkában, nem hagyott neki békét. A szép leányka annyira megtetszett neki, hogy egy este még a kerítésen is keresztülugrott, csak hogy vele találkozhasson. Ám ketten is akadtak, akik beleköptek a levesébe. Az egyik a gúnár volt, a másik én.

No lám, gúnárra is sor került! Mindennek eljön az ideje. Időről a gúnárral kapcsolatban is lehetne beszélni, de fogalmam sincs, mennyiről, mert senki nem tudta volna megmondani, milyen öreg ez az állat. Tolla már alig volt, a hátából tokok és torsok meredeztek. Ha valaki az öreg Gigára támad, amihez alig volt bárkinak is mersze, úgy érezte volna, hogy a bőre alatt ólommal van kitömve. Vágásra, sütésre már emberemlékezet óta nem volt alkalmas, ébersége azonban egy házőrző kutyaéval vetekedett. Csak hallanotok kellett volna, milyen lármát csapott, ha az éj csendjében valami motozni kezdett. Gúnárhangját már régen elveszítette, ehelyett azonban úgy üvöltött, mint egy bögőmajom, s ha egyszer kinyitotta a csőrét, abba nem hagyta a rikácsolást, míg valaki közölünk oda nem ment hozzá, s rá nem szólt: „Tartsd a szád, Gigá!” Akkor tüstént elhallgatott, mintha csak elvágták volna, mert Gigá engedelmes volt, becsületére legyen mondva. Kijárt velünk a városba és még messze azon túl is. Vasárnaponként az öreg Frank csakis az ő kíséretében indult sétára. Ezért is nevezték el Gúnáros Franknak. Az agg Matuzsálem a disznóólban lakott, s Frankék azért mondtak le a sok finom disznóságról, sonkáról, kolbászról, hogy őt ne kelljen lakából kiakolbólitani. Az ól éjjel-nappal nyitva volt, hogy Gigá kedvére ki-be sétálhasson, s ezért talán nem is kell nektek bővebben magyaráznom, hogy miért járt az ifjú Csúszmászky oly csúful, amikor a kerítést átugrotta. Én a hátát vettem kezelésbe, Gigá a lábait, s hogy kettőnk közül melyik végzett alaposabb munkát, annak csak Isten a tudója.

Az ügynek árnyoldala is volt. A vén Franknak ugyanis feltűnt, milyen hevesen szálllok síkra lánya védelmében, figyelni kezdett, s hamarosan rájött, hogy titokban csókolózunk. A lányát szobájába zárta, nekem pedig rögtön kiadta a bérem.

- Hogy merészel kend arra gondolni - mondta nekem -, hogy egy áfonyás kódisnak adom a lányom? Azonnal szedje a cókmókját, és takarodjék!

A felesége pedig csípőre tette a kezét, és így vélekedett:

- Emlékszik még kelmed, hogy meghempergetett a piacon? S most arról ábrándozik, hogy az én Frankom vője lesz? Ebből nem eszik!

Nem akartam a két öreggel vitába szállni, ezért szótlanul kimentem az ajtón, s a közös szállás felé vettem az utam. Egy fél napot sem töltöttem el ott, s már találtam egy másik mestert. Ezzel lezártam az ügyet. Persze nem Rozika irányában, Isten őrizz! Vele ugyanis minden este ott kuksoltunk a deszkaházikóban, a gúnártól nekem nem kellett félnem.

Egy este megint megyek hozzá, s neki ez az első szava:

- Tudod, hogy apám el akarja szállíttatni a nyüstördögöt?

- Ugyan miért?

- Csúszmászky vissza akarja venni a kertrészt.
 - De hiszen az apád fizetett érte!
 - Csúszmászky azt állítja, hogy ez nem igaz.
 - De hisz ott a nyugta a Bibliában.
 - Épp ez a baj. Onnan eltűnt.
 - Az ég szerelmére, akkor hol van? Kutassátok át a házat!
 - A Bibliát lapról lapra átnéztük.
 - Ez érthetetlen. Ki vehette ki belőle az írást?
 - Az apám, tudod, azt gondolja, hogy te voltál. Úgy véli, hogy mivel se te, se Csúszmászky nem kapja meg a kezem, most egy gyékényen árultok, s bajt akartok rá hozni. Valósággal őrjöng. Ha azt a kertdarabkát elveszti, tönkremegy az egész szövődéje, mert a nyüstördögöt nem tudja máshol felállítani.
 - Hohó! Szóval csibésznek tart! Itt tüstént cselekedni kell! És te?
 - Én tudom, hogy nem te voltál, Fritz. Biztosan Csúszmászky keze van a dologban, csak azt nem értem, hogyan jutott be a szobánkba.
 - Igen. Ha a papírt ellopta valaki, bizonyos, hogy ő volt az, s én nem hagyom, hogy a becsületemen folt essék. Most bemegyek, és megmondom az apádnak...
 - Ostoba vagy, Fritz! - vágott szavamba Rozi, és visszatartott. - Apám csak mellékesen tett rád célzást, s ha most veszekedni kezdesz vele, annak én iszom meg a levét. Nem szabad tudnia, hogy beszéltem veled.
- Ezt magam is beláttam, s próbáltam legyűzni haragomat.
- Jó. A te kedvedért nyugton maradok, kiderül még majd, hogy becsületes fickó vagyok-e vagy sem. De a Csúszmászkyaknak a körmére nézek, s jaj nekik, ha a *corpus delicti*¹⁴ náluk találom, ahogy a tudósok mondják.
- Mostantól kezdve éjjel-nappal figyeltem, hogy a tolvajokat tetten érjem, de hiába.
- Csúszmászkyék ügyvédhez fordultak, s most egy végtelenbe nyúló huzavona vette kezdetét a bíróságon. Abban az időben ugyanis még nem ismerték az acéltollat, s a jogtudorok alig győzték délutánonként kihegyezni a délelőtti folyamán összerágott lúdtollakat. A két tanú, név szerint Bódog, a bádogos és Fodor, a posztónyíró időközben meghalt, így az öreg Frank ügye nem állt éppen rózsásan.
- Egy szép napon munka után öreg papírok közt turkállok, amelyek az iskolamester oly tetemes örökségéből maradtak rám, és mit találok? Egy piszkozatot! Méghozzá milyet! Annak a szerződésnek az impurumát, amely az öreg Franktól eltűnt, ahogy a tudósok mondják. A papír ugyan tele volt pacákkal, olaj- és zsírfoltokkal, de én mégis azonnal magamhoz vettem, s az örömtől repesve száguldottam volt gyámomhoz és mesteremhez.
- Ő nagy szemeket mereszt, mikor a szobába lépek, s nyers hangon ezt kérdi:
- Mi jut eszébe kendnek, he?... Mi keresnivalója van kendnek itt?! Nem emlékszik már kend arra, hogy kitiltottam a házamból?

¹⁴ *corpus delicti* (korpusz delikti): bűnjel (latin)

- Hagyja a szidalmakat, mester uram, és hallgassa meg, hogy miért jöttem! Ki szövegezte meg a deszkaházikóról szóló szerződést?

- Miért kérdi?

- Azonnal megtudja. De előbb válaszoljon?

- Sírásó, az iskolamester. Akkoriban még élt, és Csúszmászky nem tudott tollat fogni, mert felsértette a tenyerét.

- Akkor hát nézze meg ezt a papírt itt!

- Minek?

- Mert ez a szerződés fogalmazványa, és segítségével megnyerheti a pert.

- Várjon csak, kend! - kiáltotta erre Frank, s előhúzta orrcsíptetőjét az asztalfiókból. Aztán megtisztította a lámpabelet, és betűzni kezdett:

- A... két... a két... alul... írott... alul írott... a két alulírott...

S így ment ez egy fél órán keresztül, mi, többiek csak ültünk és hallgattunk, mint a sír, nehogy az öreg eltévessze az olvasást. Amikor végre elkészült, a papírt óvatosan az asztalra tette, levette orráról a csíptetőt, visszacsavarta a lámpabelet, és így szólt:

- Igaza volt. Kend jóra való, becsületes ember, s igazságtalanul fogtam gyanúba. Itt a kezem. Bocsánatot kérek. Ezután jó barátok leszünk, s én mindent megteszek kelmedért, de a lányt... A lányt békében kell hagynia! Egybekelésről szó sem lehet! Itt hagyja kend a papírt?

- Maradhat.

- Köszönöm. Holnapután jön Chemnitzből a bizottság, hogy megvizsgálja a helyszínt, ezt koncesszióknak vagy komisszióknak hívják, nem tudom pontosan, mi a helyes kifejezés. Akkor majd átadom nekik a fogalmazványt. Most mehet kend, jó éjszakát!

Mentem. Az öreg ugyan nem beszélt velem olyan udvariasan, mint ahogy szerettem volna, de mit tehettem? Béketűrésre kellett hát berendezkednem, s vártam a jobb időket.

S azok hamarabb eljöttek, mint ahogy vártam. Ez pedig így történt:

A következő este, mikor az öregek már ágyba bújtak, ott ülök kedvesemmel a szobájában. Kint úgy szakadt az eső, mintha dézsából öntötték volna, s Rozi ezúttal megkockáztatta, hogy beenged. Mint máskor is, sok mondanivalónk volt egymás számára, csevegéssel telt az idő. A lámpát nem gyújtottuk meg, s arra sem mertünk még csak gondolni sem, hogy hangosan beszéljünk. Az udvar felől tehát nem vehetett bennünket észre senki.

Ekkor hirtelen neszt hallottunk, mintha valaki a hátsó ajtót nyitotta volna ki. Aztán a szobaajtó is feltárult, valaki óvatosan belépett, és hallgatózott. Mi ketten lélegzetünket is visszafojtjuk, úgy figyelünk. Ekkor valaki valamit az ajtóba dug, párszor megforgatja, s az ajtó kipattan. Akkoriban még voltak csavarkilincses zárok, kulcsra nem volt szükség, mert a kilincset csak lefelé vagy felfelé kellett forgatni, attól függően, hogy valaki zárni vagy nyitni akarta az ajtót. Minthogy a városban csak egy lakatosmester volt, aki csak egyféle csavarkilincset csinált, mindenki a sajátjával bemehetett idegen házba is.

Pár pillanatig teljes csend volt, aztán valaki ezt suttogta:

- A Bibliát megtalálta?

- Igen.

- Akkor lámpát gyújtunk. Bizonyára odarakta a fogalmazványt is.

A suttogó a két Csúszmászky volt. Ezek szerint már tudták, hogy a szerződés piszkozatát az öreg Frank megkapta tőlem, s most el akarják vinni. Vagy maga Gúnáros Frank jártatta el valahol a száját, vagy az új segéd árulta el.

Ebben a pillanatban tüsszentenem kellett!

De még mekkorát!

A tolvajok erre elejtik a Bibliát, kirohannak - és én? Na, gyorsan észbe kapok, a sarkukban vagyok, utánuk száguldok a folyosón, ki a hátsó ajtón az udvarba. Ott megállok. A kerítésen még nem mászhattak át, ilyen gyorsak mégsem lehetek, de akkor hol vannak? Ahogy gondolkodom, és figyelek, a disznóól felől egyszerre csak éktelen ordítás hallatszik:

- Gigá... gigááá... gigigááá!

Átvillan az agyamon: holnap jön a helyszínelő bizottság. A fickónak ott kell maradnia a disznóólban, míg a községi előljáró az embereivel itt-tartózkodik. Hanem a vén Franknak semmit sem szabad tudnia a dologról, különben még elrontja az egész mókát, és akkor... Azzal ott-termettem a disznóólnál, elretesztem az ajtót, s halkán ráparancsoltam a gúnárra:

- Tartsd a szád, Gigá!

Az állat elhallgatott abban a minutumban, ahogy a tudósok mondják. Az már az ő gondja volt, hogy miként helyezkedik el. Ezután kerestem a másik fickót, ugyanis két ember számára túl szűk lett volna a hely az ólban. Először a deszkakunyhóhoz mentem, de ott senki sem volt. Már tovább mentem volna, amikor valami az arcomba vágott, olyan erővel, hogy csillagokat láttam. A keresett fickó nem érezte magát biztonságban a deszkabódében, és belebújt a nyüstördögbe. Hiányoztak azonban a topográfiai ismeretei, ahogy a tudósok mondják. Véletlenül meglökte a dobot, úgy, hogy a lendkerék „fiziognómiám”-ba csapott. Az örömtől alig éreztem a fájdalmat. Bezártam a csapóajtókat, és rohantam kedvesemhez, hogy értesítem a kettős fogásról.

- Azonnal fel kell kelteni apát! - mondta.

- Hagyjuk csak aludni, különben sosem kaplak meg!

- Akkor vehetsz csak el, ha apa kimarad a játékból?

- Azt még meglátjuk. Gyere, a Bibliát visszatesszük a szokott helyére! Aztán majd elmondom, hogy mi a teendő.

A következő reggelen a vászon-, szövet- és gyapjúszövőmester, Gúnáros Frank Gusztáv korábban kelt a szokásosnál, mert állandóan a „komisszió” járt az eszében.

- Mi volt tegnap az a nagy láрма a disznóólnál?

- Ó, csak valaki elment az utcán.

- Rozi, azonnal zárd be az ólat, nehogy Gigá a szemlebizottság tagjai közül valamelyiknek a lábába csípjen!

Ez az utasítás ugyancsak tetszett mindkettőnknek. Rozi tudta, hogy az ól egész éjszaka zárva volt, de nem szólt egy szót sem.

Pontosan kilenc órakor látom, hogy a mester átvág a piacon, hogy a városbíróhoz menjen, aki előtt a tárgyalásnak le kell zajlania. Mindenki ott van már, a községi előljáró is, aki általában tizenkét órát szokott késni, csak a Csúszmászkyak nincsenek sehol. Ekkor elküldik Eberhar-

dot, a községi rendőrt a Csúszmászkyak házához, de egyedül jön vissza, és jelenti, hogy az ügynök tegnap este óta nem volt otthon. A tárgyalást tehát el kellett volna napolni, csak a szemle volt megtartható. Ezért én is felkelek a régimódi szövőszékem mellől, és belebújok a csizmámba.

Egy ilyen peres ügy akkoriban a mi falunkban valóságos furort okozott, ahogy a tudósok mondják. Frank kapuja előtt akkora tömeg verődött össze, hogy egy szalmaszálat sem lehetett volna leejteni. Átfurakodtam valahogy, s ahogy az előszobába értem, hallom, hogy a Frank házaspár hangosan jajveszékkel.

- Kérem - mondta éppen a községi elöljáró -, ez a piszkozat csak annyit mutat, hogy egy olyan szerződésnek kellett elkészülnie, mint amit keresünk. Hogy ez az irat *valóban* elkészült-e, ezt bizonyítani kellene. Ha nem akarnak esküt tenni, elveszítik a pert.

- Esküt tenni?! - kiáltotta a mester felesége, és összezsápta kezét a feje felett.

- Esküdni?! - szólt a mester is, és remegett a hangja. - Nem, esküt nem teszek semmi áron. Inkább vesszen a bódé, az udvar, az üzlet, akár az egész házam!

Frank ugyanis istenfélő ember volt, s úgy gondolta, ha feleslegesen esküdözik, egy lépést tesz a pokol felé. Ekkor léptem hozzájuk én.

- Mester uram, mit ad nekem, ha elérem, hogy a pört egy negyedórán belül megnyerje?

A tárgyaló felek úgy néztek rám, mintha az égből pottyantam volna közéjük.

- Hívatlanoknak „hallgass” a neve. Kotródjon innét!

- Ohó! Nem úgy van az, elöljáró úr! Kelmed egy évig piszmogott ezzel az üggyel, és nem tudott belőle semmit kihámozni, és most engem, aki negyedóra alatt megoldanám az egészet, el akar kergetni?! *Nullum regulum sinum exceptum!*¹⁵ - ahogy a tudósok mondják. Én egy tapodtat sem mozdulok innét, akkor sem, ha senki sem hívott.

Az ipse nem is álmodta, hogy én ilyen tudós koponya vagyok, s ékes latinságom minden porcikájában tiszteletet keltett az irányomban.

Azzal büszkén hátat fordítok neki, és még egyszer megkérdezem a mestert:

- Tehát mit ad nekem?

- Mit adjak, ha az ügyet megnyeri? Mit kíván kend?

- Ha nekem adja a lányát, egy negyedórán belül megnyerem magának a pört.

- A fickó tökéletesen megbolondult! - kiált közbe a községi elöljáró mérgesen, mert az előbb latinul beszéltem hozzá, és ő nem tudott válaszolni. Megint fel akarom adni neki a leckét, de ekkor közbelép Rozi, az apja nyakába borul, s többször így kiált:

- Mondj igent, papa! Csak ő segíthet rajtunk!

Ettől Johanna asszonynak is meglágyul a szíve, s minthogy elébe kerülni nem tud, hátulról ragadja meg szegény Frankot. Most pusmogás kezdődik kettejük között, míg az öreg egyszer csak betapasztja fülét, s kétségbeesetten felkiált:

- Jó, akkor hát kapja meg a lányt. De a pört meg kell nyernem!

- Rendben - felelem. - Akkor jöjjön be velem!

¹⁵ Helyesen: Nulla regula sine exceptione - nincsen szabály kivétel nélkül (latin)

Rozi már jó előre odakészítette a kosárra való tisztátalan gyapjút, most én ezt felmarkolom, és bemegyek a deszkaházikóba. A többiek utánam tódulnak. A házikóban óvatosan felnyitom a nyüstördög hátsó ajtaját, berakom a gyapjút, a csapóajtót ismét lezárom. Láttam már életemben pár ostoba arcot, de ilyeneket még sohasem. Az emberek nem tudták, mire véljék a dolgot, nézték egymást, néztek engem, nézték a nyüstördögöt, és percről percre nőtt a *konsternációjuk*¹⁶, ahogy a tudósok mondják. Mikor pedig a nyüstördög zúgni, bőgni kezd, csapatostul rohannak ki az ajtón, mert - képzelhetitek - úgy dolgoztam a lendkeréknél, mintha az egész égboltot nekem kellett volna forgatnom.

Aki a ládában volt, az sem érezhette magát egészen jól a bőrében, mert alig kezdtem neki a munkának, olyan jajveszékelést, ordítózást csapott, hogy az egy követ is meglágyított volna. De az emberek azt hitték, hogy a gépben lakó ördög csap ekkora lármát. Ekkor kissé felnyitom a csapóajtót, és bekiabálok:

- Hol van a szerződés?!

Válasz nincs, tehát tekerek tovább. Kis idő múlva megint bekérdezek, válasz nincs, forgatom tovább a kereket. Végül, amikor már ötödször teszem fel ugyanazt a kérdést, a bentülő így felel:

- Engedj ki! Ha kint leszek, megmondom.

Azokat a szemeket kellett volna látnotok, amit a többiek meresztettek, mikor a nyüstördög megszólalt! Én azonban nyugodtan tekerek tovább. Ekkor a bentülő végre belátja, hogy nincs menekvés, és mikor újból kérdezem, így válaszol:

- Az apám filckalapjában, a veritékbőr alatt.

- Jó, gyere ki! - kiáltom, felnyitom az elülső csapóajtót, s úgy megforgatom a lendkereket, hogy a gyapjúpelyhek szétszállnak az udvaron, mintha csak hóvihar lenne.

Ekkor kikászálódik ellenségem, de hogyan! Szentséges ég, egészen kikészült! A nyüstördögben töltött éjszaka után olyan ráncos lett, mint a harmincéves marhahús, ha forró vízbe dobják. A keze térdig lógott, a háta olyan görbe lett, mint egy üstökös pályaíve. Az esőtől csorgott róla a víz, a két csibész ugyanis, mielőtt betört volna a házba, hosszan kémlelődött, s a gyapjúcsomók most úgy tapadtak „barátomra”, mintha tollakat akart volna növeszteni.

- Uramisten! - kiáltja a községi előljáró. - Kend meg miféle szerzet?

Én nem sokat magyarázkodtam, hanem átkiabáltam az udvaron:

- Gyere ki, Gigá! Ne hagyd magad!

Erre az ólban olyan zaj támad, hogy az egész bizottság haja az égnek mered.

- Segítség! Tűz van, az istenfáját! - üvölt Csúszmászky, a gúnár pedig trombitál, mint egy afrikai elefánt, nyerít, mint egy ló, és ordít, akár egy tigris. Mikor az öreg Eberhard kinyitja az ajtót, négykézláb kihemperedik belőle az ügynök. Nem tud talpra állni, mert az üvöltő pátriárka állandóan a nyakán lóg. Azt a csúszást-mászást, azt a buk fencezést kellett volna látnotok! S ekkor a gúnár hirtelen megpillantotta az ifjabb Csúszmászkyt, aki úgy támaszkodott a fészerajtónak, mint maga a megtestesült szerencsétlenség, s akit Gigá a rátapadt gyapjúcsomók miatt az isten tudja miféle állatnak nézett. Hogy rövid legyenek: ráveti magát, aztán visszarepül az apjára, s ily módon gágogva, nyerítve, bőgve ingázik kettőjük között, hol

¹⁶ Megdöbbenésük

az egyiket csípi, hol a másikat. Az öreg Gúnáros Franknak csak nagy nehezen sikerül bezárnia az őrjöngő állatot az ólba.

Javasoltam a bizottságnak, hogy tartsanak Csúszmászkyék otthonában azonnal házkutatást, amit meg is tettek. A kalapot megtalálták, benne az írást is.

Hogy ezután mi jött, ti magatok is elképzelhetitek. A Csúszmászkyak nem tudtak tagadni. Hogy hol érezték magukat jobban, a dutyiban vagy a nyüstördögben, illetve a gúnár mellett az ólban, sosem árulták el. Rozi meg én egybekeltünk. Gigá még öt évig élt, s mindennap valami finomat kapott ebédre.

Na és a nyüstördög? Ő különös karriert futott be. Mikor átvettem apósomtól az üzletet, a lendkereket nem lehetett megmozdítani. Így újmódi jacquardgépeket szereztem be, s az öreg ládából fiaim és lányaim számára két könyök hosszú, egy könyök magas hintalovat készíttettem. Hiába, minél vénebb az ördög, annál jobb cimbora!

Németh Tibor György fordítása

AZ ÁLKEGYELMESEK

MI TÖRTÉNT A HÁROM HATTYÚBAN

Ki hallott már közületek Uhlewald színigazgató vándortársulatáról? Senki? Kár! Így azt sem tudhatjátok, milyen vihar kerekedett Limberg városában, mikor híre ment, hogy: „Jön Uhlewald!”

Vidám fickók voltak az Uhlewald-féle komédiások, de legvidámabb köztük maga az igazgató volt. A hozzászegődött művészelkeket őszintén ragaszkodtak hozzá, s ennek megvolt a maga oka. Uhlewaldot ugyanis atyai teendőiben két jelszó vezérelte, s ezekkel a társulat tagjai is szívük mélyéből egyetértettek. Az egyik jelmondat így hangzott: „Inkább kopjon fel az én állam, de embereimnek ne kelljen várni garasakra!” A másik: „Ha én nem is örülök, derüljön a közönség.” E két elv alapján intézte gazdasági ügyeit is, s ezekben nem volt semmiféle fennakadás. Az igazgató oly ügyesen bánt hitelezőivel - madártávlatban is -, hogy azok megtiszteltetésnek vették, ha a fogadóban a kémény mellett, azon a helyen, amit ő tett híressé, felírhatták adósságait a táblára.

Limbergben tehát elterjedt a hír, hogy: „Jön Uhlewald!” S a nevezett meg is érkezett. De nem ám valami reumatikus gebe által vont kordén, hanem három jókora, kétfogatú szekérrel.

Az első kettőn az útiholmik és kellékek voltak, a harmadikban a társulat tagjai szorongtak, oly zsúfoltan, hogy majd kicsordultak az oldaldeszán.

A természetes, kerek, okos és jóságos arcú főnök elől, a kocsis mellett ült. Élénken nézegette a városka házait. Kereste azt a helyet, amely hivatta lesz, hogy pár hétig a Múzsák templomául szolgáljon.

- Állj, apóka! - mondta, mikor a Három Hattyú fogadóhoz értek, ahol az első két szekér megállt. - Helyben vagyunk. Le a kocsiról, zsvány népség!

Elsőnek Uhlewald érintette meg a szilárd talajt, s rögtön a fogadó vendégszobája felé indult. A folyosón egy fiatalemberbe ütközött, aki az udvar felé igyekezett.

- Hisz ez Anton! Adj' isten, kedves fiam! Hála az égnek, megint Limbergben vagyunk. Hogy vagy, s hol bujkál a kedves papa?

A köszöntött a fogadós fia volt, egy magas növésű, tagbaszakadt legény, akiről mindjárt látszott, hogy dolgos, jó módú család sarja. Mosolyogva nyújtotta kezét.

- Isten hozta, igazgató úr! Köszönöm kérdését. Az ember úgy érzi magát, ahogy kergetik. Ebben pedig nincs hiány. Apám jelenleg nincs itt, de hamarosan hazajön.

- Ahogy kergetik? Ez úgy hangzik, mint egy rejtély.

- Meglehet. Nálunk azonban nincs minden rendben, mint legutóbbi ittlétükkor. Ezt nemsokára látni fogja. Jelenleg dúl a harc. Alig akad nap, hogy ki ne törne a zivatar. Apám most épp az ügyvédjénél van, és biztos, ha hazaérkezik, ismét dörögni és villámlani fog.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Látom, itt épp rám van szükség, hogy észre térítsük az öreget. Részletesen el kell majd mondanod, miféle harc folyik nálatok. Előbb azonban köszönni szeretnék a kedves mamának.

Uhlewald belépett a vendégszobába. A fogadós né és a jelenlevők szívélyesen fogadták. Kedves emlékeket őriztek róla, érkezése eltemetett reményeket élesztett újjá. A színpad virgong gyermekei rövidesen mind a tizenketten ott ültek a derék polgárok között, és élénk társalgásba merültek. Közben ott kint a fuvarosok a poggyász lerakásával vesződtek. A társulat tagjai csak akkor keltek fel, hogy kezükbe vegyék cókókjukat, mikor Uhlewald erre erélyesen intette őket. Végre a holmik bent voltak. Ekkor a színigazgató összeszedte kis csapatát, s a vendégszoba mögötti kamrába vonult velük. A helyiséget a fogadós né bocsátotta rendelkezésükre, hogy megbeszélhessék haditervüket.

- Úgy, úgy. Hm, hm! - mondta Uhlewald. - Először gondoljuk át, mi a teendőnk itt, Limbergben. Ez azért szükséges, gyermekeim, mert legutóbbi látogatásunk után sok rendeznivalónk maradt. Erről vendéglátóinknak, persze, illetet volna megfigyelkedniük. Itt van például a Három Hattyú tulajdonosa, Dienhold. Jóravaló vén csont, de szereti, ha „megkenegetik”. Neki még mindazzal tartozunk...

Előadását kénytelen volt megszakítani. A fogadós, akiről szó volt, megjelent az ajtóban, kezében egy csomó cédulával. Rögtön a társaság közepébe rontott.

- Jó napot, igazgató úr! Jó, hogy együtt vannak, mert mindnyájuknak hoztam valamit.

- Köszönjük, fogadós uram! Ez kedves magától - felelte Uhlewald nyájas fejbólintással, de nem kelt fel helyéről. - Csak nem verte magát miattunk adósságokba?

- Szó sincs róla. Régi számláikat kerestem elő, s engedelmével átnyújtom őket, hogy beléjük tekinthessenek.

- Szép magától, hogy ezeket a papírokat oly gondosan megőrizte. Rendnek kell lennie! De nekünk ne adjon át semmit „betekintésre”. Maga azt állítja, hogy mindent gondosan felírt, semmit sem hagyott ki. Nekünk nem kell több. Hiszünk magának. Tudhatja, hogy hitele van nálunk.

A fogadós elképedve nézett rá.

- Nem úgy, igazgató úr! Világos! Nemcsak azért hoztam a számlákat, hogy beléjük tekintsenek, hanem azért, hogy végre ki is fizessék őket. Már két esztendeje várok. Remélem, ezúttal megkapom, ami jár nekem.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Nem értett, fogadós uram. Azt gondolja, hogy mi csak úgy, szíre-szóra, bárkinek átadunk megőrzésre ilyen fontos iratokat? Azt hittem, maga olyan ember, aki érti a nemes lelkeket. Ha valóban így lenne, akkor értékelni tudná azt a nagylelkűséget és bizalmat, amivel megtiszteltük.

- Miféle lelki nemességről beszél itt, igazgató úr? Mit ér nekem a nemes lélek, ha az erszényem üres? Felolvasom egyenként, hogy ki mivel tartozik. Nehéz időket élünk, az én sorom a rossznál is rosszabbul megy. Pénzre van szükségem. Ha nem kapom meg, lefoglaltatom a poggyászukat. Már akkor ezt kellett volna tennem, amikor legutóbb itt jártak. Így legalább fedezni tudtam volna a kiadásaimat. Világos!

- Úgy, úgy. Hm, hm! Tehát pénzre lenne szüksége? - kérdezte csodálkozva az igazgató. - Ha csak erről van szó! Nem kell külön-külön felolvasnia, ki mennyivel tartozik. Mondja meg, mi a teljes összeg!

Ezzel hosszú szárnyú kabátjának zsebébe nyúlt, és egy ősrégi, piros bőrből készült levéltárcát húzott elő belőle. Néhány jegyzetlapon kívül nem volt abban semmi az égvilágon, legfeljebb levélborítékok és vizitkártyák. Hogy mit tartalmaz a tárcá, minden beosztottja tudta. Uhlewald ezután felállt, és az ablakhoz ment.

- Időben megtudtuk, hogy áll itt a szénánk. Úgy, úgy. Hm, hm! Martin! - szólt oda a sűgónak (ő állt legközelebb az ajtóhoz). - Ugorjon csak ki a fuvarosokhoz, mondja meg, hogy várjanak kicsit. Visszarakodunk.

- Visszarakodnak? - kérdezte a fogadós. - Ugyan miért?

- Nem a Három Hattyúban, hanem a Római Császársban tartjuk meg előadásainkat. A szekerek még itt vannak. Legalább nem kell háton cipekednünk végig a városon.

- A Római Császársban?! - vágott az igazgató szavába a fogadós. - Hisz nyolc nappal ezelőtt itt járt nálam leghőbb rajongójuk az ön megbízásából, és megegyezett velem, hogy előadásait nálam tartják, a nagyteremben. Most már nem léphetnek vissza.

- Miért ne léphetnének?

- Ez nem egyezik a megállapodásunkkal. A Római Császár tulajdonosának, persze, óriási örömet okozna, ha azokat a bevételeket, amelyeket a színelőadások hoznak, csak úgy, ukmukfukk, ő kapná meg. Én pedig örök időkre nevetségessé válnék.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Szóval beismeri, hogy általunk külön jövedelemhez jut? Ez szép és becsületes dolog magától, Dienhold, s ez tetemesen növeli azt a tiszteletet, amit irányában érek. Ettől függetlenül a Császársban játszunk. Nincs szükségem arra, hogy olyan sértéseket dugjak zsebre, amelyek engem s társulatom tagjait érintik. Úgy vélem, visszalépésünk jogos. Maga okos ember, s jobban ismeri a törvénykönyvet, mint sok jogász. Tehát nagyon jól tudta, mit tett, mikor tucatnyi fül hallatára adósainak kiáltott ki minket. Tanúk jelenlétében nem lehet senkit fizetésre felszólítani. Maga pedig egyszerűen ránk ront, s mindannyiunkat meg-aláz egymás előtt! Ez tizenkétrendbeli becsületsértés, amit peres útra kéne terelni. A Császársban játszunk! Mondja meg, mennyi az összes tartozásunk!

- Tizenkétrendbeli becsületsértés?! Drága igazgató úr, nem gondoltam komolyan... Világos! Azt hittem, mivel úgyis olyan jól ismerjük egymást...

- Épp azért, mert ismerjük egymást! A becsületsértés így kétszeresen súlyos. Egy ismeretlen előtt az ilyen úgy nem árthat annyit, mint így.

- De igazgató úr! Hadd oszlassam el a félreértést! Perbe keveredtem, s ettől néha felforr az agyam. Épp most jártam az ügyvédemnél, s attól félek, hogy a pört elveszítem. És akkor ön itt még tizenkétrendbeli becsületsértést akar a nyakamba varrni?! Ki bír el ennyi csapást? Dugja el a levéltárcáját! Szó se essen többé a pénzről. Csak azt szerettem volna bizonyítani, hogy a könyvelésem rendben van. Ami a pénzt illeti, úgy bízom önökben, mint magamban.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Ezt akárki megteheti: először vádaskodás, aztán jajveszékelés. Én becsültem magát, Dienhold, s bárhol játszottunk, jó szívvvel emlékeztem meg magáról, a Három Hattyú tulajdonosáról. Fáj nekem, hogy ennyire félreismertem. A Császársban játszunk! Mondja meg végre, hogy mivel tartozunk, hogy indulhassunk!

Uhlewald kinyitotta levéltárcáját, néhány rongyos szélű papírt húzott elő, s mintha csak bankókat tartott volna kezében, az asztalhoz lépett. A fogadós megállította.

- Kérem, igazgató úr, hagyja ezt! Így engem ér sérelem, mert olyan embernek nézhetnek, aki a magukfajta vendégeket nem becsüli eléggé, s nem tud velük bánni. Nem akartam sürgetni önöket, s ha nem akarja, hogy megharagudjak, elteszi a levéltárcát. Világos?! Az első napokban úgyis annyi kiadása lesz, hogy oktalanság lenne tőlem, ha gyengíteném anyagi helyzetét.

- Ami anyagi helyzetemet illeti, nos, azt nem rendítené meg, ha fizetnünk kéne, a maga komisszája nem sokat árthatna nekünk. De, úgy, úgy, hm, hm, magát mindig becsültem, és sajnálnám, ha most haraggal válnánk el. Tekintse részemről különös kegynek, hogy engedelkedésének. Remélem, ezek a jó emberek sem gondolnak már a becsületsértésre, s azzal is egyetértenek, ha nem követelem meg tőlük hatalmi szóval, hogy adósságaikat rendezzék. A bocsánat jeléül pedig közlöm, hogy nem megyünk a Római Császárhoz. Itt lépünk fel magánál. Meg van elégedve?

- Tökéletesen, igazgató úr!

Az igazgató jámbor arc kifejezéssel elrakta papírjait, majd azt kérdezte:

- Mi az a peres ügy?

- Hogy jogi szempontból a perek melyik fajtájához tartozik, nem tudom. De akkor, amikor megvettem ezt a fogadót „Bismarcktól”...

- Kitől?!

- Ez az előző tulajdonos gúnyneve, egyébként Wernernek hívják. Sokat foglalkozott politikával, s többet törődött könyveivel, mint az üzleti ügyekkel. Később el kellett adnia a Három Hattyút. Ebersbachba költözött, ahol a Három Hársfát vette bérbe. Falujában megválasztották a szegények előjárójának. Azóta, hogy ez a hivatal az övé, egyre kövérebb lesz. Felesége és felnőtt lánya kitűnően vezetik a boltot. A vendégszobájában ott lóg Bismarck, Moltke, az öreg császár s ki tudja, még hány nagy szellem és hatalmasság arcképe. Werner Bismarck-könyveket vásárolt magának, nem akar tudni, nem akar beszélni másról, csak Bismarckról.¹⁷ Még a feleségének is egy olyan színű ruhát vett, amilyen a kancellár uniformisa. Holott mindenki tudja, hogy ez a szín már évek óta kiment a divatból. Ezért őt is mindenki „Bismarck”-nak hívja. A fickó nincs eszénél. Világos!

- Úgy, úgy. Hm, hm! És van valami köze ennek a „Bismarck”-nak a maga peréhez?

- Persze. Elsősorban neki van. Akkor ugyanis, mikor hat évvel ezelőtt átvettem tőle a Hattyút, akkor... akkor... Tudja, igazgató úr, a pasas csődbe jutott, és nem akarta elveszíteni maradék krajcárjait is. Ekkor én titokban megvettem tőle ezt a fogadót. Aztán hétről hétre összegyűjtöttem a pénzt, s átvittem neki Ebersbachba. Mikor úgy éreztem, hogy már eleget adtam, beszüntettem a fizetést. Erre váratlanul színre lép ő, s kijelenti, hogy még ennyivel és ennyivel tartozom neki. Én, persze, tagadtam. Ekkor a bíróságra megy, és beperel. Nem akartam esküt tenni, mert... Ez mellékes... A pör csaknem két éve húzódik közöttünk. Holnap lesz a zárótárgyalás, a végtermin, vagy hogy mondják, s biztos, igazat adtak volna nekem. Werner azonban előállt azzal, épp ma tudtam meg, hogy megtalálta azt az írást, amin rajta van az aláírásom. Tehát... tehát... a pört biztosan elvesztem. Világos?!

- Miért világos? Miféle írást talált meg az az ember?

- Hát azt, amelyben elismerem, hogy a szerződésben foglalt összegén kívül még mi mindent fizetek neki. Erről az íratról a hitelezőknek persze semmit sem szabadott tudniuk. De Werner kötötte az ebet a karóhoz, hogy a szerződésben szereplő pénzen kívül még ennyivel tartozom. Én ezt nem ismertem el, mert az hittem, hogy a titkos egyezségről szóló írás elkallódott. Most újból előkerült, és rajt van a kézjegyem!

¹⁷ Otto von Bismarck herceg (1815-1898) Németország egyesítője, Poroszország vezetésével. A Német Birodalom első kancellárja

- Maguk mindketten csirkefogók, egyikük úgy, mint a másik. Remélem, ezzel maga is tisztában van. Tudja, mi lenne igazságos? Ha mindkettőjüknek fizetniük kellene. Ezzel az aláírással még magának, de „Bismarck”-nak is sok baja lesz. A Hársfa tulajdonosa erre nem gondol?

- Ő azt hajtogatja, hogy neki minden mindegy. Ügyvédre sincs szüksége, mert neki megvan a magához való esze. Az én ügyvédem erre persze csak rázza a fejét. Szerencsétlenségemben azonban ön is ludas, igazgató úr!

- Én?! Úgy, úgy, hm, hm! Miért, ha szabad kérdeznem?

- A sok szerelmi tárgyú előadás miatt. Azokban a darabokban, amelyeket itt játszottak nálunk, legalább ketten szerelmesek voltak egymásba, és volt, ahol ez a szám négyre, sőt hatra nőtt. Ezekkel a darabokkal az én Anton fiam eszét is összezavarták. Az a buta ötlete támadt, hogy neki is szeretőt kell szereznie. Persze ez önmagában nem lenne olyan nagy baj, hisz megvan már ehhez a kora. De azt, hogy épp „Bismarck” Lisbeth nevű lányának csapja a szelet, nem tudom elviselni.

- Ahá! Úgy, úgy, hm, hm! Szóval ezért dül maguknál mindennap a harc, és tör ki a zivatar?

- Ön már beszélt a fiammal?! Csak ne dühítsen tovább a kölyök, mert beváltom az adott szavam!

- Miféle adott szót, engedelmével?

- Azt, hogy ha tovább udvarol a lánynak, elkergetem a házamból. Hallani sem akarok arról az ebersbachi népségről! Legkevésbé „Bismarck”-ról, aki beperelt, és most nyeresre áll. Ha ő lenne az apóstársam, kiugranék a bőrömből. Világos?!

- Hm! Ami a házból való elkergetést illeti, ezt jól gondolja meg, fogadós uram! Anton jóra való, engedelmes fiú, de saját feje szerint megy élete útján. Bizonyára azt gondolja magában, hogy Lisbeth illik hozzá, s a gyerekeik már hírből sem fognak tudni arról a viszályról, ami nagyszüleik között dúlt. Persze nem ismerem a lányt. Olyan hitványka?

- Á, dehogy. Nem lehet rá mondani semmi rosszat. Csinos, dolgos, házias, mindig ízlésesen öltözködik, tiszta. Tán még valami tiszteletfélét is éreznék iránta, ha „Bismarck” nem perelt volna be, s nem nyerné meg az ügyet.

- Akkor egyezzenek meg békében egymással!

- Kedves igazgató úr, ez nem megy. Világos?! Werner nem enged, mert megnyeri a pert. Én pedig azért nem engedhetek, mert elveszitem.

- Úgy, úgy, hm, hm! És ha maga nyerne, akkor engedne? Legyen most az egyszer őszinte!

- Én-e?... Hát ezt nem tudhatom előre. De lehetséges, mert... Ez a per, mi tagadás, sok gondot okozott nekem, megkeseríti az életemet. Ehhez még jön az a félelem, amit az aláírás miatt érzek. Ez nagy fordulatot hoz a kettőnk ügyében. Nem akartunk mi ketten semmi rosszat! Én megkaptam a Hattyút, „Bismarck” meg kapott annyit, hogy berendezhette az ebersbachi fogadót. Korábbi adósait is lassanként kielégítette. Látható, hogy a mi egyezségünkől mindenkinek csak haszna volt. De a hírnevem, igazgató úr! Szívesen adnék valamit, ha valaki ennek a huzavonának véget vetne.

- Nincs eshetőség arra, hogy maga nyerjen?

- Nincs. Az ügyvédem épp az imént tudatta velem, hogy „Bismarck”, ha csak le nem késik a tárgyalásról, megnyeri a pert. Csak akkor veszítheti el, ha elkésik, mert aki nem jelenik meg időben, veszít. Világos?!

- Mikorra van beidézve?

- Holnapután délelőtt tízre, ide, Limbergbe.

- Úgy, úgy... Hm, hm!

Uhlewald furcsa arcot vágott. Emberei már ismerték ezt az arckifejezést. Az igazgató akkor öltötte fel, ha valamilyen csínyre készült.

- Tudna rajtam segíteni, igazgató úr? - kérdezte a fogadós, aki észrevette Uhlewald arcán a változást.

- Segíteni? Miért ne? Persze, nem könnyen, s az én hírnevem is kockán forog. Inkább arról beszéljen, Dienhold, mit ad, ha megnyeri a pert?

- Mit adok? Ezeket a számlákat itt, a kályhába dugom. Világos?! És a következő elszámolásnál is számíthatnak a hálámra.

- Rendben. A pert megnyeri. De van két feltételem.

- Micsoda?

- Először is: hagyja, hogy Anton Lisbethnek udvaroljon.

- De igazgató úr...

- Ha nem ért egyet, én nem erőszakolom. Csak jót akarok.

- Mondja meg, mi a terve. Talán egyedül is keresztül tudom vinni.

- Szó sincs róla. Erre csak a magunkfajta képes. Bár elismerem, hogy magának is van magához való esze.

- Tényleg baj van, ha Lisbethet kihagyjuk?

- Ez a „Bismarck” is ellenzi a két fiatal kapcsolatát?

- Persze. Még jobban, mint én. Világos?!

- Úgy, úgy, hm, hm! Hiába. A lányt így sem hagyhatjuk ki. Ki kell innia a keserű poharat, Dienhold.

- Hát jó. Nem bánom, ha olyan nagy szükség van rá. Jobb, ha engedek. Csak nyerjem meg a pört.

- Szép! Másodszor: maga fizeti a perköltségeket.

- Eszem ágában sincs! Ha nyerek, erre semmi szükség.

- Jó. Akkor maga veszít.

- Ma ugyancsak rámenős, igazgató úr. Kész nevetség lenne, ha megnyerném a pert, és én fizetném a perköltségeket.

- És éppilyen nevetséges, ha nem nyer, mert a perköltségeket nem hajlandó fizetni. Ebben az esetben kényszeríteni fogják, hogy fizesse őket, emellett ellenfelének követeléseit is ki kell elégítenie. A többről, ami ezzel a kétes üggyel kapcsolatban megfontolást érdemel, nem is szólok.

- Legyen! Vállalom a perköltségeket, Anton pedig vigye a lányt.

- Akkor megegyeztünk. Csapjon a markomba!

Mikor Dienhold megkönnyebbülten elhagyta a szobát, az igazgató jókedvűen embereihez fordult:

- Úgy, úgy. Hm, hm! Elégedett vagyok magammal, gyermekeim, ti is elégedettek lehettek velem. Adjatok egy kis helyet!

Megfordult, a tükörhöz lépett. Gondosan vizsgálni kezdte arcvonásait. A jelenlevők elképedésére, különböző fintorokat vágott s végül olyasmit tett, amit emberei lehetetlenségnek tartottak. Levette fejéről a parókát, s a színtársulat tagjainak ámulatára közszemlére tette eddig gondosan titkolt kopaszságát, sima fejbőrét, melyen mindössze három hajszál árválkodott. Miután ezeket is gondosan szemügyre vette, újból megfordult, s fürkészve a sűgő arcába nézett.

- Lépjen közelebb, Martin!

A férfi engedelmeskedett. Magas, inas, erőteljes figura volt, aki megfelelő öltözékben impónálón hatott volna.

- Úgy, úgy, hm, hm! Menni fog. A termet megfelel, az arc is. Halvány, szakálltalan, kissé ráncos. Hm! Nem szeretné egyszer eljátszani egy táborszernagy szerepét? Mondjuk, gróf Moltkéét?

- Én?! - kérdezte csodálkozva a sűgő. - Bizonyára tréfál, igazgató úr!

- Halálos komolyan kérdelem, fiam. Soha még egyetlen színpadi szerepre sem volt alkalmas, de mostani fellépésünkhöz épp magára van szükségem. Eljátssza a szerepet?

- Örömmel, hacsak nem lesz belőle bérlevonás.

- Ne aggódjon, kedvesem! Igaz, sokszor maradtam adós a bérével, de soha nem vontam le belőle semmit. És ha rendben volt a költségvetésünk, kiegyenlítettem, amivel tartoztam. Természetesen most is megkapja a teljes fizetését. Csak azt nem tudom, hogy mikor. Ezt csak az Isten tudja.

- Az ígéret megnyugtat, igazgató úr - mondta ünnepélyesen a szikár férfi.

- Szép! Akkor csinálunk egy kis színházat, de rivaldán kívül. Én Bismarck leszek, maga pedig Moltke. Hogy hogyan s mit kell eljátszania, még ma este megmondom. Most pedig, gyermekeim, foglalkozzunk hivatalos ügyeinkkel!

TOVÁBBI FEJLEMÉNYEK

- Ezt ti nem értitek. Én jobban tudom. Könyveim vannak róla. Ha azt hiszitek, hogy nem ért a hadviseléshez, óriásit tévedtek. Kamasz fiúként úgy lovagolt, mint egy huszárhadnagy, s úgy bánt a többi fegyverrel is, mint egy felnőtt. Még Herkulest is hátba lőtte légpuskájával. Pedig ez nem gyerekjáték, mert az meg egy oroszánt fojtott meg pusztá kézzel. Ekkor még csak iskolás volt. Diákkorában ő lett a legjobb vívó. Azt gondoljátok, a császár kinevezte volna tábornoknak, ha nincs hozzá tehetsége? Menjete csak be a szobába, nézzétek meg, ott lóg a falon császári egyenruhában! Az ember csak rápillant, s azonnal tudja, hogy hadvezérnek született.

A beszélő a ház előtt ült vendégeivel. A legények tekéztek, az éltesebb férfiak az öreg, terebélyes hársfa ágai alatt gyűltek össze, és államügyekről beszélgettek. Persze Werner vitte a szót. Gond nélkül átengedhette magát kedvenc időtöltésének, mert Lisbethnek éber tekintete

és gyors lába volt. A vendégek közül senkinek se kellett soká várnia a rendelt italra. Már alkonyodott, s mindenki tudja, ez az a napszak, amikor legkönnyebben erednek meg a nyelvek.

- Ezt a történetet a Herkulesse én is hallottam - mondta valaki. - Az eleven Herkulesről van szó?

- Nem, a szoborról, ami ott áll a parkban. De ettől Herkules Herkules marad. Olyan legény, aki az alvilág őrét, a Cerberust is agyoncsapta. Tudom, mert olvastam a könyvet, amelyben ez az eset részletesen le van írva. Jó, ha az ember foglalkozik a tudományokkal, akkor saját feje szerint politizálhat, nincs mások véleményére utalva. Az ilyesminek egyéb haszna is van. Például itt a pöröm a limbergi fogadóssal. Neki ügyvédet kellett fogadnia, nekem nem. Olyan jól kiigazodom a törvények között, mint egy jogász. Könyveim vannak róluk.

- Hogy áll a per?

- Mintha már vége is volna. Holnap délelőtt tíz órakor ítélethirdetés. Akkor bemutatom az írást, ami igazolja, hogy nekem van igazam. A papír hat évvel ezelőtt költözködés közben elkallódott, s csak tegnapelőtt találtam meg az énekeskönyvemben. Láthatjátok, hogy nagy becsben állt előttem. A zsoltárkönyvbe már előbb is belenézhettem volna, de nem volt rá időm. Nemcsak a zene, más tudomány is foglalkoztathatja az embert. Az én példám is bizonyítja, mennyit kellett Bismarcknak dolgoznia, tanulnia. Hisz láthatjátok, hogy egy olyan közönséges halandónak is, mint én, mennyit kell a könyveket bújni. Bismarcknál ehhez még jön a haditanács, a tárgyalások, a megbeszélések, az utazások. A tábornagy most megint úton van, inkognitóban. Így mondják, ha egy nagyúr titokban akarja tartani kilétét. Ebersbachban eddig nem járhatott, azonnal felismerném. A vendégszobában lóg négy példányban.

- Mi az úticélja?

- Ezt senki sem tudhatja. Az újság is hallgat róla. Nem olvastátok még a Limbergi Híradót?

A fogadás fürgén fölkelt, bement a vendégszobába. Nemsokára jött vissza, kezében a lappal. Kiterítette az újságot, s bár sötétedett már, megkereste a sokatmondó hírt.

- Itt van. „Mint hiteles forrásból értesültünk, a háborús veszélyre való tekintettel Bismarck herceg, birodalmi kancellár és Moltke gróf álnéven szemleútra indultak. Küldetésük célja szigorúan titkos.” Na, most már elhiszitek, hogy ért valamit a hadviseléshez? A két nagy ember előre tudja, mikor tör ki háború, azt is, hol vívják meg az ütközeteket. Ezt már hatvanhatban is bebizonyították, hetvenben és hetvenegyben szintén. Ha Törökország miatt a franciákkal és az oroszokkal harcba keveredünk, már kész terveik vannak. Én csak tudom, könyvem van róla.

- Jön megint a beszállás, ki tudja, tán még ágyúfüstben is lesz részünk.

- Ti csak fecsegetek, de én tudom, mit beszélek. Nem oszthatjuk meg erőinket. Nem küldhetjük a hadsereg felét keletre az oroszok, a másikat nyugatra a franciák ellen. Együtt kell tartanunk az egész hadat, s hagyni kell, hogy az ellenség benyomuljon ide. Ezen a terepen nem fogja kiismerni magát, és ettől elveszti a fejét. Tehát elképzelhető, hogy ezen a környéken mi is szívunk egy kis lőporszagot. Szívesen elmagyarázom a hadviselés egész stratégiáját. De előbb menjünk be a szobába, mert itt az újság már nem olvasható.

Felállt, a vendégek utána mentek. De még az ajtót sem érték el, megtorpantak. Egy négyfogatú kocsi száguldott be vágatva a faluba, s megállt a fogadó előtt. Míg a kocsis délcegen ülve maradt, a bakról egy legény ugrott le, s lecsapta a kocsilépcsőt. Egy úr szállt ki. Magas, katonás tartású ember volt, a fejét kissé előrehajította. Lábára hosszú szárú lovaglőcsizmát

húzott, testét sötét színű civil ruha fedte, fejét piros szegélyű katonasapka. Gyors pillantással felmérte a helységet, aztán intett. A kocsi erre elindult. Az utas a fogadó felé tartott.

Mikor elvonult a vendégek előtt, azok tisztelettel levették sapkájukat, kalapjukat és „Szép jóestét” kívántak. A jövevény bólintott, és belépett a vendégszobába. Miután körülnézett, a leghátsó asztalnál foglalt helyet. A fogadós, aki a többi falusival együtt követte, túlzó udvariassággal hajolt meg előtte, s megkérdezte, mit óhajt.

Az idegen válasz helyett szótlanul egy üveg sörre mutatott, mely ott állt a söntésasztalon. Werner ebből is értett, hozta az italt, mellé egy poharat. Közben pillantása arra a képre esett, amely a hallgatag vendég feje fölött lógott. A kettő közti hasonlóság úgy megdöbbenetette, hogy menet közben megállt, s a flaskát a földre ejtette. Az idegen éles, szemrehányó pillantást vetett rá. Figyelmeztetőleg felemelte mutatóujját, melyen a lámpafényben több drága gyűrű csillant meg. Werner felemelte a padlóról az épen maradt flaskát. Kihúzta belőle a dugót, töltött. Közben olyan mélyen meghajolt, hogy homloka csaknem az asztal szélét érintette. Aztán odalépett a falusiakhoz, akik közben szintén helyet foglaltak, s leplezetlen kíváncsisággal nézték a furcsa vendéget.

- Moltke!

Werner ezt az egy szót súgta oda cimboráinak, közben vigyázott, hogy az árulkodó megjegyzés ne legyen hallható az utolsó asztalnál. A szóra azonban minden fej a magasba emelkedett. Mindenki a festményt kereste tekintetével, hogy összehasonlítást tegyen a kép és eredetije közt. A hasonlóság szembeötlő lehetett, mert a fejek visszasüllyedtek. A falusiak beszédes pillantásokat váltottak egymással. Ez bizonyára feltűnt volna az idegennek, ha valami más le nem köti a figyelmét. Az úr ugyanis kigombolta felöltőjét, felső zsebéből jó pár térképet húzott elő, és kiterítette őket maga előtt. Annyira belemerült ezek tanulmányozásába, hogy észre se vette a személyének szentelt figyelmet. Úgy látszik, arról se vett tudomást, hogy a kabát kihajtott szárnyai mögött egy csomó fényes gomb s egy sűrű aranypaszománnyal díszített egyenruha gallérja vált láthatóvá. Az idegen, anélkül hogy csak egyszer felpillantott volna, a térképekre jeleket rajzolt. A sör azonban ínyére lehetett, mert pár percen belül másodszor kellett tölteni neki.

- A nagy Hallgatag! - suttogta a fogadós társainak, miután melléjük telepedett. - Semmi kétség! - Ezt a Limbergi Híradó szerkesztőjének is tudnia kellett volna!

A többiek helyeslően bólogtak. A helyiségben olyan csend volt, mint egy templomban. Ekkor halk kopogtatás hallatszott. A fogadós felpattant, és tiszteletteljes tartással odalépett a hadvezérhez, akit ő ismert fel. Ez - anélkül hogy fejét felemelte volna munkájából - bal kezének hüvelyk- és mutatóujját előrecsücsörített ajkai felé közelítette. Az okos fogadós azonnal kapcsolt, odaugrott a sarokban álló polcocskához, s már hozta is legdrágább szivarjait. Épp azon volt, hogy a ládikót átnyújtsa a magas vendégnek, mikor az parancsolólag az ajtó felé mutatott. Az utcáról egy kocsi kerekeinek görgése hallatszott.

Werner letette az asztalra a szivarosdobozt, és kisietett. Ismét egy négyfogatú hintót pillantott meg, melyből ugyancsak egy uraság szállt ki. A fogadó ajtaja felé tartott, miközben a kocsi tovaszárgaldott.

- Ez a Három Hársfa? - kérdezte a jövevény. Hangján érződött, hogy gazdája parancsoláshoz szokott.

- Szolgálatára, uram!

- Maga a fogadós?

- Parancsára!

- Érkezett ide egy idegen úr?

- Nem sokkal ezelőtt. A vendégszobában van, ha szabad uraságotat betessékelnem. - Olyan szélesre nyitotta az ajtót, amilyenre csak tudta. - Kérem, fáradjon be! Ott hátul...

Az öröm hullámától torkán akadt a szó, mert a lámpa fényében a jövevényben olyan valakit ismert fel, akinek személye Ebersbachban semmiképp sem maradhatott titokban. Az újonnan érkezett is civil kabát volt, lábain magasra feltűrt lovaglósizma, a fejét éppoly piros szalagos katonasapka fedte, mint a korábban jött úrét. Emellett bámulatos hasonlóságot mutatott azokkal a festményekkel, melyek a vendégszoba falán lógtak s a birodalmi kancellárt ábrázolták. És ha még valami kétség maradhatott személyazonosságát illetően, ez is eloszlott, amikor levette a sapkáját. A feje kopasz volt, csak homloka közepén virított a három világtörténelmi jelentőségű hajszál.

Az uraság habozás nélkül letelepedett a másik mellé. Kigombolta kabátját, kényelmesen kinyújtotta lábait. Belemarkolt a szivarosdobozba, amit a fogadós szolgálatkészen elébe tett. Amikor végre Werner segítségével sikerült meggyújtaniuk a kétes bűzrudacsák egyikét, a vendég kéjesen fújva a füstöt megszólalt:

- A ménkübe! A szivar ugyancsak jó, táborszernagy u... Akarom mondani: kedves bajtárs! Nem sejtettem, hogy Ebersbachban ilyen finomat találunk. Barzinban sem adtak különbet. Gyújtson rá ön is!

A „kedves bajtárs” szótlánul engedelmeskedett. Aztán a két úr belemélyedt a térképek tanulmányozásába. Közben olyan nyelven beszélgettek, melyből a jelenlevők egy kukkot sem értettek. A társalgás jó darabig folyt. Egyszer csak - úgy látszott - a két úr között nézeteltérés támadt. Bismarck hasonmása rábeszélőleg érvelt, még tűzbe is jött. Ellenfele nyugodt maradt, rosszállólag csóválta a fejét, alig szólt pár szót. Csak arca volt gondterhelt.

- Ej, mit kell aggályoskodni, kegyelmes u... Akarom mondani, kedves bajtárs! - kiáltott fel a hevesebb fél. - Itt ül egy csomó ember, aki tanácsot adhat nekünk ebben a dologban. Hé, fogadós!

A szólított tüstént ott termett.

- Ön ugye nem ismer minket?

- Ha az urak úgy parancsolják! - felelte a fogadós, és közben szörnyen ravasz képet vágott.

- Rendben. Akkor bizonyára nem jut téves következtetésre, ha felteszek magának pár kérdést. Egy feltételezésről van szó. Mi lenne, ha az oroszok ott állnának Limbergben, a németek pedig itt Ebersbachban? Meg lehetne szorongatni az ellenséget egy lovasrohammal? Maga okos ember, fogadós, látszik magán, s okkal kérdezem éppen önt.

Werner önérzetes pillantást vetett az asztalnál ülőkre, s így szólt:

- Ó, az ilyen kérdésre könnyen válaszolok. Könyvem van róla. A roham természetesen sikerrel járna, mert a terület sík, és bőven van hely rajta.

- Szép! - mondta a három hajszál tulajdonosa. - Akkor a lovassággal verjük szét őket!

A másik úr erre vállat vont, és sajnálkozó pillantást vetett a parasztokra, akik ugyancsak hegyezték a fülüket.

- Úgy gondolja, táborszern... Akarom mondani, kedves bajtárs, hogy ez a roham tönkretenné a földeket? Hja, ilyen a háború! Nem látom be, miért kéne áthelyeznünk a hadszíntért.

- Nem lehetne elintézni őket ágyútűzzel? - kérdezte a fogadós, aki égett a vágytól, hogy megcsillogtassa a két úr előtt a haditudományokban való jártasságát. - Akkor a golyók átrepülnek a földek felett, és nem kell annyi embert lóra ültetni.

A javaslatra a hallgató úr felugrott, és kimondhatatlan bámulattal nézett a tanácsadóra. És most valami hallatlan dolog történt: szóba állt a fogadóssal.

- Igaza van! Óriási! Ez a lehetőség eszembe se jutott. Mondja, tanult maga valaha stratégiát?

- Hát... Egy keveset! - felelte a fogadós, és arca ragyogott a boldogságtól. - Érték hozzá. Könyveim vannak róla.

- Ezt előbb is elárulhatta volna. Akkor egész más tervet dolgozok ki. A jelenlegiben hiba van jobbról is, balról is.

- Nem baj! - vigasztalta társa. Közben közömbös arc kifejezéssel bajuszát csavargatta. - Holnap újból terepszemlét tartunk. Ilyen fontos ügyben fél nap ide vagy oda, nem számít. Hallja csak, Werner! Magának velünk kell jönnie, szükségünk lesz a tanácsaira.

- Testestül-lelkestül szolgálatukra állok! - lelkenedett a fogadós, és szeméből öröm sugárzott. Már nem gondolt egyébre, csak a mérhetetlen megtiszteltetésre, ami érte. S a jelenet szomszédai és ismerősei szeme láttára, füle hallatára játszódott le!

- Igaz is. Hol ütjük fel ma éji szállásunkat? Más elképzeléseink voltak.

- Hol? Nálam, uraim, nálam! - vágott közbe a boldog fogadós. - Nem vagyok gazdag, s itt nincsenek olyan bútorok, amihez önök szokva vannak, de mindent megteszek, hogy elégedettek legyenek velem.

- Derék dolog. Mit gondol, bajtárs, maradjunk?

A kérdező bólintott.

- Rendben. Kérünk két szobát és valami jó vacsorát. Aztán alszunk egyet. Holnap reggel, pont öt órakor ismét szemlét tartunk.

Az elhangzottak után a Három Hársfában forradalmi változásokra került sor. Az általános sürgős-forgásban kiváltképp a fogadó női alkalmazottai csillogtatták meg képességeiket. Működésük folytán Werner nemsokára jelenthette:

- A szobákban rend és tisztaság van. Fáradjanak fel az uraságok!

Eltűnt a két idegennel. A vendégszobában megoldódtak a nyelvek. Hogy magát Bismarckot és Moltkét látták, efelől senkinek sem volt kétsége. Hogy az oroszok betörnek, s a védősereg Limberg és Ebersbach között veri meg őket, mindenki befejezett ténynek tekintette. Az is ma derült ki, hogy Werner milyen okos. Az ágyúk említésével magának a nagy Moltkénak gondolatait terelte helyes irányba, ez még saját tervét is elvetette, hogy az ő segítségével dolgozzon ki újat.

- Ki tudja, mire viszi ez a Werner?! - kiáltotta valaki.

- Nem marad itt Ebersbachban, ez már biztos!

- Elveszítjük, ez szent! Pedig igaza van. Jó, ha az ember könyvekkel foglalkozik. Én ugyan már öreg vagyok, de mától kezdve a gyerekeim nem kelhetnek fel a könyv mellől, míg folyékonyan nem olvasnak.

- Én pedig mától kezdve a Németországban megjelenő összes lapot járatni fogom. Nem tréfa, ha az ember ezekből merít híreket.

- Milyen hamar valóra válhat egy jóslat! Alig fél órája mondta Werner, hogy az oroszok és a franciák betörnek, s már itt is van Moltke, hogy megnézzék a terepet, ahol szétverjük őket. Hazaugrom, s mindent elmondok az öregemnek.

Ez a kijelentés úgy hatott, mint a bomba. Mindenki felugrott, mert érezték, hogy a nagy újságot olyan széles körben kell terjeszteni, amilyenben csak lehet. A szoba pillanatokon belül kiürült. Persze csak rövid időre, mert a hír, hogy Bismarck és Moltke megszállt a Hársfában, s holnap reggel terepszemlére megy, hogy a fogadós segítségével haditervet készítsen, úgy terjedt el a faluban, mint a futótűz.

Nemsokára akkora tömeg verődött össze a vendégszobában, hogy egy gombostűt sem lehetett leejteni. A becsődülők legalább a ruhája csücskét szerették volna látni a két neves férfinak.

A falubeliek lelkesedését csak az a hír csökkentette, hogy a döntő ütközetre itt a közelben kerül sor. Az emberek panaszkodtak, s már azokat a károkat számolgatták, ami a községet sújtja. Ekkor valakinek szerencsés ötlete támadt:

- Ide figyeljete! Mondani akarok valamit! - kiáltotta a tömegnek. - Még van remény. Ha sikerül elérnünk, hogy Werner a mi szószólónk legyen, az egész ügy fordulatot vehet.

- Hogyan?

- Egyszerűen. Werner holnap kimegy az uraságokkal a földekre, és tanácsokat ad nekik. Azt kell mondania, hogy itt, a mi környékünkön nem lehet csatát nyerni. Ha ezt elég meggyőzően hangoztatja, az urak más vidék után néznek.

- Igazad van, ezt kell mondania! - kiáltotta egy hang.

- És akkor egy kicsit befűthetünk a langenbergieknek is, akik mindig piszkálnak minket.

- Úgy van! Úgy van! Az ütközetnek Langenbergnél kell lezajlania!

- Ne üvöltözzetek! - intette őket a fogadós, aki épp akkor lépett a terembe. - Az uraságok megvacsoráztak, most aludni szeretnének. Mi bajotok a langenbergiekkel?

- Gyere ide, Werner! Ül le közénk! Nagy szívességet kell tenned nekünk!

- Éspedig?

- Nincs nekünk szükségünk semmiféle ütközetre, mindenünk elpusztul.

- Elpusztul? Ti csak fecsegtok, de én tudom, mit beszélek. A kár, amire számítottok, jelentéktelen. Egy magamfajta előre látja a dolgok menetét. Megmondom, mi történik. Jobbról jönnek a franciák, megverjük őket, és fizetnek ötmilliárd márka kártérítést. Balról jönnek az oroszok. Azokat is megverjük. Ők is fizetnek ötmilliárdot. Ebből az összegből mindannyian kapunk annyit, amekkora a kárunk. Bismarck és Moltke nálam szálltak meg. Ha segíték nekik megcsinálni a tervet, ők gondoskodnak arról, hogy ne járjunk rosszul. Tízmilliárd márka! Egypár ezer ide, vagy oda, nem számít. Holnap beszélek a fejükkel.

- Szép. De van még egy-két megfontolandó dolog. Ha jönnek a törökök, a zuávok s tetejébe még a tatárok is, akkor nem érezhetjük magunkat olyan biztonságban, mintha Ábrahám kebelén lennénk. Tudjuk, hogy bánt velünk ez a népség az ősidőkben, s neked is van feleséged meg lányod, Werner.

- Igaz. Ezen még nem gondolkoztam.

- Akkor remekelnél csak igazán, ha ezeknek a felvágós langenbergieknek nyakába varrnád az egész ütközetet. Azzal együtt, amivel jár. Mit számít azoknak pár ezer török meg tatár? Ezt a fogást, biztos lehetsz, meghálálnánk neked.

- Ez a beszéd. A langenbergiekkel úgylis hadilábon állok. De az ügyet még át kell gondolnom. A csatának előnyei is vannak. Kiváltképp a fogadó szempontjából. A hely, ahol megvívták, híressé válik, s még évek múltán is jönnek a látogatók, hogy megtekintsék a környékét.

Hallgatói nem értettek vele egyet. Parázs vita kerekedett, s a többiek addig ostromolták Wernert kéréseikkel, elképzeléseikkel, míg beadta a derekát.

- Jó. Úgy lesz, amint kívánjátok. Az ütközetet Langenbergnél vívják meg. De mielőtt végső döntés születik, egy mukkot se!

- Persze. Amiről beszéltünk, köztünk marad. Te bizonyára meggyőződ majd az urakat. Te vagy az erre való ember.

- Szemernyi se aggódjatok! Oly ügyesen csavarom a szót, hogy a kegyelmesek észre sem veszik, és a kelepccémbe estek. Bőven hozok fel okokat. Értek a hadviseléshez, könyvem van róla.

Későre járt, mire a vendégek elhagyták a fogadót, s Werner övéivel nyugovóra térhetett. Mozgalmas napja volt. Az izgalomtól még sokáig nem szállt álom a szemére. De nem ő volt az egyetlen, aki a házban virrasztott. Lisbeth is szobájába ment, de csak rövid ideig maradt ott. Mikor úgy érezte, hogy senki sem zavarhatja meg, lesurrant a lépcsőn, s a nyitott ajtón át kilépett a szabadba.

A hársfánál, melynél nappal a fogadós fitogtatta politikai és haditudományát, ült valaki. A lány közeledtére felállt. Hozzálépett, s teketóriázás nélkül kezébe fogta arcát, forró csókot nyomott rá.

- Jó estét, Lizácska! Ma este ugyancsak sokáig várattál.

- Ne haragudj, Anton! Nem tehetek róla. Két vendégünk érkezett. Hogy ki, egész életedben ki nem találod!

- Lehetséges. A világon annyi ember van, hogy nem ismerhetek mindenkit személyesen. Még kevésbé tudhatom, hogy a sok millió közül ki tért be épp ma hozzátok. Valóban olyan kiváló egyének?

Igen. Apa egészen odavan az örömtől. Képzeld, egész nap egy szót sem szólt a perről! Ez pedig valami!

- Úgy. A császár járt nálatok, vagy Bismarck?

- Eltaláltad! - bámult a lány. - Eltaláltad. Hallottál valamit?

- Semmit. Tíz óra óta ott állok a kerítés mellett, és rád várok. Nem kockáztatok, hogy az idevalók közül bárki is meglásson. Hogy beszélhettem volna bárkivel? Ami sikeres „rejtvényfejtésem” illeti, bizonyára tréfálsz.

- Szó sincs róla. Komolyan beszélek. Bismarck és Moltke van nálunk a fogadóban. Itt töltik az éjszakát.

- Üres beszéd.

- Egyáltalán nem az. A két úr fent alszik az emeleten. Meg akarják nézni a vidéket, itt akarják megverni az oroszokat meg a franciákat. A papa segít nekik a terv kidolgozásában. Holnap velük megy, és mindent megmutat nekik.

- Üres beszéd.

- Hagyd ezt az „üres beszéd”-et! Nem ugratlak. Az uraságok este érkeztek. Mindketten egy-egy négyfogatú hintón. Először Moltke jött, aztán Bismarck.

- Úgy. Talán a keresztlevelüket is bemutatták?

- Nem. Az ilyen uraktól az ember útlevelüket sem kérheti. De mi felismertük őket. Képeik ott lógnak a vendégszoba falán.

- Szóval nem tévedtetek. Akkor igaz, ami a mai lapban áll - mondta a fiú.

Ha Lizácska kicsit jobban figyel, tán észreveszi hanghordozásán, hogy többet tud a két jövevényről, mint amennyit elárult. A fiú folytatta:

- A szerkesztő tegnap nálunk járt vendégségben, a hírt Uhlewaldtól hallotta, aki egy berlini lapból vette.

- Uhlewald? Ez a színigazgató, akinek társulata két évvel ezelőtt a Hattyúban játszott?

- Igen, ő az. Most megint nálunk van. Ismered?

- Nem. Limberg innen túl messze esik. Este senki se megy át oda, hogy színházat nézzon. De egyszer szeretnék én is ilyet látni!

- Ezt könnyen megteheted. Uhlewald tudja, hogy a kedvesem vagy, és annyi szabadjegyet kapsz tőle, amennyit csak akarsz. Holnap el is hozhatod őket, mikor bejössz Limbergbe a hetipiacra.

- Semmi értelme. Ha a város közelebb volna, én akkor se mehetnék be hozzátok. Elfeledkeztél a perről!

- Dehogy! Uhlewald azonban igen okos ember. Sok dolgot elintézett már, amihez más hozzá sem szagol. Azt mondta, az apáink közt dúló viszálynak vége lesz, csak gyere be hozzá holnap a Három Hattyúba. Eljössz Liza?

- Ez szófia beszéd. Az igazgató csak azért mond ilyeneket, mert látni szeretne. Lehet, hogy én túl tudnék járni az apám eszén, de a tiéd biztosan kihajít.

- Előbb próbáljuk ki. Te ugye holnap bejössz a hetipiacra, ahogy szoktál? Ott találkozunk. Aztán meglátjuk, mi sül ki a dologból. Épp ideje, hogy az örökös viszálynak véget vessünk. Különben megszököm otthonról.

Anton gyengéden rátette a kezét a lány vállára, és magához vonta. Olyan sok mondanivalójuk volt, s az idő oly gyorsan röpült, hogy Lisbeth megriadt, mikor a templom toronyórája elütötte a hármat. Felugrott.

- Ilyen késő van?! Aludni megyek, az apám hajnali négykor kelt.

- Maradj inkább ébren! Egyórai alvással nem sokat kezdhetsz. Menjünk be a vendégszobába, onnan bejárhatsz a konyhába, hogy a reggeli kávé időre elkészüljön. Én pedig... Nos, én is iszom egy csészével.

- De mi lesz, ha apa ezt megtudja?

- Mire ő felébred, én rég kereket oldottam.

- Jó, akkor gyere! Nem zárom be az ajtót. Az udvarra nyílót sem reteszelem be, hogy akármelyiken kiszaladhass, ha apám feltűnne.

A szerelmesek beosontak a házba. A lány megtette a szükséges óvintézkedéseket, aztán a konyhában kezdett tenni-venni. Közben Anton beosont a vendégszobába. Odalépett a faliórához, amelynek a csendben hallatszott egyhangú tiktakolása. A fiú halkán, gyorsan odahúzott egy széket, ráállt, s a mutatót egy órával visszaforgatta. Ezzel elvégezte mai feladatát. Ártatlan arccal visszament a konyhába.

Liza később csodálkozott, mikor észrevette, hogy a kismutató szerint kettő múlt. Anton azonban megnyugtatta:

- A torony órája az imént hármat ütött. Eszerint háromnegyed kettő volt, s nem három. Tévedtünk. Itt az órák, nézd meg! Rajt van a pontos idő!

A PÖR VÉGE

Werner sokáig hánykódott álmatlanul. Másnap nem ébredt fel a megbeszélte időpontban. Mire lement a földszintre, Anton rég elillant. A fogadós első pillantása az órára esett.

- Negyed öt! A mindenségit! Csaknem elaludtam. Jó, hogy te már fönt vagy, Liza. Készítsd el a kávé! Mindjárt jön anyád is. Az uraságokat pedig fel kell ébreszteni!

Úgy történt, ahogy mondta. Már magasan állt a nap, a cselédek fogatjaikkal a mezőre vonultak. Közben kíváncsi pillantásokat vetettek a fogadó felé. Gazdáik félbehagyták a reggeli munkát, hogy ott lehessenek, mikor a három stratégia útnak indul. De mikor az egyik érdeklődő be akart lépni a Hársfa ajtaján, Werner elutasító arckifejezéssel útját állta.

- Ide figyelj! Ma békén kell hagynotok az urakat! Mit gondolnak rólam, ha engedem, hogy mint állatkertben a majmokat megbámuljátok őket? Gyertek vissza este! Akkor mindent elmondok.

Az illető belátta, hogy a fogadósnak igaza van. Kiment a házból. De a kintlevők sötét arccal fogadták. Erre zsebre dugta a kezét, s nekitámaszkodott a kerítésnek. Messziről élvezte, amit közlőrl nem láthatott. Nem unatkozott, mert szomszédai lassanként mind odaszállingóztak, s mikor a két jeles férfi kilépett az ajtón, hatalmas tömeget pillantott meg.

Az egybegyűltek csak azért nem kezdtek üdvözlőgásba, mert a két úrnak az volt a kívánsága, hogy rangjuk és személyük titokban maradjon. Ezért sürgősen be is fordultak egy mellék-ösvényre, s eltűntek a bámszkodók szeme elől.

- Láttátok őket? Micsoda szemek, micsoda futás! Az ember ebből is tudja, miféle nagyságokkal áll szemben. Micsoda tekintet, micsoda rohanás! Így egyikünk sem lett volna képes elpárologni.

- Ugyan, miért ne? Werner is úgy loholt, ahogy ők. Az arca még ünnepélyesebb volt, mint a két úré.

- Hja, a Werner! Nem akármilyen ember! Tudja ő, milyen képet kell vágni, ha az ember ilyen társaságba kerül. Könyvei vannak róla.

- És milyen pillantást vetett ránk! Ravasz! Szeretnék velük lenni, hogy halljam, mint veszi rá a két urat a csatatér áthelyezésére.

- Igazad van. Kár, hogy erről csak este értesülünk! Tudjátok mit?

- Mit?

- Átmegyek Limbergbe, ott már tíz órakor hallható lesz, mit végeztek. Wernernek addigra a bíróságon kell lennie.

- Valóban! A tárgyalást nem szalaszthatja el. Igaz, egy órával később indultak, mint ahogyan tervezték, de négy óra hosszú idő. Tízre kész lesznek. Veled megyek!

- Én is - mondta a harmadik. - Ma van a hetipiac. Az ember otthon könnyen talál kifogást. Wernernek a Három Hattyú előtt kell elmennie. Mikor a bíróságról jön, elcsípjük.

Mindenki belátta, hogy ez bölcs elgondolás. A jelenlevők között mind többen akadtak, akiknek valamit sürgősen el kellett intézniük a városban. Nem sokkal ezután a limbergi úton közlekedők ugyancsak élénknek találták a forgalmat.

Mikor Dienhold megpillantotta az Ebersbachból érkezők első csoportját, a szokottnál is szívélyesebben fogadta őket. Feszült hangulatban volt. Uhlewald nyilvánvaló okból nem árulta el neki tervét. Csak Antonnak súgta meg, mit forgat a fejében. A fiú fogta be tegnap este a két sárgát a hintó elé. A direktor szállt fel a kocsira Martinnal s a színlapárussal, akinél több csomag volt. Ezután a hintó elindult. Hová? Ezt nem tudta a Hattyú tulajdonosa, bár sejthette volna. Éjfél felé hallotta egyik vendégétől, aki bérkocsis volt, hogy Anton kissé korábban két felszerszámozott lovat vett kölcsön tőle, s a kitűzött időre visszavitte őket. A fogadós találgatta, mi járhat a négy ember fejében, de nem tudott semmi okosat kisütni. Azt remélte, hogy az ebersbachiaktól megneszel valamit.

- Hogy vagytok mostanában? - kérdezte tőlük felszolgálás közben.

- Köszönjük jól. Ha a rosszat nem számítjuk.

- Mindenütt így van. S manapság az ember több rosszat tapasztal, mint jót. Az üzlet akadozik, nincs pénz. A fogadók üresen állnak. Csak a lapkiadók csinálnak jó boltokat. Az emberek alig várják, hogy az újságot kezükbe vegyék, s lássák, nem történt-e valami.

- Az embernek nem kell újságot olvasnia, hogy ezt megtudja. Hogy történik valami, az bizonyos.

- Én ebben nem vagyok olyan biztos. Honnan szereztek híreket, ha nem az újságból?

- Nekünk Ebersbachban nincs szükségünk a ti újságaitokra. Épp most tájékozottabbak vagyunk, mint maga Berlin.

- Biztosan Bismarck írt nektek.

- Hát írni... nem írt.

- Persze. Hisz van egy „Bismarck”-otok. Ostobaság volna tőle, ha firkálgatni kezdene.

- Wernerről beszélsz? Igaz, ti ketten ellenségek vagytok, de mi kitűnően kijövünk vele. Szerencsénk van, hogy egy faluban lakunk, mert az olyan ember, aki keresztüllát a szitán!

- I-i-i-gen? Akkor csak örüljete, hogy ott él köztetek.

- Örülünk is, mert ha nem Ebersbachban élne, alaposan megjárhatnánk, mikor a franciák meg az oroszok betörnek.

- Ti nem vagytok eszeteknél! A franciák meg az oroszok ezen a tájon?!

- Hogy közülünk ki nincs eszénél, az majd elválik. Mi tudjuk, hogy a törökök, a tatárok, a kalmükök meg a baskírok rövidesen a nyakunkon lesznek. Milyen forrásból? Ez a mi dolgunk.

Igaz, hogy az ebersbachiaknak tegnap Werner megtiltotta, hogy a nagy eseményről beszéljenek, de ki képes tartani ilyen körülmények között a száját? A derék parasztok ezúttal többet tudtak, mint a magas minisztérium, a birodalmi gyűlés, a királyi ház hercegei és hercegisasszonyai. Hallgatniuk bűn lett volna saját tisztességük rovására. Dienhold rövidesen éppúgy ismerte az ebersbachi eseményeket, mint az odavalósiak. Egyszerre világosság gyúlt az agyában. Külsőleg meg kellett őriznie nyugalmát, de szíve repesett az örömtől. Tudta, milyen az ellenfele, s tisztában volt vele, hogy csak Bismarck személyes látogatása tartóztathatja fel.

Félelme, hogy ellenlábasa időben érkezik a bíróságra, percről percre csökkent.

Valóban. Űtött az ítélethirdetés órája. Dienhold vette sapkáját, s ment. A szoba megtelt vendégekkel. Többségük Ebersbachból jött. Az emberek az ablakhoz csődültek, Wernernek most kellett megérkeznie. Egy pillantás az arcára elárulhatta, sikerült-e keresztülvinnie a falubeliek tervét.

Az óra elkondította a tízet. Wernernek híre-hamva sem volt. Az óra negyed tizenegyet mutatott. A fogadós még mindig nem volt látható. Egy óra haladékot kapott a törvény értelmében. Ha nem jelentkezik, elvesztette a pert. Tizenegyig helyben kell lennie.

Egyszer csak a jelenlévők mind kidugták fejüket az ablakon. Nem Wernert pillantották meg, hanem a lányát, Lisbethet, aki Anton társaságában a fogadó felé tartott. A pár belépett az ajtón. Anton tüstént anyjához vezette a lányt.

Liza megjelenése élénk találgatásokra adott okot, olyan kérdéseket vetett fel, amelyeket senki sem tudott megválaszolni. Az összegyűlteket figyelme ismét az ablak felé fordult. Háromnegyed tizenegy. Az ideges feszültség egyre nőtt. A kívülállónak az lehetett a benyomása, hogy Wernernek nemcsak saját érdekében, de minden ebersbachi miatt nyernie kell.

Az óra tizenegyszer kondult. Még eltelt egy kis idő. Ekkor megjelent valaki az utcán. Arca ragyogott a boldogságtól.

A következő percben feltűnt valaki más is, akinek arcán harag és bosszúság ült. Anélkül, hogy egyetlen pillantást vetett volna a fogadóra, elrohant előtte. Későn érkezett. Aki látta a Hattyú tulajdonosának arckifejezését, biztos lehetett benne.

A feszültség, amit a vendégek éreztek, feloldódott. Pártfogójuk ellenségének a házában voltak, ezért türtöztették magukat. Jobban, mintha másutt lettek volna. Senki sem nézett ki már közülük az ablakon. Bizonyos volt, hogy időbe telik, míg Werner újból felbukkan. Ezért nem szenteltek figyelmet annak a három embernek sem, aki most merült fel egy mellékutca homályából. Pedig rájuk fért volna.

Először egy személy tűnt fel. Mindenféle csomagot cipelt. Rá lehetett ismerni a színházszolgára s színlapárusra. Pár perccel később, mikor eltűnt a fogadó ajtajában, két férfi fordult be a sarkon. Az egyikük természetes, jóságos, kerek képű egyén volt, a másik, akiről lesírt, hogy az élet nem részeltette kegyeiben, oldalán lépdelt. Uhlewald volt az, és Martin, a sűgő. Kényelmesen, sétálva közeledtek. Kis időre megálltak a fogadó előtt, aztán bementek a vendégszobába.

- Jó reggelt!

Senki sem válaszolt nekik. Úgy látszott, hogy hely sincs számukra. A testesebb férfi azonban nem sokat teketóriázott, félretolt két ebersbachit a padon, és könyökével tág helyet harcolt ki soványabb társa számára.

- Kik ezek?! Úgy viselkednek, mintha otthon lennének!

Dienhold nem mutatkozott. Fent ült szobájában, és bezárkózott szobájába, hogy zavartalanul élvezhesse a diadal felett érzett örömét. Tényleg zavartalanul? Időnként olyan gondolatok suhantak át agyán, melyek nem illettek jelenlegi hangulatához. Vajon nem káröröm-e az, amit érez? - tette fel lelkiismerete a kérdést. Kinek kellett volna valójában megnyernie a pert? Miféle fondorlattal győzött ő?

Uhlewald fején találta a szöveget, mikor a fogadóst „jóraivaló vén csont”-nak nevezte. Dienhold ugyanis olyan ember volt, akit az öröm engedékennyé tesz legmakacsabb ellenfelével szemben is. Arra gondolt, milyen csalárd, álnok módon jutott a fogadóhoz. Eszébe jutottak az eltelt két év gyötrelmei. Egyetlen fia, akire sosem kellett panaszkodnia. Werner lánya s maga az apa, aki e percben lesújtottan áll a bírósági jegyző előtt és... Nem kínoztta magát tovább. Felkelt székéről, és ellentmondó érzéseivel viaskodva elkezdett fel-alá járni a szobában.

Kopogtattak.

- Nyissa ki az ajtót, fogadós uram!

Dienhold engedelmeskedett. A színikazgató lépett be.

- Úgy, úgy, hm, hm! Az ember töri magát, hogy megnyerje valakinek a pert, s amikor ez sikerül, az illető elbújik, magára zárja az ajtót, s „Jó reggelt!” vagy „köszönöm”-öt se mond neki. Miféle hála ez?

- Ide figyeljen, igazgató úr! Ön megint rosszul ítél meg engemet. Világos?! A „Jó reggelt!”-tel nem sokra mennének, ami azonban a „köszönöm”-öt illeti... Nézzen csak ide!

Odalépett asztalához, s egy ládikából kivette azokat a cédulákat, amelyeket tegnap akart odaadni a társulatnak. Rögtön gyufát gyújtott, a papírokat fölője tartotta, aztán betette a kályhába.

- Meg van elégedve?

- Ezt a pontot illetőleg: igen. Itt a kezem. Nekem kell magának „köszönöm”-öt mondanom. Azt azonban, amit ennek kell követnie...

- Bízsa csak rám! Épp most született egy gondolatom. Keresztülviszem, ha Werner is észre tér.

- Úgy, úgy. Hm, hm! S mi ez, ha szabad érdeklődnöm?

- Miért ne? Ha jön a bíróságról, behívom, s vele és Antonnal együtt átmegyünk Lisbethért Ebersbachba.

- Bravó, Dienhold! Maga becsületes ember! De az utat megspórolhatja magának. Lisbeth itt van, lent a konyhában. Megvallom, nem bíztam magában, s le akartam rohanni.

- Liza itt van? Na, akkor már csak Werner hiányzik. Figyelnem kell, hogy mikor... - Félbeszakította mondókáját, és az ablakhoz lépett. - Épp erre tart. Fel kell jönnie! Világos!

Faképnél hagyta a mosolygó Uhlewaldot, és lesietett. Werner lehajtott fejjel épp a fogadó előtt haladt el, amikor megragadták a karját. Megtorpant, felnézett. A csodálkozástól elakadt a szava, mikor a Hattyú tulajdonosát látta maga előtt. Az nyájasan nézett rá. Werner csodálkozása azonban hamarosan elillant. Helyet adott szokásos dühkitöréseinek. Karját kiszabadítva ezt mondta:

- Mit akarsz?! Mi az, amit még el akarsz venni tőlem?!

- Gyere már be hozzám! Beszélni szeretnék veled!

- Te velem?! Hogy én bemenjek a te házádba? A Három Hattyúba? Soha! Arra, hogy itt fogdoss, sosem került volna sor, ha én nyerek. Most csak azért sem megyek be!

Dienhold újból megragadta a karját, és szorosan tartotta.

- Nem akarlak én téged bántani, Werner. Jót akarok. Világos?! Gyere be velem! Nem bánod meg.

- Soha! Egyszer megmondtam. Ezen nem változtatok.

- Mégiscsak be kell jönnöd! Nem engedek. S ha már az én kedvemért nem akarsz bejönni, tedd meg Lisbeth és Anton kedvéért.

Az ellenfelek párbeszédére a bentlevők is felfigyeltek, s az ebersbachiak a kíváncsiságtól űzve köréjük sereglettek.

- A gyerekek kedvéért? - kérdezte Werner. - Az ő kedvükért éppenséggel nem! És gondoskodni fogok arról, hogy ne legyen többé alkalmad együtt emlegetni a nevüket. Az *én* lányomnak nincs szüksége arra, hogy a *te* fiad felé kacsintgasson.

- Akkor gondoldj arra a pénzre, amit neked kell kifizetned! Én, függetlenül a mai döntéstől, szeretnék veled békében megegyezni.

- Velem te ne egyezkedj! A költségeket nem fizetem, semmisnek veszem az ítéletet, és előlről kezdem a pert. Azért mondom, hogy tudd! A következő menetben pedig én nyerek, mert kezemben van az aláírásod. És ha azt képzeled, hogy nem tudok érvényt szerezni jogaimnak, nagyon tévedsz. Keresztülviszem, amit akarok. Könyveim vannak róla. Ezenkívül tegnap este óta van két ember, akire rábízhatom magam. Amit azok mondanak: szent. - Ezzel falubelijeit felé fordult. - Ti már tudjátok, kikről beszélek.

- Persze hogy tudjuk. *Te* biztosan nyerni fogsz. De mondd már, mit végeztél?

- Rengeteget.

- A csata tehát Langenbergnél lesz?

- Természetesen. Én már a napot is tudom, és... mondta, s ezzel egy nagy ív papírt húzott elő a zsebéből - itt van a haditerv. Minden rá van írva, be van jelölve. A magunkfajtának gyerekeit az ilyesmi. Könyveink vannak róla.

- Tehát nem jössz be? - kérdezte Dienhold.

- Nem. Azzal kötsz egyezséget, akivel akarsz. Velem nem.

- Jó. Csak egy dolgot szeretnék neked megmondani, aztán mehetsz. Gyere csak ide!

Ezzel Werner fülébe súgott valamit. Az visszahökkent, s félig ijedten, félig hitetlenkedve nézett rá.

- Álkegyelmesek?! Hazudsz!

- Eszem ágában sincs, hogy hazudjak. Amit mondtam, igaz. Világos! Itt helyben bebizonyítom neked. Várj csak egy percet!

A fogadós bement a vendégszobába, onnan egy újsággal tért vissza. Megtalálta a keresett helyet, s megmutatta Wernernek.

- Olvasd, ha nekem nem hiszel!

A Hársfa tulajdonosa kezébe vette az újságot, s miközben olvasott, arca egyre sötétebb lett. A lapban ez állt:

„Orvosi jelentés alapján tudatjuk, hogy a birodalmi kancellár visszatérése Barzinból Berlinbe késedelmet szenved, mivel a magas személyiségnek az utóbbi időben olyan rohamai voltak, hogy az ágyat kellett őriznie.”

- Nos? És itt van egy másik hír, amit alaposabban meg kellene nézned.

A második közlemény így hangzott:

„Gróf Moltke táborszernagy visszatért útjáról Berlinbe. Ma meglátogatta a minisztériumot, holnap a császár őfelsége különkihallgatáson fogadja.”

- No? Ez csak világos, nem?

- Hazugság is lehet.

- Gyere be! Saját szemeddel győződhetsz meg róla, mi az igazság.

- Akkor ki az a két csirkefogó... - Félbehagyta a mondatot, mert félt, hogy nevetségessé teszi magát.

- Őket is látni fogod. Csak gyere fel!

- Rendben. Ha annyira erőlteted... Veled megyek.

A körülöttük állók nem tudták, mire véljék ezt a beszélgetést. Fejüket csóválva visszamentek a vendégszobába. Az emeleten Uhlewald várta a két fogadóst Dienhold kamrájában.

- Ismered ezt az urat? - kérdezte a Hattyú tulajdonosa Wernert.

- Nem.

- Nézd csak meg jobban!

- Úgy érzem, láttam már valahol. Csak azt nem tudom, hogy hol.

Uhlewald mosolygott.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Segítenem kell. Úgy eszébe jut.

Kinyitotta az ajtót, s kiszólt:

- Martin!

A sűgő felment a lépcsőn, s a szobába lépett.

- Ezt az urat könnyebben felismeri, mint engem.

- Nem. De úgy rémlik, őt is láttam már valahol.

- Jó. Akkor ide figyeljen!

Uhlewald, akárcsak tegnap, lehúzta fejéről a parókát, mellét kidüllesztette. A szokásostól eltérő arcot vágott, kifejezését a kancellártól kölcsönözte. Martin melléje állt, s olyan testtartást vett fel, ami egy táborszernaghoz illik.

- Azt a keserves Úr... Maguk azok a himpellérek, akik egész Ebersbach szeme láttára az orromnál fogva vezettek? És én követtem magukat árkon-bokron, ungon-berken át, térképvázatokat rajzoltam, terveket készítettem, s közben elkéstem a bíróságról! De ezt még megkeserülük! Maguk felségsértők, hazaárulók, Bismarck- és Moltke-gyalázók, rémhírterjesztők és még ki tudja, mik! Megemlegetnek még engem! Fegyházba juttatom magukat, ez szent! Könyveim vannak róla.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Ne fűjjon tüzet, ember, és beszéljen velünk tisztességesen! Én Eusebius Lucianus Uhlewald színigazgató vagyok, ezt jól jegyezze meg! S most mondja meg, ki volt az, aki engem se szó, se beszéd Bismarcknak vélt? És itt van ez a szegény sűgő. Ki vette rá, hogy egyszeriben ágyúkra, bombákra, gránátokra kelljen gondolnia? Hahaha! Ez az ártatlan lélek elájul, ha egy borsóhüvely csattan a közelében. Most meg egyszerre Moltkét faragnak belőle! Maga nincs eszénél!

- De maguk túrték, hogy Bismarcknak és Moltkénak nézzem kendteket!

- Ugyan miért ne túrtuk volna? Szégyen egy színésznek és egy sűgónak, ha Bismarcknak és Moltkénak tekintik őket? S figyelmeztetett-e bennünket bárki is, hogy maga minket ezzel a két híres férfival cserél össze? Az ég egy világon senki! És mi? Mi képtelenségnek tartottuk, hogy valaki ekkora baklövést kövessen el! Szaladjon csak megint a bíróságra, ha azt akarja, hogy körülnevessék. Én mondom magának, emberke, jobb, ha hallgat. Mi segítünk magán, ha okosan viselkedik, és kibékül Dienholddal. Üljön csak le, és beszéljünk értelmesen!

Az öreg emberismerőnek sikerült keresztülvinnie a lehetetlent. Bár a megbeszélés élénk, időnként kifejezetten heves volt, a két fogadás alapján egészséges értelmével, melyet csak a gyűlölet zavart meg, végül megtalálta a legjobb megoldást. Minthogy többnyire Dienhold engedett, Werner úgy érezte, hogy ellenfele győzött.

- Jó. Legyen, ahogy kívánod. Belefáradtam a vitába. Igaz, még sok mindent felhozhatnék, ami javamra fordítaná az ügyet. Könyveim vannak róla. De, mint mondtam, be akarom bizonyítani, hogy nem akarok senkit bajba keverni. Fizeted a perköltségeket?

- Igen!

- És azt, amivel még tartozol...?

- Semmivel sem tartozom. Különben is. Mindegy, hogy adósod vagyok-e, vagy sem. Nekem Anton az egyetlen örökösöm, neked pedig Lisbeth. Kettőjük közül az egyik valamikor megkapja a kérdéses összeget. Emiatt kár lenne veszekednünk. Most idehívom mindkettőjüket, s hívom a mamát is.

- Mindkettőjüket? Lisbeth itt van?

- Itt van. Világos!

- A lányom a hátam mögött... Na jó. Nem káromkodom. Hozd őket! Várjunk csak! Először kezet kell adnia, igazgató úr, senki sem tudja meg, hogy nem az igazi Bismarck és Moltke járt nálam. Én vagyok a szegények előjárója, és nem akarom kinevettetni magam.

- Úgy, úgy. Hm, hm! Részemről megígérem. És Martin... Ő bizonyára nem szól senkinek, hisz tegnap épp maga nevezte őt a nagy Hallgatagnak. Itt a kezünk!

Felhívták a mamát, Lisbethet és Antont. Eddig a konyhában meg a vendégszobában voltak, s izgatottan várták a megbeszélés eredményét. Eztán vidám, derűs percek következtek, melyek Werner szívét is meglágyították.

- Ne köszöngessetek! - kiáltotta végül. - Nem tudom, mit válaszoljak ekkora hálálkodásra. Erről nincs könyvem.

Dienhold a szemét törölgette, s fogadkozott:

- Ez életem legboldogabb napja. Világos!

Uhlewald elfordult, hogy ne lássák rajta, mennyire elérzékenyedett.

- Úgy, úgy, hm, hm! - dörmögte. - Rég éreztem magam olyan jól, mint ma. Azóta egyszer sem, hogy az én drágám meghalt. Kend ismerte őt, Martin, és...

Hátranézett. Azt hitte, hogy a sűgő mögötte áll. Az azonban csöndben elsomfordált. Kint a folyosón megállt, végigsimította gyér hajzatát, szomorúan sóhajtott:

- Sűgő, sűgő, milyen nyomorúságos a te sorsod! Fél életedet egy lyukban töltöd, s ha meghalsz, akkor is gödörbe dognak. Soha nem álltam a középpontban. Sem a színpadon, sem az életben. Soha, soha! Még egy pár perces pásztori idillben sem. Igaz, csak egyszer próbáltam ezt, egy házvezetönőnél. Az is lesöpört a lépcsőn. Srrr!

Reszketeg, rogyadozó léptekkel bement szobájába.

Az ebersbachiak ugyancsak ámultak, mikor az érintettektől megtudták, mi történt a hátuk mögött. Lisbeth - vélték - máshoz is férjhez mehetne, ha kívárja, míg apját behívják a vezérkarhoz. De hát mindenki a saját feje után megy. Ezért nem tiltakoztak, főként, miután Dienhold egy hordócskát gurítottatott be, hogy igyanak Wernerrel való kibékülésére.

Sok szó esett a küszöbönálló háborúról. Az ünnepség mégis láрма, veszekedés nélkül zajlott le, bizonyára azért, mert egy langenbergi sem volt ott. Mikor Wernert faggatni kezdték, mikor jönnek a baskírok meg a tatárok, az titokzatos arccal kitért a válasz elől:

- Hagyjátok ezt most! Tudom, mi várható. Könyveim vannak róla, és itt a haditerv is. De csak az események előtt nyolc nappal árulhatom el pontos idejüket, így is még jókor értesültök.

S Dienhold ráhagyta:

- Igazad van, Werner pajtás. Világos!

Németh Tibor György fordítása

EPPERLEIN ÚR HISTÓRIÁJA

A szél g-mollban füttyült a házak és az utcasarkok körül, jókora hópelyheket hajtott maga előtt, mintha teljesen el akarta volna temetni Schindelberg városát. Akinek nem kellett kimennie az utcára, az megbújt a szoba melegében, vagy más védett helyen intézte ügyeit, mint az a párocska, mely fázósan meghúzta magát egy kapualjban, s ki tudja hányadszor váltott búcsúcsókot.

- Akkor hát, Péter - suttogta a lány -, kilenc órakor itt vagy! Ha pontosan érkezel, lesz itt valami inyedrevaló.

- És mi lesz az, Toncsi?

- Mindenféle finomság, olyan ételek, amelyek ritkán kerülnek a te asztalodra. Nemrégiben libasültet ettünk, aztán nyulat meg tyúkhúst mazsolamártással s palacsintát szilvalekvárral. Mindegyikből félretettem a részedet.

- A teremtésit! Itt leszek, Toncsi, ha kisbalták potyognak is az égből. De mondd, ma este tényleg tiszta a levegő? Bármennyire szeretlek is, bármennyire csábos a libasült, a nyúl meg a palacsinta, nem szeretnék még egyszer a gazdád keze közé kerülni. Te is emlékezhetsz rá, hogy elbánt velem a te sebészed, valahányszor csak elcsípett. Azt mondják kicsi a bors, de nagyon erős, s ez a mondás nagyon is illik rá.

- Az én gazdám jó ember, ha leszámítjuk a bogarait, amelyekből a gazdasszonynak is van néhány. Az asszonyság azt szeretné, ha egy ideig még nem lenne dolgom a szerelemmel. Szerinte várnom kéne még pár évet. Azután bizonyára szép kelengyét kapok. Úgy kerültem hozzájuk, mint árvagyerek, s inkább a lányoknak néznek, mint cselédnek. És azt se veheted rossz néven, ha az úr nem szeret téged. Ő, ahogy mondani szokta, sebész, és nem zsebész, vagy mi az ördög, s azért olyan dühös, mert az anyád elcsalogatja tőle a betegeit. Olyasmiben, mint a ráolvasás, ő egyszerűen nem hisz, azt mondja, ez csalás és istenkáromlás, és a ti „Szenes-féle általános gyógytapaszotok”-ról, amely körül akkora hűhót csaptok, hallani sem akar. Ezért áll olyan rosszul a szénád, ha itt ér nálam. De ma biztosan jöhetsz, a kaszinóba mennek. Tizenkettőig vagy éjjel egy óráig egyedül leszünk, senki sem fog zavarni minket.

- Jó, megpróbálom. Állítsd a lámpát az ablakba, mikor elmennek, hogy tudjam, mihez tartsam magam!

A lányka utoljára még egyszer odatartotta a száját, aztán gyorsan átsuhant az utcán.

Epperlein úr, seborvos és városi tanácsos kényelmesen ült hintaszékében a kályha mellett, és tépést fosztott.¹⁸ Kis termetű, de rendkívül mozgékony emberke volt, arcáról kimondhatatlan jószág sugárzott. Nyugodtabb és nála jóval terebélyesebb „jobbik fele” az előtte álló asztalkát a kályhához tolta, s elmerült egy álmoskönyv tanulmányozásában. Kezében rojtos szélű kártyacsomag volt, lapjait szép rendben kirakta maga elé. Az ölében egy pincsi ült.

- Egy... kettő... három... négy... alsó, király, hetes, tők ász! Mindjárt gondoltam. A tők ász vagy pofonokat jelent, vagy pénzt. Sok pénzt.

¹⁸ Ebben az időben vatta és géz helyett még lúgban kifőzött és szálakra szaggatott öreg vászon-darabokkal, „tépéssel” borították a sebeket. (Lásd Munkácsy híres festményét a *Tépécsinálókat!*)

- Mi bajod van ma azokkal a kártyákkal? - kérdezte az ura. - Felkelés után rögtön értük szaladtál, és ma egész áldott nap az ördög bibliáját forgatod. Inkább segíts a fosztásban, hogy időben kész legyek! Este nyolcra a kaszinóban kell lennünk, különben fizethetem a tíz pfennig büntetéspénzt.

- Az ördög bibliáját? - kérdezte az asszonyság lesújtó, egyszersmind szánakozó pillantást vetve férjére. Aztán felszedte a lapokat, megkeverte őket, és újra kirakta maga elé. - Öt... hat... hét... nyolc... felső, király, alsó, tök ász! Nem, ez nem lehet véletlen, a tök ász mindig visszatér! Ez vagy pofonokat jelent, vagy pénzt, sok pénzt!

- Igen, pofonokat, amelyeket mi kapunk, és pénzt, amit nekünk kell kifizetnünk.

- Hallgass! Egészen megbolondítasz!

- Te pedig engem! Ezt a munkát, amit csinálok, odaadással kell végezni, és a te pénzed meg pofonaid mellett ez lehetetlen! Ami a pénzt illeti, arra tényleg szükségünk lenne. Nyolc nap múlva ki kell fizetni a kölcsönt, és alig tudom, hová legyek a félelemtől.

- Kilenc... tíz... tizenegy... tizenkettő - mondta makacsul tovább az asszony. - Alsó, tízes, király, tök ász! Mondd, Epperlein, te nem találod ezt érdekesnek? Vagy pofon, vagy pénz. Lehet, hogy egyszerre mind a kettő. A kártya nem hazudik.

- Én csak a pénzre tartok igényt, a másik felét megtarthatod magadnak. De a pénz ne legyen kevesebb, mint ötszáz tallér, különben nem sokra megyek vele. Bárcsak ne a vén Kíntornás-Molnártól kértem volna kölcsön annak idején! Most a fia, ez a tuskó, befejezte a tanulmányait, általános orvosként jött haza Schindelbergbe, és átnéz a fejem felett, mert én csak egy seborvos vagyok. A tetejében még felmondja a kölcsönt is, hogy kiugrasszon a bőrömből. Nagyon is jól tudja, hogy mostanában nehéz pénzhez jutni. Neki magának sincs, mert ugyan mit keres meg azon az egy-két betegen? He?! Azt a párat, akit ő kezelt, addig tornáztatta, amíg kivitték őket a temetőbe. Ma már senkinek sincs bizalma hozzá, s ha nem akar ő is koldulni, elő kell ráncigálnia az én adósleveletem.

- Ne dühöngj, Epperlein! Pénz áll a házhoz.

- Ugyan honnan?

- Itt van a tök ász. Ez a biztosíték.

- Ne nevettesd ki magad, Lizácska! Vagy talán azt képzeled, hogy ezen a télen a felhőkből hó helyett pénz hullik majd? Ha megtalálnánk boldogult nagybátyám dukátjait, más lenne a helyzet. Nincs valami ötleted, hogy hová rejthette őket?

- Épp a dukátokról van szó, Epperlein. Ma éjszaka pénzzel álmodtam, s ezért kerestem reggel a kártyát.

- Pénzzel álmodtál?! - kiáltotta a sebész, és felpattant a székéről. A tépés szálai csak úgy röpködtek körülötte. - Álmodtál? Hála az égnek, végre egyszer erre is sor került. Feltúrtam az egész kertet, átkutattam a pincét, belenyúltam a kályhalyukba, kiborogattam az összes ládát és ládafiát, és nem találtam semmit. Utolsó reményem abba vetettem, hogy egyszer megálmodom, hol a kincs! Beszélj, Lizácska, beszélj!

- Azt álmodtam, hogy istenben boldogult nagybátyád, aki a franciák elől elrejtette a vagyonát, azután meghalt a kórházi lázban, megjelent nekem, s azt kérdezte: „Tudod, Lizácska, hogy hova tettem a pénzem?” „Hová?” - kérdeztem tőle. „Gyere, megmutatom!” Ekkor ő felvezetett a lépcsőn, ide a szobába. Mikor beléptünk, itt ült Szenes Péter Toncsival a díványon, összedugták a fejük, és szörnyen megijedtek, mikor rajtakaptuk őket. Istenben boldogult

nagybátyád csak a fejét csóválta. „Lizácska - mondta -, nem mutathatom meg neked a rejtek-helyet, mert nem vagy egyedül.” Ezzel eltűnt.

- Azt a keserves mindenségit! - kiáltotta Epperlein. - A fickó megint itt volt, méghozzá épp abban a pillanatban, amikor megkaphattuk volna a pénzünket! Most füstbe ment az egész. Meg tudnám ölteni ezt a csibészt! Na, kerüljön csak megint elibém az a csirkefogó, elhegedülöm a nótáját! Úgy ráragasztom a füleire a Szenes-féle általános gyógytapaszt, hogy az anyukája még három hónap múlva is ráolvashat a helyére! És te mit tettél a két jómadárral?

- Alaposan megtépáztam őket. Akkor Péter felállt, s valamit a fejemhez vágott, már nem emlékszem, hogy mit.

- A fejedhez vágott? Neked?! Epperlein sebész és tanácsos nejének a fejéhez?! Úgy eltángálom a fickót, hogy arrul kódul!

- Igen. Valamit a fejemhez vágott, úgy, hogy megvakultam és megsüketültem. Közben valami csörgött, mint az arany, s az istenben megboldogult dukátjai szertegurultak a padlón.

- Ne mondd! Tényleg? Te persze rögtön felszededgetted őket, vagy megnézted, hová gurulnak?

- Nem. Közben ugyanis felébredtem.

- Ez hiba volt, Lizácska, nagy hiba. De ti, asszonyok mindig rosszkor ébredtek. Ha akkor körülnézel, akkor most tudnánk, hol van a pénz.

- Én is haragszom magamra, ezért vetettem kártyát. Vigasztalódj, Epperlein, hozzájutunk még azokhoz a dukátokhoz. A tök ász jelent valamit.

- Igen, főként pofonokat.

- Na, egy olyan kis legyintést csak le lehet nyelni, nem kell, hogy valaki teljes erőből képen töröljön, de a pofonokhoz pénz is jár.

Epperlein már készült, hogy csípős választ adjon, de inkább hallgatott, mert a szolgálólány épp ekkor hozta be a vacsorát. Az egyik keze be volt kötve.

- Hogy vagy, Toncsi? Rajtad van már a tépés? - kérdezte az uraság.

- Nincs.

- Hogy lehet ez? Három nappal ezelőtt adtam neked a kenőcsöt. Mutasd a karod!

Toncsi láthatólag zavarba jött, és látszott, hogy vonakodik.

- Nem érne rá megnézni vacsora után, Epperlein úr?

- Nem. Most rögtön látni akarom!

Epperlein látta a lányon, hogy valami miatt nyugtalanodik, megfogta a kezét, és leoldotta róla a kötést.

- Ez meg mi? Hogy kerül ez ide? Tapaszt tettél a karodra? Kitől kaptad, és hová lett az én kenőcsöm?

A lány hallgatott.

Epperlein leszedte a tapaszt, és megvizsgálta.

- Sejtettem! Szenes-féle gyógytapaszt! Mikor vetted?

- Az imént.

- És miért éppen ezt?

- Mert... mert... mert a kenőcs... nem használt.

- Micsoda?! Hogy az én kenőcsöm nem használ? Úgy kihajítlak, hogy holtod napjáig megemlegeted ezt az „általánost”! Az a ravasz Tapasz Péter jobban ért a gyógyításhoz, mint én?!

- Nem, Epperlein úr. A gyógyításhoz ön természetesen jobban ért, de...

- Lassan avval a „de”-vel! A tapaszt azonnal leveszed, és felkened a kenőcsöt! És ha a legcsekélyebb gyanú felmerül, hogy szóba álltál azzal az emberrel, akkor végeztünk! Igaz, Liza?

- Igaz - hagyta rá az asszony, s közben intett a leánynak, hogy menjen.

- Ez hiányzott csak nekem! - zsörtölődött Epperlein, aki alig tudott lehiggadni. - Ez a gyógycsiriz az én házamban! Még végül élve mumifikálnak ezzel az általános gyógyragasszal... De most készülj, asszony, hogy indulhassunk! A nagyságos Kintornás doktor úr is ott lesz. Remélem, nem hagyod, hogy körüludvaroljon?

A vacsorát némán költötték el, aztán a tisztas pár felkerekedett, hogy jelen legyen a schindelbergi előkelőségek heti összejövetelén.

- Idejében feküdj le! - utasította Toncsit a ház asszonya. - Holnap takarítás, ötkor ébren kell lenned!

- Igen, menj csak aludni - tette hozzá Epperlein. - A pihenés jót fog tenni a karodnak. És eszedbe ne jusson, hogy azzal a Tapasz Péterrel hacacárázz! Akkor is megtudom, mit csináltatok, hogyha most elmegyünk.

A lányka engedelmesen bólintott, lekísérte az uraságokat az ajtóig, és látszatra bereteszelt. Mikor azonban meggyőződött arról, hogy gazdái eltávoztak, ismét kinyitotta a zárat, s felsietett, hogy kedvesének megadja a megbeszélte jelet.

Nemsokára meghallotta a legény halk lépteit a lépcsőn.

- Menj a konyhába, Péter! Én közben bezárom a kaput, hogy ne jöhessen be idegen.

Mire a lány ismét felért, a legényt a díványon kényelmesen elnyúlva a szobában találta.

- Úgy látom, az uraság szerepét szeretnéd eljátszani - nevetett Toncsi.

- Miért ne? Ha valakinek módja van, hogy jól éljen, bolond, ha nem ezt teszi.

- És mi lesz, ha a gazdám gyanút fog?

- Akkor is gyanút fogna, ha csak a konyhába tenném be a lábam. Ha elkap minket, akkor egyre megy, hogy itt talál, vagy ott, mindenképpen kihajít.

- Én meg nyelhetem a következményeket. Épp most kaptam egy alapos fejmosást. Mondhatom, jólesett.

- Mi volt a baj?

- A gyógytapasz. Nem tudtam kitérni, meg kellett mutatnom a karomat, és az úr rám parancsolt, hogy azt a kenőcsöt használjam, amit ő adott.

- Hagyd ma még a tapaszt magadon, holnapra a kelés kifakad. Igaz, hogy nem vagyok sebész, de a tapaszt jó. Kilencféle gyógyfű van benne. A receptjét egy régi füveskönyvben találtam. Ha nem használna, nem vennék meg annyian.

- Mégis ez a tapasztalás a ludas abban, hogy nem mehetek hozzád. Az úrnak mostanában egyébként is rosszkedve van. Ezelőtt pár évvel kölcsönt kellett felvennie a házra, és a kölcsönző fia, Kintornás doktor úr most felmondta a hitelt. Az úrnak nyolc napon belül fizetnie kell, és nem talál senkit, akinek annyi készpénze lenne, mint amennyire szüksége van. Egész nap zsörtölődik, az asszonyosság pedig kártyát vet. És az egésznek én iszom meg a levét.

- Sajnos, így van ez Toncsi. Manapság átkozottul ritkán jut az ember pénzhez. Ha nem lennék magam is nyomorult éhenkórász, már rég megszabadítottalak volna a te híres sebészedtől, és a feleségem lennél. Takarékoskodni a legnehezebb. Szívesen kiszagolnám, hol vannak azok a dukátok, amelyeket itt rejtettek el a házban. Akkor talán Epperlein úr, meg mi is kint lennénk a pácból.

- Így igaz! Bárcsak lenne megfelelő orrod ehhez a szaglászáshoz! Rengeteg pénzről van szó. Az úr mindig kétezer dukátról beszél.

- Kétezer duk...! - a szó fele a legény torkán akadt, mert egy összegben kétezer garast sem látott még soha. - Ilyen gazdag volt a megboldogult?

- Igen. Gyerekként megszökött Schindelbergből, és hosszú évek múltán mint gazdag ember tért vissza. Az egész vagyonát aranydukátokba fektette. Ez éppen akkor történt, mikor a franciák betörték az országba. Egyszer éjszaka kirángatták az ágyából, mert útikalauzra volt szükségük. Mikor pár nap múlva hazajött, alig tudott beszélni, és meghalt kórházi lázban. A pénz, amit elrejtett, sosem került elő.

- Halála előtt nem beszélt róla a rokonainak?

- Nem. Úgy látszik, nagyon gyanakvó volt.

- Mind ilyenek azok, akiknek van valamije, a magunkfajta pedig... Na, Toncsi, ha én egyszer eldugom a dukátjaimat, felírom neked, hová bújtattam őket. De most inkább arról beszélj, hol a liba, a nyúl, a főtt tyúk meg a palacsinta! A megboldogult nem érdemli meg, hogy a kedvéért lemondjak ezekről a finomságokról.

Toncsi fürgén megterítette az asztalt. A legény csettintett a nyelvével, és leült.

- Hisz ez valóságos menyegzői vagy keresztelői lakoma, Toncsi! Ha az úrék tudnák, hogy én itt ülök, és... Figyelj csak! Nem hallasz valami neszt az ajtónál?

Hallgatóztak. S valóban, valaki belülről zárta be az ajtót. A lányka rémülten felugrott.

- Péter, itthon van a gazda! Uram, segíts, mit csináljunk?!

- Elrejtőzöm a hálósobában.

- Ott megtalálják később.

- Bebújok a dívány alá.

- Az meg túl alacsony. Siess! Már jönnek!

- Oltsd el a lámpát, és dugd el az ennivalót, Toncsi! Kilépek az ablakon, és ráállok a virágtartóra. Ha lefeküdtek, engedj be!

Míg a párocska a szobában futkosott, Epperlein sebész és tanácsos úr neje lassanként felfelé nyomult a lépcsőn. Pöttömnyi férje követte.

- Huh, Lizácska! Örülök, hogy ebben a kutya hidegben ismét tető alatt vagyunk. Nem csoda, hogy a kaszinóban egy teremtetett lélek sem volt.

- Neked is lehetett volna annyi eszed, Epperlein, mint nekik, és itthon maradhattál volna. De annak a tíz pfennignek a kedvéért, amit büntetésként kéne fizetned, még Szibériába vagy a zuávok és a törökök közé is elhurcolnál engem, oda, ahol toronymagasan áll a hó. Megtaláltad a kilincset?

- Igen. Gyere!

- Sötét van? De hisz az előbb még világosság volt a szobában!

- Úgy látszik, Toncsi most feküdt le. Gyújts lámpát a konyhában, Lizácska!

Az asszonyság rövidesen visszatért, kezében égő gyertyával. A fény most a kapkodásban félig nyitva maradt ablakra esett, ahol élesen kirajzolódott a virágtartón kuksoló legény alakja.

- Szentséges ég! Epperlein! - sikította az asszony. - Ott egy kísértet bujkál! Minden szentek se...

- Kísértet?! Ilyen nincs. Tartsd csak a lámpát magasabbra!

Epperlein az ablakhoz lépett, és alaposan szemügyre vette a behavazott alakot.

- Ki... hogy... mi... mi-i-i?! Itt a gyógytapasz bűzlik! Tüstént gondoltam, hogy maga Belzebub működik, ha itt boszorkányságok esnek. Az asztal terítve, és az ablakban... Na várj csak, te pimasz, most a markomban vagy! Magad másztál bele az általános kulimászbba, most törd a fejed, hogy miképpen kászálódsz ki belőle!

Ezzel riglire zárta az ablakot, majd átvonult a hálósobába. Közben így szólt a feleségéhez:

- Az ablak ma zárva marad. Megértetted?! Holnap ítélek. Megemlegetitek még Epperleint, ti tapaszragasztók, ti csirizgyárosok, ti általános szenesek!

Péter az asztalnál ült, és buzgón olvasta a régi füveskönyvet, „mely a jeles és nagy tudományú Petri Andrea Matthioli városi és körzeti orvos által adatott ki Kr. u. 1600-ban, nyomattatott pedig Regensburg városában, sok szép színes képpel”. Anyja a nagy cserépkályha előtt kucorgott, és serényen kavart valamit egy hatalmas fazékban. Az edényből áradó szagot nehezen lehetett volna a kölnivíz illatával összetéveszteni. Az asszonyság férje felcser volt, és semmi mást nem hagyott övéire, csupán a füveskönyvet és a gyógytapasz receptjét. Az asszony ennek nyomán főzte épp a flastromot.

Ekkor nyílt az ajtó, és Toncsi lépett be rajta. Orcáján, melyet futás közben pirosra csípett a szél, látszott, hogy épp csak egy pillanatra néz be.

- Jó estét, Szenes anyó! Jó estét, Péter! Sok dolgod van ma?

- Nem nagyon. Miért?

- Megint átjöhetnél hozzám. Az uraságék ismét a kaszinóba mennek.

- Úgy? Köszönöm a meghívást. De elment attól a kedvem, hogy az éj közepén egy virágtartón lovagoljak.

- Ilyesmi ma nem fordulhat elő. Ma választják újra a tanácsnokokat. Oda bizonyára mindenki elmegy, s éjjel egy, két óra előtt senki sem gondol hazamenetelre.

- És ha az ördög megint a te sebészed vagy a neje a nyakába ül, és haza üzi őket már fél tízkor? Akkor megint kipróbálhatom, hogy jéggé dermedve a virágtartón kerülgessem a házat. Nem, még egyszer nem ugratsz be!

- Hidd el, ma nem történhet semmi baj! Biztonságban leszünk.

- Én meg azt mondom, hogy te engem még egyszer nem csapsz be, akkor sem, ha százszoros biztonságot ígérsz! Hogy remegnem kellett, hogy az ablakban fagyoskodtam, hogy aztán le kellett ugranom a hóba, mind rendjén volna. De hogy még a libát, a nyulat, a palacsintát se kapjam meg, egyszerűen vérlázító! Az egészet az az undok pincsisfincsi falta be.

- Ez igaz. Én magam is leginkább a finom falatokat fájlalom. De most egész héten félretettem a porciódát, és esküszöm, hogy nem a pincsi fogja bezabálni.

- Kár a szóért! Itthon maradok, ha sült barázdabillegetővel csalogatsz, akkor is.

- Azzal nem szolgálhatok, de egy kis szarvasgomba pástétom és...

- Nem tudom mi az, nem is akarom tudni. Itthon maradok!

- Meg ecetes uborka...

- Engem nem uborkázol be. Itthon maradok.

- És ma... ma pedig lisztes gombócot ettünk mustármártással, ebből egy egész tátra való maradt.

- Lisztes gombóc? Ezt már fél éve nem ettem. Jó ízű?

- De még mennyire! Maga az asszonyosság készítette, és nem spórolt a tojással.

- Jobb lenne, ha áthoznád ide!

- Erre nem kell figyelmeztetned! A mamád számára már hoztam valamit - Toncsi az asztalra tett egy csomagot, melynek papírján átütött a zsír -, de teneked el kell jönnöd hozzám, ha magadnak is jót akarsz.

- Na jó. Ha tényleg olyan jó az a gombóc, akkor talán érdemes kockáztatni érte. Tedd ki újra az ablakba a lámpát, ha az uraságok elmentek. Jövök!

A legény kikísérte a lánykát a kapuig, ahol a szokásos módon cuppanós búcsút vettek egymástól. Aztán Toncsi elsielt, nehogy a háziak gyanút fogjanak.

A túloldalon Epperlein sebész és tanácsos úr a hintaszékben ült, és nagyon rosszkedvű volt. Nem volt türelme a tépésfosztáshoz, mert másnap járt le a kölcsön visszafizetésének határ-ideje, és minden kísérlete, hogy összeszedje az ötszáz tallért, kudarcot vallott. Az asszonyág is gondterhelt arccal ült az asztal előtt, és kártyát vetett.

- Hét... nyolc... kilenc... tíz... alsó, felső, király, zöld alsó! Ez a futár! Ami vagy foglalást jelent, vagy másféle kárt a berendezésben. A tök ásznak nyoma veszett.

- Nem álmodtál megint valamit, Lizácska?

- Nem. Egész héten egyetlenegyszer sem. Nem is alszom, az adóslevél miatt nem jön álom a szememre.

- Így van ez. A lábam begyulladt a rohangálástól, de pénzt nem tudtam szerezni. Ma az adóbeszedőnél jártam, aki megpróbálja előlegezni nekem az összeget. A kaszinóban kéne a pénzt átadnia, de kérdés, sikerül-e? A Kíntornás-Molnártól akkor sem kérnék szívességet, ha a pénzért a Holdra kell utaznom. Tessék!

Valaki kopogott. Epperlein hívására kinyílt az ajtó, s egy fiatal, piperkőc módon öltözött férfi lépett be. Az orrán csíptető. Ő volt az, a rettegett hitelező, aki a sebészt figyelmeztetni akarta holnap teljesítendő kötelességére.

- Hivatalos ügyben járok itt, kolléga úr! - szabadkozott a jövevény, s udvarias hajlongások után helyet foglalt. - Ráér holnap délelőtt egy félóracsára?

- Lehetséges, doktor úr. Miért?

- Holnap műteni fogok, és ehhez kérem a segítségét.

- Szívesen, szívesen, drága kolléga úr! - mondta Epperlein elégedettségtől sugárzó arccal. Egy veszélyes műtét, amelyet az új orvos nem mer egyedül elvégezni, s melyhez az ő segítségét kéri, balzsam volt sértett önérzetének. - Szabad kérdezni, milyen esetről van szó?

- Rutinműtét, s a jelenlétére csak azért van szükségem, kedves Epperlein, hogy lássa, milyen könnyen és gyorsan dolgozik az új iskola. Egy bandza szeműt kell megoperálnom. Ezt én az ön segítségével is öt perc alatt megcsinálom. Önnek kéne a beteget lefognia.

- Mi... mi... micsodát?! A beteget lefogni?! - kiáltotta Epperlein, és felugrott. A sértés egyszerre lerántotta festett egeiből. Annál sérelmesebbet, hogy ő operáció alatt egy beteget *lefogjon*, a doktor ki sem találhatott volna.

- Bizonyára megbotlott a nyelve, doktor úr. Egy olyan sebész, akinek annyi tapasztalata s olyan biztos keze van, mint nekem, csak műszerrel a kézben vehet részt egy operáción.

- Nem, kedves kolléga, nem botlott meg a nyelvem. Az én műszereim is jók, s én is vagyok olyan nyugodt, s rendelkezem annyi gyakorlattal, hogy sikerrel alkalmazzam őket.

- Akkor adok önnek egy jó tanácsot, doktor úr. Kérje kölcsön Winterfeld mészárosától az inasát, akinek a kecske farkát kell fognia akkor, amikor az állatot leölik. Ez a kölyök a lefogás tudományában olyan érdemekkel rendelkezik, hogy bizonyára hasznára válik önnek a szóban forgó műtétnél. Ami az ajánlatát illeti, hogy sebész létemre legyenek önnek a lefogásban segítségére, csak azt mondhatom: eltévesztette a házszámot.

Az ifjú orvos felkelt, és az arcába mosolygott.

- Semmi izgalom, kedves kolléga, csak semmi izgalom. Szerettem volna ama készségemnek tanújelét adni, hogy békében akarok élni önnel, aki oly gazdag sebészi tapasztalatokkal rendelkezik. Ellensége vagyok mindenféle szakmai féltékenykedésnek. De legyen úgy, ahogy kívánja! Holnapi látogatásától természetesen nem tekinthetek el, ha ennek tárgya nem is a szakmai együttműködés lesz.

Kíntornás már menni készült, mikor a szolgálólány belépett, hogy megterítse az asztalt. A doktor pillantása még mindég bekötött karjára esett.

- Mi baja van, gyermekem? - kérdezte.

- Kelésem van, azt mondja az úr - válaszolt a lány.

- Mennyi ideje?

- Több mint nyolc napja.

- És még mindig nem fakadt fel?

- Nem.

- Akkor a kenőcs nem ér semmit. Vásároljon magának egy csomag Szenes-féle általános gyógytapaszt. Az kitűnően használ ilyen esetekben, és gyors gyógyulást hoz. Tiszteletem, tanácsos úr! Jó éjt, tanácsosné asszonyom!

A szegény sebész úgy állt ott, mintha a mennykő csapott volna belé. Ilyen csúnyán egész életében nem alázták meg. Mikor a vér visszatért ereibe, úgy rontott rá a lányra, mintha szét akarta volna tépni.

- Ki... ki engedte meg, hogy felelj?! - förmedt rá. - Ki innét! Látni sem akarlak! Kotródj, különben repülsz, mintha puskából lőttek volna ki!

A lány engedelmeskedett, és futott, hogy védett helyre kerüljön. Epperlein, akkora léptekkel, amekkora csak kurta lábaitól telt, fel-alá járkált a szobában.

- Mondd, Lizácska, nem őrjítő ez a helyzet? Ez az ember bejön a házamba, arra merészel kérni, hogy lefogjak egy bandzsító majmot, akit ő operál, az adósságomra figyelmeztet, s a tulajdon szolgálómnak a Szenes-féle általános maszatot ajánlja! Ha nem hordja el magát olyan gyorsan, úgy kihajítom, hogy utána egy egész fazék gyógykulimással kenegethette volna magát ez a pilulafirkász, ez a pororvos, ez a kevercselő csimpánz!

- Nyugodj meg, Epperlein! - mondta az asszony csillapítólag. - Rajtunk kívül nem hallott senki semmit, s ez a Kíntornás-Molnár nem az az ember, aki miatt fel kéne izgatnod magad.

- Ez igaz, Lizácska. Egy ilyen nyomorult sárgacsőrű nem sérthet meg engem. De a lányra haragszom, hogy ideállít, és se bü, se bá, beszédbe elegyedik vele. Nem jó ez a lány semmire, csak szerelmeskedésre, meg arra, hogy a magafajták hasát tömjé. Küldd el a háztól, különben én megyek el!

A tanácsosné is dühös volt, de az esze azt súgta neki, hogy nyugalmat mutasson, nehogy a férjét még inkább felbőszítse. Ezért hallgatta végig csöndben ura szitkozódásait, s ment le maga a konyhába, hogy saját kezűleg tálalja fel a vacsorát, s a lány ne kerüljön ismét a háborgó úr szeme elé.

- Így van ez rendjén, Lizácska - mondta Epperlein, mikor neje megterítette az asztalt. - Ez a lány nem lépheti át többé a szobánk küszöbét! Az ám, túl sok időt töltöttünk el ezzel a két figurával, iparkodnunk kell, hogy idejében a kaszinóban legyünk. Különben fizethetem a tíz pfennig büntetést. Ez a Kíntornás is ott lesz, de átnézek rajta.

A vacsorát némán költötték el, s a pár ugyanilyen szótlanul hagyta el a házat. Nemsokára megjelent az ablakban a lámpa, és megjelent Péter, hogy az Epperleinné-féle gombócokat megízlelje.

- Ma nem terítünk - mondta a legény. - Ez veszélyes, és túl körülményessé teszi az étkezést. Hozd ide a tálát, rögtön nekilátok! Ami biztos, az biztos.

- Csak nem akarsz így hidegen megenni a gombócokat? Akkor nincs semmi ízük. Fel kell melegíteni őket!

- Akkor hát melegítsd, de gyorsan! Különben jön a gazdád, és még engem tesz fel a fazékkal együtt a tűzre.

- Ami azt illeti, nekem is elég melegem van. Az előbb csak úgy forrtam a dühtől. Mióta ebben a házban minden az adóslevél körül forog, az urat nem lehet kibírni. Képzeld, az új orvos eljött hozzá!

- A Kíntornás-Molnár? Nem rossz ember az, hagyja, hogy más is éljen. Mióta tudja, hogy ez a vakarcs, ez az Epperlein ki nem állhatja az én tapasztomat, mindent elkövet, hogy hivatalosan is elismerjék. Még soha nem adtunk el belőle annyit, mint mostanában. Ha ez így megy tovább, akkor az anyámnak nem lesznek többé anyagi gondjai.

- Ezt én se bánnám, ha ez a gyógytapasz nem okozott volna kettőnknek is annyi bajt. A Kíntornás-Molnár az imént megkérdezte, mi van a karommal, és ócsárolta az úr kenőcsét. Gondolhatod, hogy ezek után mit kellett hallgatnom. Ha nem változik a helyzet, itt hagyom az úrékat. A pincsinek is jobb dolga van, mint nekem. Ma még a kaszinóba is elvitték.

Átültek a díványra, és kiöntötték egymásnak szívük bánatát.

Jó sok időt eltöltöttek a panaszkodással, s csak akkor eszméltek fel egy hangos sivitásra, mikor a falióra elütötte a tízet. A sípolás a tűzhely felől jött, s ez emlékeztette őket a csalétekre, ami Toncsi kedvesét voltaképpen idevonzotta.

- Magasságos ég, lesül a lisztes gombóc! Egész összeaszott már, mi meg itt kisírjuk a két szemünk. Ide vele, óriási étvágyam van!

A lány engedelmeskedett. A legény térdére tette a tálat, karjával átölelte a lányt, kezébe vette a villát, s lakmározni kezdett. De alig ízlelte meg az első falatot, megzörrent az ajtó zárja, és az előszoba felől hangos léptek zaja hallatszott. Egy szempillantás alatt felugrottak mind a ketten, a tál a dívány alá perdült, s mint nyolc nappal ezelőtt, a párocska fejveszetten kutatni kezdett valami rejtekhely után.

- Ezek a gazdáid, Toncsi! Ugye megmondtam, hogy maga a megtestesült dögvész idő előtt hazakergeti őket. Most hová bújjak?

- Nem tudom, csak igyekezz, mert már itt vannak a lépcsőn.

- A hálókamra szoba se jöhet, a dívány sem, a virágtartó a legkevesbé. Akkor hát mi? Bebújok a falióra tokjába, más menedék nincs! - Te csak arról gondoskodj, Toncsi, hogy az úrék rögtön ágyba menjenek.

A falióra régi, családi örökség volt, és tokja elég bőnek bizonyult ahhoz, hogy a vég-szükségben elrejtse a cingár termetű legényt. Kinyitotta hát az óra ajtaját, és beleállt.

A következő pillanatban már hallotta, hogy ádáz ellenségei a szobába lépnek.

Nem volt épp irigylésre méltó helyzetben. Azt akarta, hogy ne vegyék észre, ezért úgy kellett megbújni, hogy ne zavarja az óra működését. Nem érhetett az ingához, amely a háta mögött lengedezett. A súlyok mélyen lelőgtak, s az útjában voltak, ezért pillanatnyi habozás után zsebébe dugta őket. A láncokat kezével húzta lassanként lefelé, ezzel pótolva a húzóerőt. Minthogy egyszerre több dologra kellett ügyelnie, helyzete egyre kényelmetlenebbé vált. A vaskampó, amely a falba verve az órát tartotta, meglazult, a vén, szúrágta óratok átvette Péter minden mozdulatát, megbillent, s arra kényszerítette a legényt, hogy két könyökét az oldallapoknak feszítve tartsa az egyensúlyt.

Közben a kövér tanácsosné belépett. A pincsit a padlóra tette, ő maga leült a díványra, és sötét tekintettel nézte az urát, aki haragtól kivörösödött arccal, hevesen gesztikulálva fel-alá járt a szobában.

- Nem. Ami sok, az sok! Évek alatt nem nyeltem annyi mérget, mint ezen az egyetlen napon! - átkozódott. - Minden és mindenki összeesküdött ellenem. És holnap, amikor fizetnem kell, teljesen lehetetlenné válok. Az adóvégrehajtót ezentúl látni sem akarom. Először fűt-fát ígér, s mikor teljesítenie is kéne valamit, kijelenti: „nem megy”. De én tanácsos vagyok, és meggyűlik még velem a baja!

- Nyugodj meg, Epperlein! Veszélyben a segedelem. Az a tök ász nemhiába jött ki annyiszor.

- Legalább most hagyd nyugton az ördög bibliáját. A közmondásnak pedig így kéne hangzania: „minél nagyobb a veszedelem, annál messzebb a segedelem.” Ugyan kitől várhatok én segítséget? Talán a kegyelmes Kintornástól, aki odaállít a kaszinóba, és mindenki füle hallatára adomákat gyárt a kelésről, Toncsiról meg az én kenőcsömről. Addig, míg én a dühtől fulladozva elrohanok!

- Ez a rohanás volt a legnagyobb hiba, amit elkövethettél. Az lett volna számára az igazi büntetés, ha hidegvérrel keresztülnézel rajta. Most mindenki rajtunk nevet, és mi, mi pedig... Mit ugat annyira ez a kutya a dívány alatt? Zsoli, Zsolika, gyere elő!... Nézd meg már, Epperlein, mi baja van ennek a kis aranyosnak! Én nem tudok olyan mélyre hajolni.

- Mi baja van? Hempergőzik a gyönyörűségben, míg engem mások gyönyörűségére hempergetnek meg. Gyere ki, te kis haszontalan, ha rám nézel, majd elmegy a jókedved!

Epperlein a farkánál fogva húzta elő a kutyát, aztán ismét a dívány alá nyúlt.

- Mi ez itt, Lizácska? Egy egész tátra való lisztes gombóc van itt! Hogy kerül ez ide? S emellett az egész még meleg, gőzölög!

- Igen. Ez az a lisztes gombóc, amit én csináltam. Mikor elindultunk, még a konyhában volt. Ebben biztos vagyok. Hogy kerülhetett ide?

- Hogy? Még kérdezed? Világos, hogy ez a tál hogyan került a dívány alá. Ha nálunk eltűnik egy halom lisztes gombóc, akkor biztos, hogy annak az általános lóködőnek a keze van a dologban. De most elkapom.

- Hívd fel Toncsit, Epperlein! A konyhában van.

A sebész kiment, és karjánál fogva bevonszolta a lányt. Megragadta a tálat, Toncsi szeme elé tartotta, és haragtól remegő hangon megkérdezte:

- Tudod, mi ez?

- Igen.

- Akkor mondd meg, hogy lisztes gombóc-e ez, vagy általános gombóc?

- Lisztes gombóc.

- Tehát... Érted ugye, miről van szó?... Hol bujkál a fickó?

- Ugyan ki, tanácsos úr?

- Hagyd ezt a tanácsosurazást, nem vezetsz vele félre. Hol van az a csirkefogó, ezt akarom tudni!

- De Epperlein úr, én nem tudok...

- Asszentséges...!

A káromkodást nem fejezhette be. Péter fantasztikus helyzete mind tarthatatlanabbá vált. A kuporgás úgy megerőltette, hogy minden tagja reszketni kezdett. A remegést az óra tokja is átvette, s épp akkor érte el a tetőpontját, mikor a tanácsos lábával a padlóra dobbantott. A lökés épp azt a fatámaszt érte, amely a faliórát alulról tartotta, és meglazult, csúszni kezdett. Péter a magasba kapta a karját, próbált megkapaszkodni, s közben elvesztette az egyensúlyát. Pár pillanatig együtt himbálózott az óratokkal, aztán egyszerre csak - puff! Mindketten teljes hosszukban bezuhantak a szobába.

A hős váratlan „betoppanása” és az, ahogy elnyúlva ott feküdt a padlón, óriási izgalmat keltett. Epperlein ijedten hátraugrott, s rémületében hangosan felkiáltott. Toncsi összecsapta a kezét, és visítva menekülni próbált, de megbotlott a pincsiben, amely a borzalomtól nem tudott ugatni, csak mindenféle kotyogós hangot bocsátott ki a torkán, mintha tyúkká változott volna. Minthogy Péternek a súlyok is a zsebében voltak, ez csak fokozta a szerencsétlenséget. A lánc ugyanis kiszakította az óraszerkezetet, s az olyan erővel vágódott Epperlein sebész és városi tanácsos nejének a fejéhez, hogy ajkáról halálsikoly tört fel, mintha az egész ház szakadt volna a nyakába.

Az úr találta meg elsőnek a hangját.

- A keserves mindenségit! Honnan kerül kend ide?! - kiáltotta, miközben úgy meredt a fiatalemberre, mintha kísértetet látta.

- Mi tagadás, az óratokból - felelte a legény csendesen. Közben feltápáskodott a padlóról, és megtapogatta a tagjait, hogy megvan-e mind.

- Ezt látom, maga telhetetlen liszteszsák! De ki hívta elő?

- Ön, tanácsos úr. Ön kezdte előbb emlegetni a szenteket, ettől én úgy éreztem, hogy szárnyaim nőnek, és...

- Csönd, egy mukkot se többet! Azt hiszi kend, hogy a történetek után még a bolondját járathatja velem?! Megtanítom, hogy a kakukkos órát, amely emberemlékezet óta...

A mondat közepén elakadt. Az utolsó szavaknál ugyanis pillantása arra a helyre esett, ahová az óraszerkezet volt erősítve. Most egy négyszegletes nyílást fedezett fel ott, amelyet eddig eltakart az ősi örökség.

- Miféle lyuk az ott? Lizácska, nézz csak oda! Erről mostanáig semmit se tudtam. A végén még... Ezer mennykő és gyógypilula! Adjatok gyorsan egy széket, fel kell másznom!

Péter megragadta az alkalmat, hogy a dühöngő sebész szívét egy kissé meglágyítsa. Ő volt a magasabb, ezért finoman félretolta Epperleint, maga állt fel a székre, és benyúlt a mélyedésbe.

- Na, van benne valami?

- Igen. Egy... kettő... négy... öt zsákocská. A teremtsit! Valami csörög bennük! Itt van az első.

A tanácsos úr örömeiben felkiáltott, és a kíváncsiságtól remegve nyitotta fel az első zacskót.

- Dukátok! Fényes, csengő dukátok! Lizácska, megvan a kincs! Hurrá, hurrá, hurrá, hurrááá! Ide velük, ide mind, drága fiam! Istenben boldogult nagybátyám most sírhat vagy nevetethet, egyre megy. Lizácska, milyen szerencse, hogy ez a Péter az öreg órába bújt. Legyen övé Toncsi. Jó? A többi magától megoldódik. Ide a pénzzel! Úgy! Itt vannak, kedvesem, itt vannak a zacskók, mindez ennek az általános csibésznek az ajándéka.

Az asszonyosság szótlanul keblére ölelte a zsákocskákat. Az ütést, amit a lezuhanó óraszerkezettől kapott, már rég elfelejtette. Szeme boldogan cikázott a két örvendező férfi és az áldáshozó mélyedés között. Az ujjongó társaság visszahívta Toncsit, aki óvatosan körbepislantva megjelent az ajtóban.

- Gyere csak be! - bátorította Epperlein. - Péter a tiéd. Megtaláltuk a dukátok fészékét, egybekelhetek. Lizácska, képzelj magad elé a doktor úr képét, ha holnap odacsapom orra alá a tartozást!

- Látod - szólt most győzelemittasan az asszonyosság -, igazam volt: veszélyben a segedelem. A tők ász sem hazudott: pénz és pofon, amit az óra adott nekem. De nem haragszom rá. És a futár sem csapott be: kár esett a berendezésben.

- Nem tesz semmit, Lizácska! Ezt az öreg órát még megjavíttathatjuk. Most azonban mindenekelőtt számolunk. Péter, te lemehetsz Toncsival a konyhába, és megeheted a lisztes gombócokat. Toncsi pedig letörölheti a kenőcsöt, és karjára teheti az általános gyógytapaszt. Nagyon jó orvosság, és mindenütt ajánlani fogom, ahol csak ajánlhatom. Menjetek békességben! A kelengyéről gondoskodunk, és mint megtaláló is megkapod a jutalmadat. Meg vagy elégedve?

- Elégedettebb vagyok, tanácsos úr, mint nyolc nappal ezelőtt - felelt a kérdezett, és szélesen mosolygott. Köszönök mindent, és ha hazaérek, mindjárt utánanézek, nincs-e a mi óránk mögött is az ittenihez hasonló darázsfészek.

Vidáman megragadta a tálat a lisztes gombócokkal, és örömtől sugárzó Toncsijával eltűnt a konyha ajtajában.

Németh Tibor György fordítása

PANKRAZ, A HÁZASSÁGSZERZŐ

PANKRAZ MINT LÖVÉSZMESTER

- Pankraz¹⁹!

A hangos kiáltásra senki sem válaszolt.

- Pankraz Schmerl! - ismételte bösz basszusán Passelmüller, a tisztos lövészparancsnok és hentesmester.

- Pankrazius Bonifazius Schmerl! Hallod?! Süket vagy?!

A szólított bizonyára nem tartózkodott az udvarban, különben jelentkezett volna, hiszen ha valaki rászolgál arra, hogy a mester a teljes nevét eldörögje, akkor a légnyomásmérő már zivatart mutat.

- Hol bujkál már megint ez az ördögfióka?! És a szamár is elcsámborgott az istállóból! Ez a kölyök már megint nyakig belemászott valami idétlen galibába! Mióta itt lábatlankodik a ház körül, az ember folyvást fortog a méregtől... vagy megpukkad nevében.

Ruhás csomagjával karján föllépkedett az udvarból a tornácra, és benyitott a lakószobába; harsogó kacaj csapta meg a fülét.

- Nem láttátok Pankrazot? - kérdezte.

- Pankrazot? - érdeklődött a mesterné, aki a szolgálóval meg két segéddel az ablaknál bámészkodott. - Ide gyere, ha csodálni óhajtod!

Mellettük termett, s amint a kis kerten át az utcára pillantott, mi mást tehetett volna, együtt hahotázott a többiekkel.

Odakünn jókora fiúcsapat sorakozott az elképzelhető legkalandosabban állig felfegyverkezve; élén két langaléta suhanc állt, a bejárat előtt pedig ott járt-kelt Pankrazius Bonifazius Schmerl, a hentesinas. Szamárháton grasszált ökelme, méghozzá arccal a jószág fara felé, hogy jobban szemmel tarthassa a szépreményű ifjak díszes seregletét, baljában a béketűrő állat farkát gyeplőként szorongatva, jobbjaiban légycesapót markolt, mint szablyát. Fején sisak helyett kétfülű rézfazék csillámlott, felsőtestére a kövér mesterné agyonhordott fűzőjét csatolta, két sárgálló fél zsömle pótolta az aranyzsinóros vállrojtokat, és pamutfonalból sodort arasznys busa bajusz konyult le az orra alatt.

- Fegyvert föl! - vezényelte.

- Hé, Pankraz! - bődült közbe a mester hangja. - Nem óhajtasz-e rögvést befáradni szamárháton, hogy kitisztítsd az egyenruhámat?!

A megszólított ádáz pillantást vetett az ablak felé.

- Wolf hadnagy! Díszlépésben vonuljon Passelmüller mesterhez, és tudakolja meg, vajon a szamarat is ki kell-e tisztítanom? - fordult egyik bajtársához.

¹⁹ Pankraz (Pankrác)

A hadnagy kissé tétován engedelmeskedett az utasításnak, Schmerl pedig tovább vezényelt:

- Fegyvert vá-á-állhozzz!

A harcias lövészek arcukhoz emelték a puskákat.

- Tűz!

- Durr! - dörögte negyven torok. A váratlan zaj megzavarta a számár odaadó nyugalma, és veszélyes támadást gyanítván, úgy döntött, azonnali védekezésben keres menedéket: fülét hátracsapta, fejét leszegte két mellső lába közé, és hátsó patáival magasan a levegőbe rúgott. Az előre nem várt fordulat következtében először is a réz tökfedő billent meg, és hullt éktelen csörömpöléssel a földre. A szamaragoló lovag olyan meglepőnek találta kivénhedt szürke szűrűje fiatalos mozgását, hogy Rosinantéja²⁰ farkát kieresztette markából, s mikor már nem tudott mibe belecsimpaszkodni, elveszítette egyensúlyát, bukfencet vetett, és olyan művészi pontossággal huppant az alatta sárgálló fazéokra, mintha jó ideig és különös gonddal betanulta volna ezt a cirkuszi mutatványt.

Légtornászi teljesítménye mégsem keltett benne szívmengető jó érzést, s erről boldogtalan arckifejezése is tanúskodott. Amikor többszöri hiábavaló kísérlet után végre sikerült feltápázkodnia, fájdalmasan fancsali ábrázata olyan lélekderítő látványt nyújtott, hogy trónfosztásának valamennyi szemtanúja harsány röhögésben tört ki.

- Mi az?! - dörögte a lovag, immár talpon; mélységesen felháborította csapatának sértő vidámsága. - Kinevetitek tulajdon vezéreteket? No, megálljatok, várjatok csak... majd adok én... - Állj! - szakította félbe magát. - Ott jön Julius! Éljen Julius!

Szempillantás alatt elfüstölgött kinja és mérge, örvendezve lódult az út túloldaláról közeledő fiatalember felé. Julius, Passelmüller hentesmester fia ez idő tájt a szomszédos járási székhelyen állt alkalmazásban.

- Pankraz! Szívem csücske! Mindig te köszöntesz elsőnek! Gyere ide!

Fölkapta a legénykét, és kedvesen megcsókolta.

- De mit jelentsen ez a maskarádé? Bizonyára megint bohóckodtál!

- Hát persze! Hiszen holnap madárlövészet lesz, és gyakoroltam a csapattal. De gyere csak, egész nap rád vártunk!

Kézen fogta, úgy húzta magával. Arca sugárzott a boldogságtól. A hentesházhoz érve betuszkolta a vendéget a rácsos kapun, és a szamarat kantárszáron vezetve maga is utána sietett.

Az első emelet egyik ablakából két hölgy nézte az ifjú „Gyagya gárda” vitézkedését, és felfigyelt a jövevényre is. Egyikük - korosabb, szikár hölgy - éles, szigorú arcvonásai elkomorultak, úgy szemlélte a történeteket. Másikuk, bájjal, kedvességgel teli fiatal teremtes, meglepetten és fülig elpirulva lépett vissza az ablaktól, nehogy zavara szemet szűrjön a mamának. Az asszony figyelmét azonban nem kerülte el lánya boldog izgalma, és feddő hangon rászólt:

²⁰ Miguel Cervantes de Saavedra Don *Quijote* című regényében a búsképű lovag rogyadozó gebéjének a neve

- Nyilván odavagy az örömtől, hogy ez a fickó megint erre tévfereg! Csak azt ne képzeld, hogy tűröm ezt köztetek! Itt én vagyok az úr a házban, és holmi mészárosfi ne merjen udvarolni az én lányomnak! Ha azt hiszitek, azért fordítottam annyi fáradságot, időt és pénzt a neveltetésedre, hogy aztán húst mérj és kolbászt tölts, akkor nagyon tévedtek!

Frieda hallgatagon horgasztotta le fejcskáját, egyetlen szóval se szegülhetett ellen ekkora anyai szigornak. Az asszonyság rövid szünet után így folytatta:

- Hogy milyen terveim vannak veled, azt tudod! Pappermann iskolaigazgató úr Grünewaldban tekintélyes ember, felső iskolákat végzett, biztos és figyelemre méltó rangot tud kínálni feleségének. A tornászegylet elnöke, ezzel együtt őt is meghívtuk a galamblövészetre, és holnap nálunk kap szállást. Így aztán majd szépen eligazítunk mindent, csak igyekezz, hogy én is elégedett legyek veled!

- Az?! Az a negyvenéves kákabélű égimeszelő?! - tört ki Frieda.

- Égimeszelő, az igazgató úr? Elhallgass te, meg ne halljak még egyszer ilyesmit! Én vagyok az úr a házban, s az történik, amit én parancsolok! A húga már régóta a legjobb barátnőm, és tartsd óriási megtiszteltetésnek, hogy ilyen sógornőt kapsz!

- Már régóta... És az igazgató nyolc évvel még nála is öregebb! Mama, hát olyan penészvirág vagyok én, akinek mindenáron férjet kell keresni?

- Épp a fiatalságod és tapasztalatlanságod miatt nem látod be, milyen jót akarok neked ezzel, de meglátod, egyszer még hálás leszel nekem, amiért így gondoskodtam felőled! Pappermann úr nemcsak tapasztalt, hanem nagyon jóra való ember is, és ért hozzá, hogyan kell egy asszonyt boldoggá tenni! Senki sem tud az én kedvenc költőmről, Schillerről olyan elragadó előadást tartani, mint ő! Ott kellett volna lenned, amikor legutóbbi látogatásakor a *Dal a haragról* című verset felolvasta! Az az átélés, az a kifejezőerő, az az elbűvöltség, az a mozgás!

A derék asszony ugyanis rajongott Schillerért, és az igazgató kihasználta ezt a gyengeségét, hogy rokonszenvet keltsen. Ahogy az asszonyságnak most eszébe jutott az az emlékeztető felolvasás, a szoba közepére lépett, széttárta két karját, mint egy madárijesztő, és színtelen, merev hangjának leglágyabb suttogásával selypegte el:

*Ó, zsenge vágy, édes reménység,
első szerelem aranyideje!
Szem látja már...*

Itt megzavarták. Kinyílt az ajtó, és jóindulatú, kerek holdvilágarc lesett be a résen.

- Szabad bejönnöm, Milka?

Megfordult, és igencsak morcos képet vágott, amiért ilyen alkalmatlan pillanatban szakították félbe művészi előadását.

- Na mi az, Reichmann?!

Megszokta, hogy párját a vezetékevényen szólítsa.

- Csak azt akartam mondani, Milka, hogy holnap galamblövészetre lesz, és barátom, Korndörfer, a grünewaldi tanácsos, aki egyben hadsegéd is az ottani lövészársaságnál...

- ...szemet vetett Friedára! - tért a lényegre Milka asszony -, és szeretné, ha holnap nálunk kapna kvartélyt. Így van? Eltaláltam? De ebből nem lesz semmi! Én vagyok az úr a házban, és nem jön senki más hozzánk, csak Pappermann igazgató úr! Hát azért neveltem a kislányomat, hogy megkaparintsa az a dagadt, pókhasú Korndörfer, aki éppoly naplopó, mint te, és az Isten drága napját azzal tölti, hogy dorsdorfi almát fűzfába olt?! No hisz még csak az kéne!

Reichmann tátott szájjal téblábolt a küszöbön. Kezében aransárga körtékkel teli kosarat tartott, épp akkor szedte őket a kertben. Buzgó gyümölcskertész lévén, háza előtti kiskertjét éppen úgy gondozta, mint a mézárszék mögötti gyümölcsöst, csak hogy ártatlan kedvtelésének eleget tehessen. Amivel magára vonta két személy neheztelését is, akik sok bosszúságot okoztak neki: nevezetesen Pankraz Schmerl berzenkedett szerfölött, az inas, aki a jó körte zamatát mindennél többre becsülte, s ezért titkos kerti portyázásai után rendszerint alapos és testileg is érzékelhető korholásban részesült, ami nem vetett jó fényt rá; ám a mester tulajdon hitvese sem nézte jó szemmel ura szenvedelmes kertészkedését.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy az alapjában véve mindennel és mindenkivel hadilábon álló és örökösen zsémbes asszonyosság ádázul ágált minden ellen, amiben férje a legcsekélyebb kedvét lelte. Jómódú ifjú hajadonként hajdanán a szegény Reichmannt boldogította kezével, mert-hogy nem akadt más, aki el tudta volna viselni ezt az óriási örömet; ám házasságuk első pillanatától „ő volt az úr a házban”, és férjének úgy kellett táncolnia, ahogy ő füttyölt.

- Szemet vetett a mi Friedánkra? Már meg ki kottyantotta el ezt? Isten látja lelkem, előttetek, fehérnépek előtt semmit sem tarthat titokban az ember. Mindent kifecsegték, és...

- Majd fecsegek én neked! - vágott közbe a felesége, és ingerülten lehurrogta az urát. - Csak nem hiszed, hogy hallgatózom és kémkedem? Nagyon tévedsz! Itt én vagyok az úr a házban, és van elég eszem, hogy kitaláljam a gondolataitokat! Korndörfer nem kapja meg a lányomat, ha tízszer hadsegéd, akkor se! Az én házamba ugyan be ne tegye a lábát, másvalakinek tartogatom én azt a helyet!

- De Milka, én már meghívtam, és mint úriember nem vonhatom vissza a szavam! Köztiszteletnek örvend mint gyümölcsszakértő, és híresség dolgában közvetlenül a nagy Liegel után következik, aki Braunauban gyógyszerészkedett, s a Banyafalvi Hírharang című lapba oly csodaszép cikkeket írt...

- Csak ne borzold az idegeimet már megint a te „nagy Liegel”-eddel, akit unos-untalan minden pillanatban emlegetsz! Ami pedig a pohos tanácsosodat illeti, csinálj vele, amit akarsz. Felőlem dugd a fáskamrába vagy a galambdúcba, de az én fedelem alá ne hozd! Ki nem állhatom azt a felfújott hólyagot! Pappermann iskolaigazgató úr nagyon rossz néven venné, ha vendégül látnám az ellenségét!

- Kicsoda? Pappermann, az a hórihorgas ökörfarkkóró? Az a macskahajkurászó Schiller-hamisító? Azt akarod...

- Hogy hívod az igazgató urat? Ökörfarkkóró?! Macskahajkurászó? Schiller-hamisító? Vagy az ökörfarkkóró nekem szólt, mert nem vagyok olyan puffadt hústömeg, mint te? És mit értesz igazából azon, hogy „macskahajkurászó”? Nem azért vettelek férjül, hogy a személyeskedéseidet hallgassam! Itt én vagyok az úr a házban, és akinek ez nem tetszik, annak velem gyűlik meg a baja!

Veszekedés közben megragadta Reichmann karját. Az utolsó szavaknál már olyan dühösen rázta, hogy férje leejtette a kosarat. A körték lepotyogtak, és dübörögve szétgurultak a padlón. A szoba csak úgy döngött:

- Bumm! Bumm! Bumm!

A gyümölcsöket azonban valaki előzőleg alaposan átalakította különös kézigránáttá; mindegyiket kettévágta fűrészfog alakzatban, kivájta a belsejüket, az üregbe darazsakat dugott, majd bezárta őket körtébörtönükbe.

- Züm-Züm! Züm! - dongott most valami különös berregés a szobában. A széthulló gyümölcsökben fészkelő darazsak kiszabadultak.

Kényszerű rabságuk nyilvánvalóan alaposan fölzaklatta őket, dühödten dongva keringtek körös-körül a szobában, majd légitámadást intéztek az ott állók arca ellen. Frieda villámgyorsan a mellékszobába menekült, anyja rikácsolva és óbégatva fel-alá rohangált, majd felkapott egy abroszt, a fejére borította, összecsukódott, mint valami csuklós mérőléc, és lekucorodott a pamlag mögé.

Reichmann azonban most az egyszer meg akarta mutatni, milyen bátorság lakozik a szívében, megragadta az alkalmat, hogy ő legyen a férfi a házban. Halálmegvető elszántsággal szállt szembe a most már egyedül őreá zúduló rovarfenevadakkal, és tohonyasága ellenére meglepő fürgeséggel ugrált, pörgött és hadonászott. Amint eszelős csapkodással szökdécselt a szobában, leverte a komódról a lámpát, a varróasztalról a forgótükröt és az órát az íróasztalról, ám ezzel a hősieis önfeláldozással is csak oly csekély eredményt ért el a veszedelmes fullánkok ellenében, hogy végül is feltépte az ajtót, emígy próbálván kiüríteni a csatateret.

S odakünn vajon kibe botlott bele? No persze Pankrazius Bonifazius Schmerl nebulóba, aki ott rostokolt, fél fülét az ajtóra tapasztotta, úgy hallgatódzott, s roppant elégedetten nyugtázta, mint dül odabent az általa oly kiválóan kitervelt balsors.

Az összefüggéseket gyanító Reichmann tüstént üstökön ragadta a gézengúz, hogy jogos büntetést rójon rá. Schmerl kézzel-lábbal védekezett a „lesújtó ítélet” ellen; ahogy huzakodtak és ide-oda ráncigálták egymást, mind közelebb kerültek a lépcsőhöz. Reichmann egy pillanatra épp elengedte a darázsidoimitót, hogy nagyobb üzembiztonsággal jókora csárdás pofont cserdítsen le neki, amikor elvesztette a talajt a lába alól, és hanyatt-homlok legurult a lépcsőn.

- Szegény Reichmann úr! Ma ötös osztályzatot érdemelt! - kiáltotta még utána Schmerl, aztán eltűnt az alagsori füstölőhelyiségben.

PANKRAZ A KÖRTEFÁN

Ugyanaznap estéjén Reichmann úr a pamlagán gubbasztott, és mindkét tenyerével darázs-csipéstől cipónyivá dagadt arculatát lapogatta, „barátja”, az inas ezalatt lent az udvarban egy vágótőként kuporgott, és mindkét tenyerét a gyomortájára szorította, miután testének ez a pontja lehangoló érzéseket keltett benne, ugyanis a mester - büntetésképpen - megvonta tőle a mai vacsorát.

„Üres tér nem létezik a világmindenségben” - hirdeti a fizikai tantétel, a mi Pankraziusunk azonban éppenséggel cáfolhatta volna a tudomány emez állításának igazságát, mivel a hasa teljesen üres volt.

Ráadásul odakünn a kertben egyik kerek szegfűkörte a másik után hullott alá a simára nyírt pázsitra. Koppanásukat egészen tisztán lehetett hallani, és ilyesmit hallani és nem cselekedni - hát ez még kíméletlenebbül felzaklatta az érző kebelt, mint az az ostoba tantétel.

Körülnézett. Segítség sehol. Az egyetlen lény a földön, aki eddig mindig mellé állt, Julius is jól leteremtette, s apjának adott igazat. Ezért hát nincs más hátra, marad az éhezés - no és most ráadásul ezeknek a mélán pufogó körtéknek a csábítása is valósággal újfajta büntetés eme zordon böjtös időkben. Egy inasnak, ez kétségtelen, mindenki másnál nehezebb a dolga! Mindig rajta csattan az ostor, és ha netán egyszer ifjonti jókedvében valami mókát eszel ki, cefetül ellátják a baját.

Hát hiszen, hogy inasnak kellett elszegődnie, arról se más tehet, mint az a fránya alak Grünewaldban, az a goromba pokróc Pappermann, aki voltaképpen a nagybátyja, és gyámkodnia kéne fölötte. Szegény sógora halála után, azonban nem gondoskodott sem az özvegyéről, sem a gyerekekről, és amikor az asszony néhány év múlva bánatába belehalt, az árvák lelencházba kerültek. Pankraz, a legnagyobb fiú kivételével a mai napig is ott nevelkednek. Pappermann olyan irgalmasnak és könyörületesnek tettei magát, mint valami mongol szent, és az iskolában felebaráti szeretetről meg egy rakás erényes dologról papol áhítatosan, mintha reggeltől estig nagykanállal enné azt a sok szívbeli jóságot és malasztot. Ó, ha egyszer amúgy igazándiból a bolondját lehetne járatni vele! De hát Grünewaldban él az az álságos szemforgató, és Pankraz oda sosem jut el!

Ekkor halkán kinyílt a kapu, és óvatos léptek közeledtek a bús gondolataiba merült legényke felé.

Frieda jött. Amikor észrevette a fiút, megtorpant.

- Pankraz! Mit csinálsz itt?

- Ezek odabent esznek, engem meg kirekesztettek!

- Kirekesztettek? Miért?

- Pirított krumpli van, a kedvencem, de nem kaphatok, ezért inkább kijöttem, hogy a szagát se érezzem.

- Te csodabogár! Julius odabent van?

- Persze! Ha pirított krumpli a vacsora, senki sem hiányzik! - dörögte a koplalástól egészen kezessé szelídült tréfamester.

- Lehet, hogy előbb-utóbb kijön?

- Szóljak neki?

- Ha akarsz, Pankraz, de ne hallja senki. Érted?

- Igenis! Majd én elintézem! - Azzal felállt és indult befelé.

Odabent már épp leszedték az asztalt, és Julius felkelt, hogy elhagyja a szobát. Pankraz gyorsan mögötte termett, és a tornácon átadta az üzenetet, majd hozzáfűzte:

- Frieda kisasszony a kertbe ment, mert az udvaron nem biztonságos.

- Ez igaz; no akkor megyek utána én is. Csak ne kapjanak rajta minket!

- Bízd rám, majd én őrt állok!

- Túl sokat az sem segít!

- Dehogynem! Ha a lugasba mentek, jótállók érte, nem találhatnak rátok, amíg én itt silbakolok!

- Jól van, öcsi, nem estél a fejed lágyára, annyi szent! Akkor hát figyelj, s ha valami gyanúsát észlelsz, azonnal gyere, és szólj nekem!

Elment. Pankraz látta, amint eltűnt az éjszaka sötétjében. Akkor aztán csöndesen így dörögött az orra alatt:

- Majd bolond leszek! Még hogy odaszaladjak, és szóljak! Hisz egyszerűen utánam jönnének, és fölfedeznének mindent! Juliusnak sincs ám fogalma arról, hogyan kell nyélbe ütni egy házasságot! No de majd én vigyázok! Más dolgom úgy sincsen, és ha mégis adódik valami

tennivaló, hát ez egyszer nem ég majd kezemben a munka! Aki nem kap pirított krumplit, az ne dolgozzék, ez az én véleményem, és ebben minden épeszű tanonc igazat ad nekem.

Halkan felosont a padlásszobájába, és nemsokára egy dobozzal jött vissza. A mészáros füttykösét begurította egy sarokba, ott csak akkor veszik észre, ha nagyon keresik. Akkor aztán az éber és hű strázsa elfoglalta őrhelyét.

Ezalatt Reichmannék egymás mellett üldögéltek, és hallgatták a tücsökzenét. A kövér bérlő a feldagadt ábrázata miatt nem tudott rendesen beszélni, ösztövére hitvese pedig nem akart, ezért aztán néma csend honolt a szobában. A jóindulatú Reichmann nagy sokára csak megtörte a csendet, amikor végleg nem győzte már a kínos hallgatást. Keservesen elhúzta duzzadt ajkát, olyan fintort vágott, mintha fél tucát sünnel szurkálná a bőrét, összeszorította két térdét, megszorította nyakkendőjén a bogot, és ezen erőfeszítések után aggódalmasan kinyögte házastársa nevét:

- Milka...

A megszólított zavartalanul kötögetett tovább, még csak egy arcizma sem rándult.

- Mi-mi-milka...

Semmi válasz.

- Mi-mi-milka, hallod?

- Hol van Frieda? - kérdezte kurtán az asszonyság.

- Frie-Frie-Frieda? - nézett körül Reichmann. - Ugyan ho-ho-hol lehet?

Semmi választ nem kapott erre a bátortalanul, fél hangon elrebegett ellenkérdésre.

Újabb szünet következett, és csak akkor szakadt meg, amikor Reichmann másodszor és, ha lehet, még rémisztőbben elfintorította orcáját.

- Milka! Mi-mi-milka! - nyafogta.

- Maradj már veszteg! Ha összeráncolod az ábrázatod, olyan, mint egy szétlapított cylinder. Miért vagy ilyen agyalágyult? Minek kell neked mérges darazsakkal hadakoznod? Letörték a szarvadat! Úgy kell neked! Megérdemelted! Aki fennhordja az orrát, felsül. Micsoda szégyen! És most meg hagyod, hogy elszökjön a lányod! És ha épp találkán van a mészárosfiúval, valahol egy zugban jól nevetnek rajtunk?! De majd én megtanítom kesztyűbe dudálni! - Azzal felállt, letette kötnivalóját az asztalra. - Itt én vagyok az úr a házban, és nem tűröm, hogy a hátam mögött történjék bármi is, amit nem engedtem meg!

Az ajtóhoz lépett. Reichmann szerette volna visszatartani, már csak a békesség kedvéért is, de nem sikerült.

- Mi-milka! Ha-ha-hallgass csak ide! Má-má-már elment! Jaj, Istenkém, de hát szörnyű! Csak azt sze-sze-szeretném tudni, most mit tenne Liegel, a braunau patikus, az a ta-ta-tanult ember, akit szintén ilyen oldalbordával vert meg a... Ejnye, mi van már me-me-megint?!

Szava elakadt, odakünn velőtrázó rikácsolás verte fel a csöndet, élete párja pedig szokott higgadt tipegése helyett egy rohamban robagott föl a lépcsőn.

- Mi-mi-milka! - motyogta, s az ajtóhoz sietett; gyötrelmesen duzzadt ajkát pattanásig feszítette izgalmában, úgy hebegte: - Mi tö-tö-történt?

- Az egész udvar tele van darazsakkal, teremtet lélek át nem vág rajtuk, és a fejemet rá, hogy leánykánk ott csücsül valahol a kertben, és zavartalanul enyeleg azzal a Passelmüllerrel!

- Az egész udvar? - kérdezte a puffadt fizimiskájú férfiú elképedve. - Tele da-da-darazsakkal? Most, az éjszaka ke-ke-kellős közepén? Elment a jobbik eszed?!

- Micsoda?! Még hogy az én eszem?! - sikította a felesége, éktelen dühbe gurult e sérelmes feltételezéstől. - Tüstént eredj le, és hozd fel azt a lányt!

- Én? Ebben a va-va-vaksötétben? És a re-re-rengeteg darázs közt? Eszem ágában sincs!

- Micsoda? Eszed ágában sincs? Az nem is szükséges! Neked teljesen fölösleges gondolkodnod, hiszen én vagyok itt az úr, és te lemégy oda a kertbe! Hallottad?!

- Igen, drága Mi-mi-milkám, már me-me-megyek is! Szófogadón engedelmeskedett a parancsnak, ahogy szokta, és lement.

Pankrazius előzőleg elbújt egy zugban, és ölelő karral szorított magához egy dobozt. Mintha valami élőlény lett volna benne, rezgő-bozsgó tömkeleg kavargott és nyüzsgött, ragadósan sercegő, sistergő, pattogó zajjal, és az inas roppant óvatosan vigyázott, hogy a skatulya fedele csukva maradjon.

- Mégiscsak irtó nagy szerencse - dünnyögte -, hogy ma ráakadtam arra a darázsfészekre, igencsak hasznos dolog az ilyesmi! Ha az a paszulykaró mesterné netán lecsámpázik, olyan gyorsan visszakergetem, hogy attól koldul! Öröm lesz nézni!

Kis idő múlva léptek koppantak lefelé a lépcsőn, Pankraz azonnal kétmarokra kapta a dobozt, és lendületesen lóbálni kezdte ide-oda.

- No, most jól felrázom! Mennél vadabbak lesznek, annál buzgóbban segítenek!

A mesterné ekkor ért le az udvarba.

- Züm-züm-züm! - zúdult feléje valami az egyik sarokból.

Az aprócska jószág vérfagyasztó elszántsággal száguldott a lámpából sugárzó fénysáv felé. Az asszonyosság visszahőkölt.

- Züm-züm! - szállt feléje a második ingerült kis rovar. Reichmann mester élete megrontója ekkor egy lépést hátrált.

- Züm-züm!

Gyors egymásutánban keltek szárnyra kirepítő fészükéből, mind az ajtó irányába repültek, és feltűnően erős vonzalmat tanúsítottak Milka asszonyosság iránt, aki dobhártyarepesztő rikoltozás közepette fejvesztett futásnak eredt.

- Na, ezzel megvolnánk! - mormogta Schmerl elégedetten. - Ez a jó lélek se jön ma már le még egyszer! A pohost azonban okvetlenül leküldi. No, Pankraz, ez lesz csak a pankráció! Hogyan intézzem el ökelmét? A darazsakból már mind kifogytam! Hopp! Várjunk csak! Igen, ez az igazi! A szegfűkörte, az lesz a megoldás! Fölmászom a fára, akkor mester uram én utánam veti magát, engem hajkurász, nem a szerelmespárt üldözi. Bár jól elnászpángolnak érte, és holnap megint koplaltatnak, bánom is én, Juliusért és Fridáért akár agyon is üthetnek, akár tíz hétig is éhezethetnek, különösen, ha előtte teleszedhetem kötényemet szegfűkörtevel.

Épp a legjobbkor jutott erre a döntő elhatározásra, mert ekkor nyomakodott ki Reichmann mester terebélyes potroha a nyitott hátsó ajtón. A bérő óvatosan körülnézett, s amikor egyet sem látott a rettegett fenevadakból, megkönnyebbülten fölsóhajtott. Átlopódzott az udvaron,

hogy lefülelje lányát, és halkan besurrant a kertbe. A lehető legnesztelenebbül settengett a galagonyasövény mentén, mind közelebb lopódzott, s már csak néhány lépésre osont a lugastól, mikor valamilyen zaj ütötte meg a fülét.

Megtorpant, és hegyezte a fülét.

A körtefa ágai és gallyai közül gyanús zörgés hallatszott. Valamelyik gazfickó fölmászott, hogy lopjon!

De vajon ki az? Az inas bizonytalannal nem, annak már elvette a kedvét az efféle csibészkedéstől! Hanem akkor kicsoda?

Reichmann elfordult a lugastól, és odasompolygott a fához. Csakugyan, fent két ág közt ott ült valaki, és teljes lelkiyugalommal falta az ő körtéjét! Hiába leselkedett, a tolvajból csak fekete foltot látott, homályosan az ég világosabb háttére előtt, és hallotta, amint a hívatlan vendég egyik körtét a másik után tépkedte le az ágakról.

Mit volt mit tenni! Azt a csirkefogót okvetlenül nyakon kell csípnie, hogy ellássa a baját, hiszen ez már hallatlan pimaszság! Még ha a vackorfát kopasztaná a kert lábában, az még hagyján, de hogy a legfinomabb körtéket pusztítja, az már túlzás! Mindenesetre nincs rossz ízlése a lókötnöknek; de azért neki sincs ínyére a dolog, tehát lefüleli a bitangot, és kiporolja a nadrágját. De hogyan kapja el a grabancát? Az efféle gyümölcstolvaj veszélyes szerzet ám, nem tanácsos csak úgy egyedül belekötni! Ám ha elmegy, és segítséget hoz, az még nagyobb örülség, mert az akasztófárávaló közben kedélyesen kacagva kereket old, s úgy eltűnik, mint a kámfor. Segítségért kiáltson? Igen, még az lenne a legjobb, de ki tud most ilyen csáléra ferdült és cipőnyira dagadt arccal torkaszakadtából ordibálni?

Tenyerével fölpolcolta sajgó pofazacskóját, és gigászi erőfeszítéssel, nagy keservesen széthúzta duzzadt ajkát.

- Hé, pa-pa-pajtikám! - üvöltött volna föl, de megbicsaklott a hangja, és csak sajátosan torz szótagok buktak ki fogai közül. - Hát aztán í-í-í-zlik-e?

Körte pottyant a fejére válasz gyanánt.

- Mennydörgős mennykő! Fi-fi-figyelj ám, hová dobálsz, te-te-teringettét! Ki vagy te, égetni-való?!

A második körtét már pontosabban célozták, érett puffanással loccsant szét az orrán, és cafatokban hullott alá a földre.

- Te pe-pe-pernahajder! - süvöltötte Reichmann, és mindkét kezével a szerencsétlenül járt szimatolószervéhez kapott. - Hagyd békén a kö-kö-körtéket, és gye-gye-gyere le rö-rö-rögvest!

A harmadik dobás is talált, méghozzá ezúttal a védekezésül felemelt ujját kaszálta el.

- Megállj, ga-ga-galád fajzat, mindjárt a markomba ka-ka-kaparintlak! Na, lejössz, vagy én menjek föl érted?!

Válasz helyett a fent ülő olyan erővel rázta meg a fa koronáját, hogy valóságos körteeső zuhogott, és Reichmann úgy érezte, mintha egész testét szitává lőtték volna. Most már elfutotta a pulykaméreg! Önként bizonyára nem jön le a tolvaj, le kell tehát ráncigálni. Reichmann mester tudta, létrát előkeríteni nem tanácsos, ezért arra a vakmerő elhatározásra jutott, hogy fölkapaszkodik, mielőtt az újabb körtezápör még nagyobb kárt tesz a testében és vagyonában.

Két karral megragadta hát a sudár fatörzset, és lábával is belecsimpaszkodott, hogy szépszerivel fölaraszoljon. Bár ifjúkorában jó néhány fát megmászott már, s annak idején nem mindennapos ügyességet tanúsított eme fontos műveletben, akkor még, cingár legényke lévén,

könnyűszerrel tehetne, azóta azonban tekintélyes pocakot eresztett, s ez rendkívüli módon akadályozta. Ráadásul rettenetes légszomjban is szenvedett, s az ostoba légszomj miatt még bajosabban ment a mászás! Szerencsére vagy két méter magasságban ágcsonk meredezett, és azon kissé kifújhatta magát.

Mint valami óriás levelibéka kúszott fölfelé, s zengzetes szuszogás közepette végre fölkecmergett az ágcsonkra. Ábrázatáról már megfélemedezett, s pórul járt orráról úgyszintén. Levegőt! Levegőt! Egy jó mély lélegzeten kívül semmire se vágyott, és tíz perc múlva végre megpihent a tüdeje.

Ezalatt a körtepusztító nyugodtan tovább csemegézett. A jópipa alighanem farkaséhes, máskülönben nem lenne képes bekebelezni ilyen irdatlan mennyiségű gyümölcsöt! Eme gondolatok hatására Reichmann megerőltetéstől igencsak lecsillapult dühe újfent lángra lobbant. Mégis útközben ismét megkísérelte, hogy alkudozásba bocsátkozzék:

- Na, mi az?! Lejössz, hékás?!

Mint korábban, most is csak egy körte érkezett feleletként. Aztán több is követte, egyik gyorsabban, mint a másik, amellet a dobálódzó rendkívüli jártasságról tett tanúbizonyságot, halálpontosan hajigált, még véletlenül sem hibázott el semmit, amit megcélzott. Ettől Reichmann újra csak izzó haragra gerjedt, és olyan iramban kepesztetett tovább, mintha még ma éjjel el akarná érni a Holdat.

E pillanatban Pankrazius Bonifazius Schmerl rádöbbsent, hogy itt a cselekvés ideje. Leereszkedett a legalsó ágig, lovagló ülésben helyet foglalt, majd kezével és lábával átölve a törzset, a lehető legnagyobb sebességgel nekilódult lefelé! Következésképp testének ama fertályával találta el Reichmann fejét, amellyel délután a rézfazéka huppant, és olyan viharos erővel, hogy a fölfelé törekvő körtetulajdonos se látott, se hallott. Egymás hegyén-hátán hengerbuckáltak le a földre, hangos puffanással.

Reichmann bukfencet vetett, majd megpördült a hasa súlyától, és hanyatt vágódott. Pankrazius Bonifazius Schmerl pedig tigrisugrással átlendült lábai közt, s eközben kezébe került a mester parókája. A dagadt bérlőnek csak a rosszcsont elfogásán járt az esze, és művésziösen összehabalyodott, bonyolultan gomolygó csoportozatukban mindkét kezével a tettes után kapkodott, de csak saját vendéghaját sikerült megkaparintania, amelyet az élelmes inas mint valami váltságdíjat vetett a markolászó ujjak közé, majd szempillantás alatt eltűnt az éj sötétjében.

Reichmann keservesen föltápászkodott. Túltáplált testének minden csontja és izma bámuldozva zökkent ki helyéről a szokatlan torna hatására, és csak a legnagyobb erőfeszítéssel, kintől eltorzult arccal bírta hátát az eredeti egyenes tartásába visszaigazítani. Megfelelő orvosi gyógykezelés hiányában kénytelen-kelletlen némi gyors bedörzsöléssel hozta rendbe nyúzott-zúzott, összehorzsolt és kimarjult tagjait. A parókát csak akkor vette észre, amikor bíbor-lilás-kék színt öltő, jókora céklává duzzadt orrát akarta megtörölni vele.

- Micsoda?! Ördög és po-po-pokol! Megka-ka-kaparintottam a ko-ko-koma pa-pa-parókáját! No, várj csak, bibas, most lebuktál! Viszem a re-re-rendőrségre, s aztán lesz nemulass...

Örömeiben majdnem ugrott egyet, mint valami bohó kis kecskegida, de kínos szisszenéssel szépen visszarakta légbe lendülő lábát, és csak annyit nyögött ki:

- Au!

Bölcsen fölismerte, hogy jelenlegi megviselt állapotában efféle mókás mozdulat csak nagy ügyel-bajjal, nehézkesen sikerülne, pontosabban, végső fokon merő képtelenség. Úgy rémlett, ő maga a szegény Lázár az Evangéliumból, és meglepően tág hangterjedelemben nyöszörögve és tizenhárom-nyolcad ütemben sántikálva botorkált át a kerten és az udvaron a lakásba.

Ott felesége fogadta várakozásteli pillantásokkal.

- Na, láttad őket?

- Nem, de e-e-elkaptam a se-se-semmirekellőt... - felelte Reichmann mester, s egyszerre vakaródzott elől és hátul.

- Elkaptad?! Akkor mégiscsak a lánynak csapta a szelet!

- Nem! A kö-kö-körtefán ült.

- Te meghibbantál! A Passelmüller?!

- Hogy? Nem, nem ő, hanem az a ku-ku-kujon!

- Hallod-e, azt hiszem, nálad baj van a felső emeleten!

- Ha csak ott le-le-lenne, hagyján, de minden ta-ta-tagom sajog, az ember úgy el tud szokni a má-má-mászástól!

- Te másztál?!

- Hajaj, de még mennyire! Hiszen a nagy Li-li-liegel, a braunau patikus is folyton-folyvást mászott, mászott! Tudod, az a kiváló tudós férfiú, aki oly fe-fe-felséges szép értekezéseket írt a Banyafalvi Hírharang természettani ro-ro-rovatába...

- Az Isten szerelmére, ne arról a drágalátos Liegeledről kotyogj, hanem bökd ki végre, mit kerestél a körtefán!

Reichmann mester különféle fintorok közepette forgatta, facsarta és tekergette végtagjait, míg végül is eleget tett ennek a bonyolult és kényes feladatnak, beszámolója végén pedig, mintegy bizonyítékképpen előrántotta diadalmi martalékát az árnyékból, hogy rávetődjék a lámpafény pászmája.

- Hát ez az! Itt a pa-pa-parókája!

- Nálad az övé, és nála a tiéd? - érdeklődött az asszonyság, aki csak most vette észre, hogy férje feje búbja merőben csupasz.

- Az enyém? Annak itt ke-ke-kell...

- Meglapogatta koponyáját, és észlelnie kellett, hogy tükörsima, ijedtében óriásira tátotta duzzadtan sajgó száját.

- Odavan a bűnjel! Mi-mi-milka, elvesztettem a ke-ke-kertben!

Rohamléptekkel nekilódult, hogy előkerítse az elhagyott hadizsákmányt, a párja azonban visszatartotta:

- Mutasd csak!

Közelebből szemügyre vette a nevezetes műloboncot, majd dobhártyarepesztő kacajra fakadt.

- Kié ez a vacak, mit gondolsz, he?!

- Hát azé a csirkefogóé!

- Márpedig akkor te magad vagy az a csirkefogó, mert ez a te saját tökfedőd!

- Az e-e-enyém?

Reichmann utánakapott, jobbról-balról és kívülről-belülről megvizsgálta a szörnyűségesen összeborzolt álüstököt, fejébe nyomta, majd elvékonyult hangon emígy rebegett:

- De akkor ho-ho-hova lett azé a ha-ha-haramiáé?

- Ó, te tökfilkó, nincs annak semmiféle vendégghaja!

- De akkor ho-ho-hogyan került az enyém az ő fe-fe-fejére?

- Kérdezd meg tőle! Nálad és a te nagy Liegelednél minden megtörténhet!

A bérlő feje zúgott ámultában, de sehogy sem értette az összefüggést.

- Ez nem ti-ti-tiszta ügy, itt valami nincs re-re-rendben - dünnyögte teljesen tanácstalanul -, no, mindegy, most bemegyek a ka-ka-kamrácskámba, és cso-cso-csodabalzsammal bedörzsölöm a bo-bo-bordáimat.

PANKRAZ, A KÓPÉ

- Jönnék a grünewaldiak! Jönnék a grünewaldiak! - kiáltozták az utcán.

Schmerl épp a lövészmaster roppant tollforgóval díszített Bonaparte-csákójáról tüntette el kefével az utolsó porszemeket, az éktelen ricsajra azonban az asztalra hajította a tiszteletre méltó fejfedőt, és felrikkantott:

- Mester, abrakot kell adnom a számárnak!

S e kurjantással már kívül is termett az ajtón. Ám odakünn éppenséggel nem az istálló felé tartott, hanem nyílegyenest kirohant az utcára, hogy egyetlen pillanatot se szalasszon el a grünewaldi lövészek és tornaegyletiek bevonulásának szemgyönyörködtető cécójából.

Lobogó zászlókkal és fülcsendítő csinnadrattával masíroztak végig az utcán, s a tisztes nyárspolgárok a szokatlan felszerelésben sem nyújtottak háborús látványt.

Elöl Korndörfer tanácsos úr léptetett mint hadsegéd. Rengő farú, kivénhedt szürkén ült. Szegény jószág rég elhullajtotta már csikófogait, és most sehogy sem tudta felfogni, mi is történik vele és mögötte. A jó öreg, kövér kanca kétségbeesetten húzta szőre vedlett, csaknem csupasz farkcsontját két hátsó lába közé, mellső patáin pedig úgy tipegett, mintha tojásokon járna. Lovasa szemmel láthatólag maga sem tudta, mit kezdjen a lábával. Mindenesetre amennyire lehetett, jó magasra felhúzta mindkét térdét a kurtára csatolt kengyel segítségével, úgy kuporgott roppant aggodalmasan, szinte guggolvást, és ezzel felbecsülhetetlen szolgálatot tett kerekded pocakjának: ugyanis mivel jócskán kihízta tarkabarka kabátját, néhány gomb lepattant róla, a tisztes potroh ekként meghitt kényelemmel buggyant előre, s terpeszkedett el szeretett gazdája lóhátról felmeredő, ütemesen zötykölődő két combján. A jól táplált lovag nem csekély erőfeszítéssel bírta csak megőrizni egyensúlyát Rosinantéja nyergében, s ennek folyományaképpen kövér izzadságcseppek gördültek le vérmes, rőt ábrázatán.

Az elaggott táltos sajátos zötyköléssel ügetett tova, és minden pillanatban attól kellett tartani, hogy a pufók hadsegéd úr igencsak földre huppan.

A lövészek mögött jöttek a tornászok. Mind közül kimagaslott Pappermann szikár alakja, az iskolaigazgató úr fakóra mosott zsávolyöltönyben, JÓ SZERENCSEÉT hirdető himzett felirattal keszeg mellkasán, véghetetlen kinnal bírt csak lépést tartani a többiekkel, hiszen neki csak egyszer kellett lendítenie hosszú gólyalábát, míg azok kétszer is kapkodták a talpukat.

- Zászló-alj... állj! - vezényelte a grünewaldi vendégek feje. - Jobbr-r-ra... át!

Mindenki jobbra fordult, csak az élemedett szürke paripa nem, hanem szent ártatlansággal poroszkált előre a jámbor. A lovas minden elképzelhetőt megtett, hogy megtorpanásra bírja, de mindhiába, míg aztán Schmerl meg nem szánta, és a lovat gyeplőjénél fogva általános üdvözlő közepette vissza nem vezette az őt megillető helyre.

- Jobbr-r-ra át!... Puskával... tisztee-e-e-elegj! Díszlépés! - hangzottak a parancsok, s az utolsó vezényszóra a küldöttek feszes tartással díszkíséretet alkottak, hogy a zászlót Passelmüller lövész-mester házába vigyék.

Amikor a szürke észrevette ezt a parádés hadmozdulatot, úgy döntött, nem vesz tudomást erről az új felszólításról, sőt a maga részéről a közreműködést kellő érdeklődés hiányában teljesen leveszi a napirendről, tiszteletre méltó ősz fejével méltóságteljesen és megértően bólogatva, gangosan a ház előtti kiskert kapujához dobrakolt. Itt azonban a harcias és ingyencancát olyan kísértés ejtette meg, amelynek nem tudott ellenállni, leküzdhetetlenül csábította a kerítés lécei közül kikandikáló sok zöld lombnyaláb. Széttérpesztett lábbal előrehajolt, hogy megköstölje a zamatos leveleket, s ezért háta olyan lejtős ívbe görbült, hogy a tanácsos úr dicséretes szófogadással lecsusszant az állat nyakán. A csapat ezt a naplementét tisztelegve nézte végig, ám a katonailag komoly pillanat ellenére harsogó röhögés hullámozott végig a hosszú arcvonalon. A szürke fölkapta fejét, megrovó tekintettel mérte végig az éretlenkedő társaságot, a hadsegéd úr azonban igencsak igyekezett, hogy bekerüljön már a házba, ahol is a mester vidám mosollyal sietett eléje.

- Isten hozta, tanácsos úr! Reichmann úr kívánságát tolmácsolva kérem önt, legyen a vendégem! Schmerl, vezesd be szépen a szürkét!

Ez mindenképpen nagy csalódást jelentett Korndörfer-nek, hogy nem az emeleten, hanem itt lent, a hentesnél szállásolják el.

- Oszolj! - hangzott el a parancs, utána az égimeszelő iskolaigazgató felszegett fővel és kétértelmű pillantással viaszandítva rá, büszkén föllépdelt az emeletre, ezzel két komisz indulatot is ébresztett benne, s ezek alaposan megdobogtatták egyébként hidegvérű szívét a vastag szalonnaréteg alatt: a bosszúságot és a féltékenységet!

Beesteledett, mély sötétség honolt mindenütt, de odakünn a kaszálon szemkápráztató fénysugár hömpölygött, lángok százai világították meg a sátrakat és bódékat, bennük és köztük csak úgy nyüzsgött a vidám sokadalom.

Az egyik sátorban ott ült Reichmann bérlőné, és visszahúzódva a társaságtól az iskolaigazgató úrral házassági terveiről beszélgetett. Úgy tetszett, hogy tárgyalásuk véget is ért, mert a hölgy most felállt, és biztatóan kezét nyújtott kegyencének.

- Rendben van, kedves igazgató úr! Maga megkapja a lányomat, s ebbe az apjukom nem ütheti bele az orrát! De most lássuk, hol bujkál a lányommal.

Reichmann egy másik sátorban ült a tanácsos mellett. Szemlátomást mindketten felöntöttek kissé a garatra, férjemuram ugyanis csak akkor merészelte eljátszani a „ház ura” zordon szerepét, ha már becsípett.

- Rendben van, tanácsoskám! Megkapod a lányomat, s ebbe az anyjukom nem ütheti bele az orrát! No de most lássuk csak, hol kujtorog az a beste fehérnép! Milkám nem szereti, ha elhanyagolják!

A darázscsípések kelesztette duzzanatok lelohadtak pufók ábrázatán, ezért újra értelmes emberként tudott társalogni.

Míg a szülők külön-külön másnak ígérték leányukat, addig Frieda és Julius az ünnepi térség egyik eldugott zugában elmélyülten cseverészett, annyi mondanivalójuk akadt, hogy párbeszédük úgy látszott, egyhamar nem ér véget.

Ekkor loholt oda Pankraz, aki eddig őrt állt.

- Szakadjatok már el egymástól! Gazdámék együtt ülnek a lövészsátorban!

Amikor Frieda búcsúzáskor bánatosan felsóhajtott, a kölyök roppant öntudattal vigasztalta:

- Sose aggódj! Egymáséi lesztek, és az öregek ebbe nem üthetik bele az orrukát! Bízátok csak rám, pompás ötletem támadt!

Az éjszaka jócskán följük suhant már koromfekete szárnyán, a mezőn mégis vidáman pezsgett még az élet. Bár a tömeg megcsappant, a lövészek mégis kötelességüknek érezték, hogy vendégeikkel zárásig kitartsanak, és Passelmüller kapitány természetesen azok közé tartozott, akik legkevésbé sem vonhatták ki magukat ez alól a kötelezettség alól.

Ma Reichmann is igencsak felszabadultan kortyingatott, vagy mondhatjuk, nyakló nélkül védelt a tanácsossal egyetemben. Az előttük sorakozó üres üvegek tanúsították, hogy alaposan a pohár fenekére néztek. Beszélgetésük már régen ama szakaszában járt, amikor az elme egyre könnyebben, a nyelv viszont egyre nehezebben forog.

- Én mondom neked, Reichmannkám, hogy a körtefa Egyiptomból származik, régi könyvekben olvastam, amelyeket ráadásul disznóbőrbe is kötöttek.

- Ugyan már, ne nevetesd ki magad ezzel is, mint a szürke kancáddal! A körte Szíriából ered! A nagy Liegel, a braunau patikus, aki oly felséges szép értekezéseket írt a Banyafalvi Hírharang természeti ro-ro-rovatába, szintén ezt állítja, s amit ő kijelent, az úgy is van!

- Na, hallod, testvér, ez a Liegel éppoly fránya szerzet lehet mint a szürkém: mindkettő csak a saját feje után megy. Van ám sokkal megbízhatóbb kútfő is, mint ez a Liegel. De ma már ezt ne vitassuk meg, olyan furcsán kóvályog a fejem, és az üvegek is polkát járnak a szemem előtt! Gyere, menjünk haza!

- Magam is amondó vagyok, öreg cimbora! Anyjukom már odalehet, hogy hol kujtorog az egy szem férjecskéje.

Felhörpintették az utolsó kortyot is, és nekivágtak a hazavezető útnak. A városba vezető országutat - kétoldalt dús lombú, magas nyárfák szegélyezték - olyan szélesre töltötték, hogy akár három kocsi is elfért rajta, ennek ellenére a két pityókos éji vándornak túlon túl is keskenynek rémlett. Kart karba öltve, zezzugosan lődörögtek ide-oda, és gyakran meg-megbotoltak tulajdon lábukban.

- Ide hallgass, egykomám! - vélekedett Reichmann. Azt hiszem, te becsíptél! Csak kapaszkodj belém jó erősen! Ez a jó öreg országút ma bitangul kanyarog, és ügyelnünk kell, hogyan boldogulunk a sok ferde nyárfa közt!

- Miattam sose aggódj! Én azonban igencsak féltetek! Úgy emelgeted a lábadat, mint valami sánta konflisló, amelyik csöbörbe lépett! A legjobban az bosszant, hogy ez a rengeteg nyárfa itt nem hoz gyümölcsöt! Ha megfogadnák a szavamat, ide csupa gyümölcsfát ültetnének!

- Tökéletesen egyetértünk!... Hoppá, öregem! No, gyere, tápázkodj fel! A nagy Liegel, a braunau patikus sem tartja semmire a nyárfákat! Tudniillik ő az, aki olyan felséges szép értekezéseket írt a... Te! - torpant meg hirtelen, s elakadt a szava. - Te, ki az a hosszú fickó a fatörzsnél?

- Az? Fogalmam sincs! Gyere, nézzük meg, miért bóklászik olyan görnyedten a fatörzsnél! Hé, maga ott, jóember! Mi érdekes van ott, és kihez van szerencsénk?

- Én? Én Pappermann vagyok, az iskolaigazgató úr Grünewaldból, és itt lakom a dagadt Reichmannál - válaszolta a megszólított, s ezenközben igencsak imbolygott ide-oda, valamiféle tárggyal pedig buzgón bökdöste a nyárfát. - Csak beletalálnék végre ebbe az átkozott kulcslyukba! A rácson szerencsésen átjutottam, a kiskerten is. Itt a két diófa, tehát itt kell lennie az ajtónak is! Csak az a lyuk, az az ostoba lyuk! Túl nagy a kulcs, nem fér bele!

- De igazgató úr! - nevetgélt Reichmann. - Ez egyáltalán nem az én lakásom! Azt hiszem, uraságod kissé kapatos! Ez itt egy útszéli nyárfa! Hogy kerülne ide a kulcslyuk!

- A maga lakása?! Eszem ágában sincsen, maga fajankó! Még hogy én kapatos?! Törődjék csak a maga dolgával! Igencsak tántorog, mondhatom. Útszéli nyárfa?! Maga egy útszéli nyárfa! Én csak tudom, hogy mi ez itt előttem!... Hé, Reichmann! Én vagyok az! Hahó, maguk odabenn, nyissanak már ajtót!

- Gyere, szívem szottya! - suttogta dülöngélve a tanácsos. - Ez teljesen elázott. Hadd kopogtasson a nem létező ajtón! No, még csak ez kéne férjnek a lányodhoz! Engem már mégiscsak finomabb bordában szóttek!

- Igazad van, aranyfiú! Gyere! Tudod mit? Ide küldöm a becses nejemet, anyjukom ugyanis teljesen belepistult ebbe a mihasznába, no hát akkor majd haza is szállítja ökelmét.

- Bravó! Terád igazán számíthat az ember... Hoppsza! Csak vigyázz, nehogy rosszul süljön el, apóskám! Már ne vedd rossz néven, de te csakugyan részeg vagy, mint a csap!

Görcsösen egymásba kapaszkodtak, úgy botorkáltak tovább.

Otthon Reichmann elbúcsúzott barátjától.

- Nem haragszol, szívbéli barátom, ha az anyjukom miatt most nem hívhatlak fel magamhoz?

- Isten őrizz! Van itt a vágóhídon egész csinos kis szobáskám. De nem fekszem le, mert a multság után úgyis bejönnek a mezőről, és ébresztőt fújnak a városban. Addig fenn kell maradnom!

- Ahogy gondolod! Én sem fogok sokat aludni, attól a karcos vinkótól igencsak szédülök! Ez itt a mészárszék bejárata, és balra, ott a te kamrád ajtaja. Jó éjszakát!

- Jó éjt!

A helyiségben vaksötét fogadta, de a tanácsos szeme előtt minden a szivárvány színeiben tündökölt. Jócskán felöntött a garatra, ezért keresgélően tapogatózott körbe.

- Mit is mondott Reichmann? Jobbra van a szobám? Vagy balra?... Nem, azt hiszem, jobbra lesz!

Jobbra fordult, és továbbbaraszolt a fal mellett. Szépen elcsoszogott az ajtóig. Elégedetten dörmögve nyitotta ki, és betántorgott - az istállóba. A vágómarhák számára fenntartott helyiség ez idő tájt üresen tátongott, a galamblovészetre minden állatot lemészároltak, de az ünnepi készülődés következtében még nem takarították ki.

Az ott uralkodó fülledt levegő olyan részegítően hatott a belépőre, hogy a tanácsos úr rögvest lefeküdt, és abban a boldog hiszemben, hogy jó puhára vetették ágát, azonnal el is aludt.

Egyvalaki kísérte csupán figyelemmel a történeteket, Pankrazius Bonifazius Schmerl. Nem sokkal a két jó barát érkezése előtt jött haza. Hogy el ne nyomja az álom, bemászott a mézsárszékekbe, gondolta, szundít egyet a szalmán. Amikor aztán meghallotta, hogy Korndörfer tanácsos az istállóban csetlik-botlik, odasietett, és szemügyre vette.

Vigyorogva állapította meg, hogy a szürke kanca pókhasú lovagja már az igazak álmát alussza. Ekkor az udvari kapu elé lépett. Épp időben ért oda, hogy megpillantsa a kiskert kapujában toporgó két alakot: az iskolaigazgatót, akit valóban a bérlőné asszonyosság támogatott haza barátilag.

Odafent Frieda szobájában még fény derengett. A két jövevény megtorpant.

- Miért nem megy aludni ez a lány? - csodálkozott Reichmann bérlőné, és meghökkenve meredt a világos ablakra.

- Csak nincs ott nála az a... az a Hassel... vagy Passel... vagy Prasselmüller, mélyen tisztelt nagyságos asszonyom?!

- Ezt a gyanúsítást kikérem magamnak!

- Kikérés ide, kikérés oda, drága barátnőm - gagyogta a részeg -, ezzel a tulajdon két szememmel akarok meggyőződni róla!

- Meggyőződni?! Ugyan miként?!

- Hozok egy létrát, és felmászom erre a fára, onnét egyenest a szobába látok!

- Ahhoz hiányzik magából a kellő egyensúlyérzék, kedves barátom!

- Micsoda?! Csak nem gondolja, hogy beszszeltem?! Olyan józan vagyok, akár... akár... akár Pappermann iskolaigazgató úr! No, hol az a bitang létra!

Ügyet se vetett az asszony ellenkezésére, áttámolygott a tornácon, és lezötyögött az udvarra, ahol délután egy létrát látott. Az egyik sarokban állt, ama félreeső, csöndes zugoly közelében, ahová még a király is gyalog jár a szólásmondás szerint. Milka asszony óvintelve ellenére az igazgató úr leleményes tervétől felvillanyozva úgy repült át az udvaron, mint valami szárnyaszegett pacsirta, s következésképpen két lábbal egyszerre cuppant bele abba a sötét latyakba, amelyet oly nagy kedvvel és ügybuzgalommal használnak fel földjeik termékenyebbé varázslására a falusiak, majd hónaljig süppedt ama verembe, ahol az említett átható illatú végtermék érik.

- Segítség! Segítség!... Belefúlok... elmerülök... már torkomig ér!... Segítség! Segítség!

Schmerl utánakapott, és megragadta a nyakravalójánál, hogy kihúzza a mély pöcegödörből. A hideg fürdő és az ijedelem egyáltalán nem hatott kijózanítólag a pórul járt igazgató úrra, hanem ellenkezőleg, amint szárazföldet érzett a talpa alatt, eszméletlenül rogyott össze. A hentesinas hagyta, hadd heverésszen; megragadta a létrát, és visszasietett a kiskertbe.

- Te vagy az? - kérdezte a hölgy. - Hol van az igazgató úr?

- Az udvaron fekszik. Ezért hát én kukucskálok be.

Válaszra se várva az egyik diófához támasztotta a létrát, felkúszott, és belesett az ablakon.

- Nos? - kérdezte a ház úrnője, aki nem tudta, mit is illenék inkább tennie, keresse meg barátját a kertben, vagy itt maradjon. - Látsz valamit?

- Persze! A kanapén ülnek, és összedugják a fejüket!

- Gyere le! - parancsolta Milka asszony határozottan. Ezt akarta Pankraz. A következő pillanatban már lenni is termett, és a tetterős asszony már mászott is fel a létrán, hogy rajtakapja a szerelmespárt.

Amikor benézett, látta, hogy a szoba üres, ugyanakkor rádöbrent: Schmerl elvette alóla a létrát, és nekitámasztotta a másik fának. Foglyul esett. Pankrazius Bonifazius Schmerl pedig halkán kuncogva visszament az udvarba, ahol a részeget kabátgallérjánál fogva a szivattyú alá vonszolta, hogy ruhájáról leöblítse az illatos „kölnivizet”. Néhány percig némán ázott Pappermann a zuhany alatt, aztán lassan eszméletre tért. Rosszallólag mordult néhányat a fürdő után, majd nagy keservesen lábra állt. Schmerl minden erejét megfeszítve fölsegítette, és bevezette az istállóba. A házasodni vágyó férfiú tehetetlen bábként és csuromvizesen rogyott vetélytársa mellé, és nyomban mély álomba merült.

Schmerl ekkor lábujjhegyen visszaosont, hogy meglesse gazdasszonyát. A rab hölgy nyugodtan tűrte börtönét; alaposan megfontolta, szörnyen nevetségessé válik, ha zajt csap, meg aztán bízott benne, hogy a fiú önként is visszahozza a létrát.

Pankraz azonban Reichmann ajtajához surrant, és halkán bekopogott. A bérlő még nem aludt, és ajtót nyitott.

- No, mit kívánsz, Pankraz uraság? - kérdezte gúnyosan.

- Reichmann úr, egy gazfickó van a diófáján!

- De hát nem érik még a dió!

- Mégis odafelel van!

- De hogyan ment föl?! A törzs olyan vastag, hogy senki emberfia nem tud fölmászni és lemászni rajta!

- Létrán kapaszkodott föl, de én elvittem alóla, s a másik diófához támasztottam! Most aztán nem tud lejönni ökelme.

- Nagyon okosan tetted! Bizonyára ugyanaz a gazember, aki a körtefát dézsmálta meg tegnap! Hozok segítséget, és nyakon csípem a fickót!

- Segítséget? - Senki sincs itt, mindenki a mezőn van még!

- Úgy? - gondolkodott el Reichmann, mert tegnapi kalandja óta nemigen szottyant kedve újabb kiruccanáshoz.

- No, mindenesetre azért megnézem! Felmászom a másik fára, attól még nem eshet semmi bajom! Gyere!

Ahogy mondta, úgy is tett. A fa alá érve meglátta, hogy csakugyan ott bujkál a diótolvaj az ágak közt. Szótlanul felkapaszkodott a másik fára, két lábával szorosan átfogta a legvastagabb ágat, és azonnal megkezdődött a vallatás:

- Hé, jóember, kicsoda kend?!

- Tartsd a szád! - vágott vissza halkán, de szigorúan Milka asszony; azonnal felismerte párja hangját. - Azonnal hozd ide a létrát, hogy lemehessek!

- Miiiicsoda... a... a?! - hüledezett Reichmann, s ha világosabb lett volna, látszik az is, hogyan kapkod elképedtében levegő után. - Te vagy az, Milka? Ilyet még a nagy Liegel, a braunai patikus sem pipált, aki oly felséges szép értekezéseket írt a...

- Tartsd a szád, ha mondom! Hagyjál a te örökös Liegeleddel, gondoskodj inkább létráról, máskülönben mindjárt lezuhanok. Már a görcs rángatja mindkét lábikrámat.

- Azonnal, Milka, azonnal! Az izomgörcs nagyon veszélyes!

Nekilódult, hogy leereszkedjék, ám rémülten vette tudomásul, hogy a létra eltűnt.

- Ez a pernahajder elvette a létrát a gyerektől! Így akar elbánni velem bosszúból a darázs-füllánkokért. Na megállj, lesz itt nemulass! Jön még kutyára dér!

- Ne bömbölj olyan hangosan, hogy még a tizedik házban is meghallják! Ha fölébrednek a szomszédok, és meglátnak minket, restelkedhetünk életünk végéig!

- Ez igaz! De még lágyan is suttogjak ahhoz a csirkefogóhoz? Ha legalább gyorsan visszajönne!

Schmerl azonban egyelőre nem szándékozott visszamenni.

Halk léptek neszezték az udvari ajtónál, Julius és Frieda jöttek vissza a kertből; Pankraz lopva elűjságolta, hogy kiket tart túsul a fán. A fiatalember szívből kacagott a csínyen, és rávette a lányt, hogy engedje fel őt a szobájába. Odafenn kihajolt az ablakon.

- Jó reggelt, Reichmann bérlőné asszonyság! Hogy van?

A megszólított hölgy mélyen hallgatott, részint dühében, részint szégyenében, de a másik fáról panaszos hang hallatszott:

- Passelmüller úr, kérem, hozza ide a létrát! A feleségemnek izomgörcs állt a lábikrájába, és én is alig tudom már tartani magam. Az öreg diófa ide-oda hajladozik, és úgy reszket, mintha túl sokat ivott volna. Cudarul érzem magam!

- Nos, megteszem, de jótettért jót várj! Adja hozzám Friedát, és viszem a létrát!

- Hát az nem megy, Friedát elígértem már a tanácsosnak!

- A tanácsosnak? - szólt közbe a hentes lelkének szebbik fele. - Csak azt merészed! Itt én vagyok az úr a házban, és...

- Persze, persze! - vágott közbe Julius. - Senki sem vitatja, hogy odaát kegyed az úr a házban, de itt most én parancsolok! Tehát vagy enyém lesz Frieda, vagy hagyom itt magukat addig ülni, amíg ébresztőt nem fújnak a galamblövészek, akkor aztán kapnak ám szerenádot is, olyan macskazenét, hogy jobbat nem is lehet!

- Soha! A lányom Pappermann úré lesz!

- Ahogy óhajtja!

Julius visszalépett az ablakból, és leült a lány mellé, aki reszketett a félelemtől, és kérlelni kezdte, hogy hagyja végre lemászni a szüleit; de hiába, a fiatalember nyugodt mosollyal nemet intett.

Telt-múlt az idő, odakünn egyre világosabb lett. Egyszer csak kérő hangú óbégatás harsant fel:

- Julius Jöjjön mégiscsak ide!

- Nos? - kérdezte a fiatalember, az ablakhoz lépve.

- Legyen magáé a lány, de hozza tüstént azt a létrát! Ha a fa továbbra is ilyen vadul dülöngél, még lezuhanok, és nyakam töröm!

- Azonnal, Reichmann úr!

Julius dicséretes gyorsasággal lesietett, odalenn a furfangos Pankraz már javában cipelte a létrát, hogy nekitámassza a fatörzsnek. Reichmann támoilyogva lececergett, felesége pedig szidta, mint a bokrot, amiért az ő akarata ellenére engedett Julius kívánságának, ott is hagyták a gallyak közt, a két férfi meg bement a házba.

Nemsokára vidáman pattogó induló zenéje hallatszott a mező felől; a lövészek már masíroztak befelé a nyárfasorban.

A bérlőné asszonyosság jól tudta, hogy az egész kompánia idecsődül a ház elé, s élénken el tudta képzelni, mi következik majd azután, ha fölfedezik. De hogy ilyen árért beadja a derekát, ez mégiscsak túlzó követelés! Gigászian viaskodott önmagával, és bizony nem is tudott előbb döntésre jutni, csak akkor, amikor a távoli pitymallati derengésben megpillantotta a dobok és a fúvós hangszerek rezes csillámlását. Ettől végre jobb belátásra tért.

- Passelmüller úr!... Passelmüller úr! - szólítgatta aggodalmasan.

- Nos? - hajolt ki Julius az ablakon.

- Gyorsan, siessen, le akarok menni! Már jönnek!

- És Frieda?

- Vegye feleségül Isten nevében!

Julius szempillantás alatt az udvaron termett, felállította a létrát, és segített a bérlőné asszonyoságnak, hogy sürgősen lelépdeljen.

Legfőbb ideje volt már, mert a menet a közvetlen közelükbe ért, és megállt a ház előtt.

Passelmüller háromszor is tust húzatott; a rézkürtök dobhártyarepesztő zenebonát csaptak, míg végre sikerült felébreszteniük a két horkolót. A kérők álmélkodva bámulták egymást. Hiába törték a fejüket, sehogy sem értették, mi szél hánnya őket éjjeli szállásukra. Ügyet se vetettek rá, milyen elgyalázott állapotban van a ruházatuk, hebehurgyán kirohantak a vakítóan napsütéses pirkadatba.

Nincs az az avatott toll, mely méltóan leírhatná, milyen falrengető üdvívalgás fogadta őket; a rezesbanda tusra tust fűjt, a viharos ovációban egyik éljen harsant a másik után, de hát a két nászra vágyó leánykérő csakugyan felségesen és lélekvidítóan festett. Az istálló alomján élvezett kurta szender sajna nem lett segedelmükre, hogy eloszlassa küllemükről szabályszerű macskajajuk nyomait: messziről lerítt róluk a legkótyagosabb fajta másnaposság.

Hogy ki lett a nap hőse?

Kedves olvasó, ezt készséggel elárulhatom neked: a nap hőse - különösen Frieda Reichmann és Julius Passelmüller szemében - a kis agyafűrt ördögfióka és huncut kópé lett: Pankrazius Bonifazius Schmerl!

Majtényi Zoltán fordítása

.oOo.